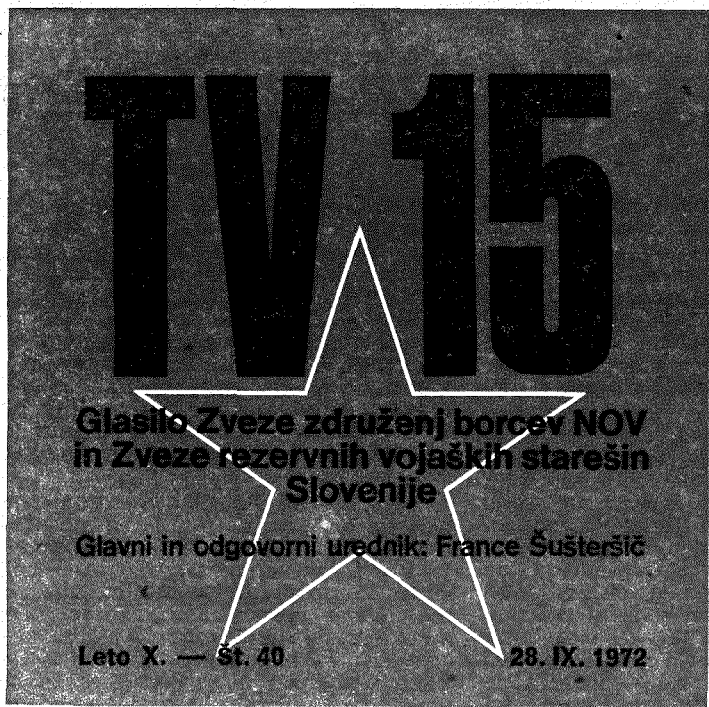
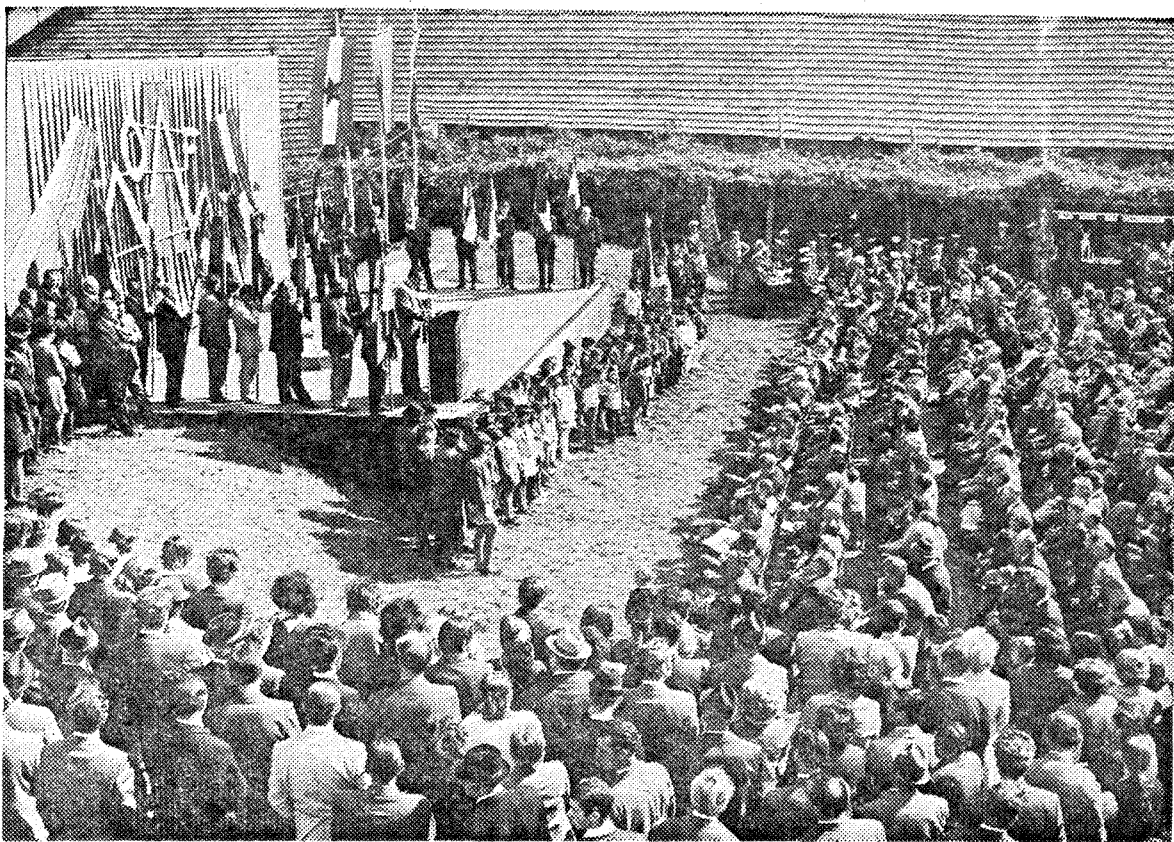

V nedeljo, 24. t. m., je bilo v Framu pod Pohorjem srečanje aktivistov mariborskega okrožja. Članek o tem berite na 11. strani. Foto: Danilo Skofič

JANKO
RUDOLF:

Ob srebrnem jubileju Zveze borcev

Pred 25. leti je tovariš Tito dal pobudo za ustanovitev Zveze borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, da bi bili v njej združeni vsi tisti, ki so se med našo revolucionarno narodnoosvobodilno borbo bojevali s puško v roki ali kakorkoli drugače. Ob svoji ustanovitvi si je Zveza borcev zadala dve temeljni nalogi:

Predvsem naj bi varovala pridobitve narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije, s težkimi žrtvami plačano svobodo, s krvjo vseh naših narodov in narodnosti utrjeno bratstvo in enotnost, ter negovala vrednote revolucionarnega delavskega gibanja in osvobodilnega boja, da bi se z njimi opajale milijonske množice graditeljev socialistične domovine, zlasti pa mlada generacija — le-ta naj bi iz bogate revolucionarne zakladnice črpala pobude in vzore pri graditvi svobodne domovine, ki je zaradi zaostalosti stare Jugoslavije, zlasti pa zaradi strahotnega vojnega opustošenja terjala izredne napore, požrtvovalnost in vztrajnost. Poleg tega je Zveza borcev šela za svojo nalogo tudi skrb za udeležence narodnoosvobodilnega boja, za njihov socialni in gnotni položaj, za njihovo čim uspešnejše uveljavljanje v mladi, bujno se razvijajoči socialistični domovini, da bi bili deležni pravične pomoči družbe zlasti invalidi, otroci padlih borcev in njihove družine, da zaradi vojnih naporov in žrtev ne bi bili po krivici prizadejeni in da bi se čim uspešneje izenačili z vsemi drugimi delovnimi ljudmi nove Jugoslavije.

Ko po 25 letih Zveze borcev ocenjujemo njeno delovno bilanco, lahko ugotovimo, da je ta v celoti zelo ugodna. Na prvem mestu je treba poudariti neomajno in odločno podporo, ki jo je organizacija s svojim članstvom dajala Komunistični partiji oziroma Zvezi komunistov, zlasti v vseh odločilnih trenutkih naše povojne graditve, npr. leta 1948 v času informbiroja, ko smo bili podvrženi strahovitemu pritisku stalinističnega hegemonizma, ki si je hotel z vsemi sredstvi podvreči socialistično Jugoslavijo in je odkrito grozil z oboroženo intervencijo. Kot se v težkih trenutkih pritiska običajno dogaja, je bilo takrat tudi med borci nekaj izjem, ki so bodisi zavoljo karizme ali

preplašenosti in demoralizacije klonili v skupni fronti vseh jugoslovanskih delovnih ljudi, toda ogromna večina borcev je takrat dokazala, da se ne ustraši nobenih težav in da je pripravljena tudi na največje žrtve, če gre za ohranitev temeljnih pridobitev revolucije: svobode, neodvisnosti, bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov ter pravice, da si sami krojimo svojo usodo.

Prav tako pomembna je odločna in neomajna podpora, ki so jo bivši borci NOV nudili Zvezi komunistov po letu 1965 — to leto nedvomno pomeni bistveno prelomnico v boju proti birokratskim in etatističnim silam naše družbe. Socialistični družbeni odnosi na načelu samouprave delovnih ljudi so z uvedbo delavskih svetov v gospodarskih organizacijah in po prvih, najtežjih preizkušnjah postali temeljna oblika našega socialističnega sistema. Zato ni prav nič čudno, da je tudi članstvo ZZZB NOV skupaj z vsemi delovnimi ljudmi, z delavskim razredom na čelu tako odločno nastopilo proti vsem tistim silam, ki so hotele tako ali drugače okrniti te revolucionarne dosežke naše socialistične graditve. To odločnost borci ponovno izpričujejo v najnovejšem času, pa najsi je treba nastopiti proti izbruhom nacionalizma ali kakšnim drugim poskusom poraženih birokratskih in etatističnih sil, ki pri svojih razdiralnih prizadevanjih, vrniti naš socialistični razvoj na staro, ne izbirajo ne sredstev ne zaveznikov, pa čeprav gre za poznane in okorele sovražnike socializma tja do ekstremnih terorističnih emigrantov.

Med najpomembnejše dosežke borčevskih organizacij lahko štejemo tudi to, da je ZB na temelju programa Zveze komunistov in v najtesnejši povezavi z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami uspevala v prizadevanjih, da negovanje in razvijanje tradicij revolucionarnega delavskega gibanja in narodnoosvobodilnega boja postane naloga vse družbe — saj na njih temelji ves naš družbeni, ekonomski in politični sistem — zlasti pa, da to nalogo prevzame v večji meri mlada generacija kot osnovo nadaljnje graditve socialističnih odnosov in kompas pri vsakodnevem ravnanju. Vsega ogromnega dela, ki ga je ZB na tem področju

opravila, ni mogoče na kratko naštet. To delo veliko pomeni zlasti za mlado generacijo, ki ga bo v prihodnosti lahko še uspešneje nadaljevala.

Seveda je treba omeniti tudi pomemben prispevek organizacij naše zveze in še posebej rezervnih vojaških starešin pri uveljavljanju sistema splošnega ljudskega odpora in družbene samozastite, ki sta edino možna oblika organizirane obrambe pridobitev naše ljudske revolucije in samoupravnega socialističnega sistema tako pred zunanjimi kakor pred notranjimi sovražniki. Uspehi naše družbe na tem področju in uveljavljanje mladih v sistemu splošnega ljudskega odpora, ki je izpričal svojo učinkovitost tudi pri uničenju poizkusa sovražne diverzije, pomenijo praktično potrditev take usmeritve.

Tudi v zadnjem času je očitno, da so osnovne prvne neizčrpane zakladnice naše revolucionarne preteklosti prav tako nujne in potrebne, kot so bile v oboroženem boju ali kadarkoli na naši dosednji poti. Ni dvoma, da je v sedanjem trenutku najpomembnejša naloga vse naše družbe, torej tudi vseh borcev NOV in njihovih združenj, intenzivno vsakodnevno prizadevanje za nadaljnje razvijanje samoupravljanja, za vse tisto, kar krepi odločujočo vlogo delavskega razreda v naši družbi, za praktično uveljavljanje vseh samoupravnih pravic in dolžnosti ter za odločen boj proti vsem tistim skupinam in posameznikom, ki jim taka usmeritev jemlje monopol vladanja nad ljudmi in njihovo usodo. Več kot očitno je namreč, da so vsi ali skoraj vsi pojavi, ki so naši samoupravni socialistični ureditvi tuji in se zelo negativno odražajo v naši družbi — pa najsi gre za samozapost posameznikov na odgovornih položajih, kriminal, bogatenje na račun tujega dela itd. — posledica vplivov tujih ideologij. Te pojave je treba onemogočiti s partizansko vztrajnostjo, ki zahteva visoko mero socialistične morale in poštenja, če hočemo hitreje kreniti naprej.

Vsa naša revolucionarna preteklost, še posebno pa najtežavnejše situacije, ki smo jih morali premagovati, nam prepričljivo govore, da je tudi danes

Nadaljevanje na 2. strani

NAROČNIKI, PREBERITE!

Ze na začetku letošnjega leta, ko smo pokramljali z vami v rubriki Ob tabornem ognju »Mi nismo krivi«, smo vam odkrito povedali, da moramo povečati celoletno naročnino na 42,00 dinarjev, kar smo tudi obrazložili. Veseli smo, da obvestilo ni povzročilo med vami hude krvi in da je zaradi najavljene podražitve odpovedal list le neznan del naročnikov.

Te naročnine pa, kakor veste, nismo mogli realizirati po planu, ker nam je to onemogočil zvezni odlok o maksimiranju cen. Sele v mesecu juliju je prišlo do »odjuge«, ki je prižgala naši nujno povečani naročnini zeleno luč.

Zategadelj smo bili primorani pobirati v marcu naročnino po starosti: 16 dinarjev, tj. polletno staro naročnino. Razliko moramo zdaj nadoknaditi, če hočemo, da bo list naprej redno izhajal.

Po to razliko, ki znaša 26 dinarjev, bo prišel k vam pismonoša v mesecu oktobru. Prosimo vas za razumevanje. Ne hudujte se na nas in ne na pismonošo, rajši mu izročite navedeno vsotico z dobro voljo, saj je vaš dinar listu zares neobhodno potreben. Tudi mi smo se namreč znašli v kolesju splošnih gospodarskih težav, ki nam prav nič ne prizanaša.

Prosimo vas torej za uvidevnost do svojega glasila, za kar se vam vnaprej zahvaljujemo.

Hkrati prosimo vse tiste, ki so nam že nakazali po 32,00 dinarjev, naj primaknejo k temu znesku še razliko 10,00 dinarjev ter nam tako olajšajo delo in stroške.

Uredništvo in uprava »TV 15«

besede in dejanja

MASTNI ZASLUŽKI S ŠPEKULACIJO

V mestih na Kosovem so začeli akcijo za pobijanje protizakonitega prisvajanja in neupravičenega bogatenja.

Javno tožilstvo v Prizrenu je obtožilo trinajst članov kmetijsko-industrijskega kombinata »Progres«, ki so si prisvojili 1,5 milijona dinarjev. Delavci kovinske industrije »Famip« so odkrili, da je njihov potnik tani samo pri proviziji »zaslužil« 200.000 dinarjev.

V Gnjilanu so ugotovili, da so nekateri občani z družbenimi sredstvi oziroma pod zelo ugodnimi pogoji zgradili hiše čes da jih potrebujejo zase, in jih nato prodali po petkrat višji ceni. Nekateri

tere od teh so bile prodane tudi po 500.000 dinarjev.

Politika — 21. IX. 1972

OD SOCIALIZMA LE PRIČAKUJEMO ...

Danes ni problem ali so naši ljudje za socializem ali niso. Problem je, da od socializma le pričakujemo, radi bi ga imeli kar največ. Koliko pa smo ga sposobni dati, je odvisno od naših materialnih možnosti. Porabimo več kot proizvedemo. In za toliko, kolikor naredimo, vsi skupaj predobro živimo. Premalo je bilo idejne in politične osveščenosti pri ljudeh, da bi to dojeli. Tu je sedaj problem vzgojnega procesa, od vrtec, osnovnih šol do fakultete, to je problem kulture prosvete, ki naj bi ustvarila nove odnose pri tem pa ji to dostikrat one-

mogoča šund in še vse druge stvari.

Iz odgovora Staneta Dolanca
Komunist — 22. 9. 1972

VEČJI USPEHI OD PRIČAKOVANIH

V osmih mesecih so jugoslovanska industrijska podjetja dosegla večje uspehe od pričakovanih, ki jih je resolucija zvezne skupščine o temeljnih letošnje politike družbeno-ekonomskega razvoja predvidela kot stvarne. Namesto predvidene rasti za 5,5 do 6 odstotkov, je industrija do konca avgusta dosegla porast za 8,1 %. K temu je precej pripomogel zelo ugoden trend v avgustu, ko je bilo doseženo povečanje po stopnji 9,7 % v primerjavi z lanskim avgustom ali za 13 % v primerjavi z letošnjim julijem. Medtem ko je proizvodnja v juliju zabeležila v primerjavi z ju-

nijem največji padec v zadnjih desetih letih, je skok v avgustu v primerjavi z julijem največji med tema dvema mesecema v zadnjih desetih letih.

Gospodarski vestnik — 19. IX. 1972

● Izvršni biro ZKJ je pod predsedstvom Tita razpravljal o aktualnih notranjih in zunanje-političnih vprašanjih in vlogi ZK. Izvršni biro je posebno opozoril na potrebo, da se okrepi konkretna borba za uresničenje sprejete politike, posebno akcijskega programa II. konference ZK ter da se zaostri partijska disciplina in odgovornost komunistov glede izpolnjevanja nalog. Poudarjena je bila potreba po enotnosti in krepitvi ZK na načelu demokratskega internacionalizma in po odstranitvi tistih članov zveze, ki ne sprejemajo in ne izpolnjujejo linije ZKJ. Sklenjeno je bilo, da se članstvo zveze seznanijo s tem stališčem in sklepi.

● Predsednik sveta ZSJ Dušan Petrović-Sane je glede na obetajoče se podražitve, pojasnil stališča obdajalcev: »Cene osnovnih živil (kruha, sladkorja, olja) se ne smejo povečati, ker to neposredno ogroža življenjsko raven velikega števila delavcev z nizkimi dohodki. Vprašanje teh cen bi morali zaenkrat reševati s kompenzacijo. Zavzemamo se za to, naj bi cene spreminjali predvsem z ukrepi gospodarske politike na področju delitve dohodka, s politiko posojil, uvoza itd.

● V New Yorku se je začelo 27. zasedanje generalne skupščine OZN. No-voizvoljeni predsednik skupščine, Poljak Stanislaw Trepczynski, je v otvoritvenem govoru opozoril na številna nerešena vprašanja v mednarodnih odnosih ter zaželel, da bi sedanje zasedanje prispevalo k pospešitvi njihove rešitve.

● Špansko ministrstvo za letalstvo je uradno sporočilo, da bo špansko vojaško sodišče sodilo trem ustašem, ki so 16. septembra preusmerili letalo skandinavске družbe SAS v Madrid. Troje zračnih piratov so izročili vojaškim oblastem, ker predvideva španski zakon, da se takim zločincem sodi pred vojaškim sodiščem, če so se poslužili groženj z orožjem. V istem poročilu je rečeno, da so ostalih šest ustašev izročili civilnim oblastem, ker niso mogli ugotoviti, da bi sodelovali pri preusmeritvi letala. Švedska vlada je že vložila uradno zahtevo, da Španija izroči vseh devet ustaških zločincev in torej tri, ki so preusmerili letalo kot tudi šest, ki so bili zaprti v švedskih zaporih.

Nadaljevanje s 1. strani

potrebna v tem boju osnovna gonilna politična sila: v preteklosti je bila to komunistična partija, zdaj pa je zveza komunistov Jugoslavije. Torej je treba tudi današnjo dejavnost borcev NOV usmeriti v podporo Zvezi komunistov pri uresničevanju temeljnih ciljev naše revolucije in samoupravne socialistične ureditve.

Tudi zadnji dogodki v svetu — nadaljevanje umazane agresije v Vietnamu, na Bližnjem vzhodu in drugod, pa tudi povečana teroristična dejavnost v II. svetovni vojni poraženih fašističnih zločinskih sil — nam dokazujejo, kako upravičena in daljnosežna so bila in so še prizadevanja tovariša Tita za bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov, za uresničevanje enakopravnosti vseh naših narodov in narodnosti, ki je nujen pogoj za naš nadaljnji čim hitrejši razvoj ter poročilo trdnosti in neodvisnosti Jugoslavije. Naša država je s svojo socialistično samoupravno ureditvijo in zunanje-politično orien- tacio, da se ne bo vezala na noben vojaški in politični blok, izredno pomemben dejavnik miru, v boju zoper vsako agresijo, zoper reševanje mednarodnih vprašanj s pozicij sile, v boju za reševanje vseh vprašanj na podlagi konstruktivnega medsebojnega dogovarjanja. To pa pomeni, da so tudi v prihodnje potrebna prizadevanja vseh naših delovnih ljudi — tudi borcev in njihovih združenj — za aktivno podporo naši zunanje-politični usmeritvi ter za sodelovanje z vsemi protifašističnimi in progresivnimi organizacijami, ki se bojujejo za mir, za svobodo in neodvisnost vseh narodov in nevmešavanje v njihove notranje zadeve. Mednarodno sodelovanje naše organizacije je tembolj pomembno, ker ima ZZB NOV Jugoslavije velik ugled v svetu in ker so že njene dosedanje akcije tudi na tem področju obrodile veliko sadov.

Seveda pa še vedno ostaja Zvezi borcev pomembno opravilo na področju skrbi za njene člane, za njihov družbeni in gmočni položaj, čeprav je naša družba pokazala vse razumevanje za probleme in težave vseh tistih, ki jih je vojna tako ali drugače prizadela in jim je bilo treba pomagati. Združenja naše zveze bodo še naprej gojila tovarštvo, toplino in prizadetost do članov, ki zaidejo v težave. Tovarištvo je ena temeljnih vrlin naše revolucije, ki nas je zmeraj povezovala in nas bo tudi v prihodnje.

● Sovjetska »Izvestija« so v svojem članku ostro obsodila teroristično dejavnost ustašev in opozorila na njihovo ideološko zvezo s fašizmom in sovražstvo do socialistične Jugoslavije. Tudi romunski partijski list »Scinteia« je odločno obsodil teroristične akcije in zapisal, da jih obsoja tudi romunsko javno mnenje.

● Indijska predsednica Indira Gandhi je očitala velesilam, da zavirajo boj azijskih narodov za napredek, ker vztrajajo pri ravnotežju sil. Nedavna sestanka v Moskvi in Pekingju je ocenila kot moder korak, hkrati pa opozorila, da vsi sporazumi na osnovi ravnotežja sil zaostrejo napetost. Omenila je še, da se Indija ne more pridružiti nobeni velesili.

● Atlantski pakt je priredil do sedaj največje pomorsko-letalske manevre v svoji zgodovini, na katerih sodeluje 64.000 moč, 300 vojniških ladij in 700 letal. Manevri seveda prav od blizu zanimajo Sovjetsko zvezo in tako je sovjetsko vojaško letalo slikalo vojaško letalo phantom 892 eskadrilje, ki je vzletelo z letalonosilke Ark Royal. — V severni Grčiji, severozahodni Turčiji in vzhodnem Sredozemlju so tudi bili veliki letni manevri južnega krila NATO. Zamisel manevrov je bila, da je »sovražnik« prodril v severno Grčijo vzhodno od Soluna in v Turčijo. V ta namen so tudi izvedli letalski desant in desant z morja. V manevrih so sodelovale grške, turške, ameriške in italijanske enote. Manevri NATO naj bi imeli ne le vojaški pač pa tudi politični pomen, saj želijo pokazati, da je Severno ledeno morje strateško območje, ki ne pripada samo sovjetski zastavi.

● Pekinški tisk je obvestil javnost o zadnjih manevrih varšavskega in severnoatlantskega pakta, ob tem navaja tudi pisanje glasila ZK Jugoslavije Komunist, da vojaške, zlasti pa skupne vojaške vaje vse pogostejše dobivajo naravo demonstracije vojaške moči, političnega izsiljevanja in psihološkega pritiska. Pri tem tudi navaja podatke Komunist, da je bilo od leta 1960 do zdaj 23 velikih manevrov sil varšavskega pakta in 35 podobnih manevrov sil atlantskega pakta.

● Ameriški predstaviški dom je sprejel zakon o pomoči tujini, ki naj bi znašala 4,2 milijarde dolarjev. Od tega sta dve milijardi predvideni za vojaško pomoč. Predstaviški dom pa je sprejel še dva amandmaja. Prvi predvideva 350 milijonov dolarjev pomoči Izraelu, drugi pa prepoveduje kakršnekoli ugodnosti v trgovini s Sovjetsko zvezo, dokler bodo morali Zidi v tej državi, če hočejo emigrirati, plačevati tako visoke takse.

● ZDA so opravile peti letošnji podzemski jedrski poskus. To je 244. podzemski eksplozija od leta 1963, ko so podpisali dogovor, ki prepoveduje jedrske eksplozije v ozračju.

● Sovjetska zveza je pripravljena z Japonsko podpisati mirovni sporazum, v katerem naj bi se obe strani obvezali, da se bosta odrekli sili pri urejanju medsebojnih nesoglasij.

● V Tripolisu so se končali pogovori med egiptovskim predsednikom Sadatom in libijskim predsednikom Gaddafiem, ki sta podpisala dogovor, ki postavlja za dokončno združitev obeh držav v eno samo državo pod imenom Združena arabska republika. Razen tega sta predsednika podpisala še vrsto drugih listin, ki so v tesni povezavi z napovedano združitvijo.

● Holandska kraljica Julijana in njen soprog Bernard, ki sta bila na prvem uradnem obisku v Jugoslaviji, sta s svojim spremstvom s posebnim letalom odpotovala s puljskega letališča v Haag. Na puljskem letališču se je od visokih gostov poslovil predsednik Tito s soprogo.

● Generalna skupščina OZN je na plenarnih sestankih sprejela končni predlog dnevnega reda za svoje zasedanje. Generalni odbor skupščine je sprejel tudi nekoliko spremenjeni predlog generalnega sekretarja Kurta Waldheima o uvrstitvi točke »o ukrepih za preprečevanje terorizma in drugih oblik nasilja« v dnevni red. Ob tem je prišlo do ostre menjave mnenj med Waldheimom in afriško-arabsko skupino držav. Jugoslovanski veleposlanik Lazar Mojsov je po glasovanju pojasnil stališče naše delegacije in opozoril, da bi bilo treba določeneje opredeliti, kaj je mišljeno pod pojmom »terorizem« in »nasilna dejanja«, in oboje ločiti od zakonitega narodnoosvobodilnega boja.

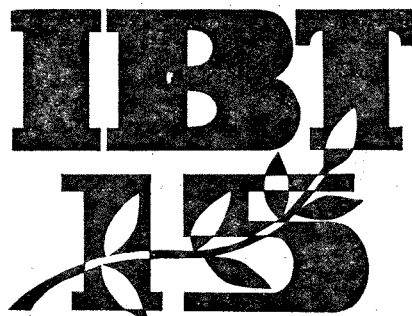
● Maroški kralj Hasan II. je napovedal, da bo med kmete brez zemlje razdelil več kot 90.000 hektarov njiv. Zemljo bosta dobila 3802 kmeta, ki sta bila doslej brez vsega. Čeprav ne gre za agrarno reformo, saj je večji del najboljših njiv še vedno v veleposestniških rokah, pa je to ena največjih kampanj delitve zemlje. V zadnjih 15 letih so med kmete že razdelili 180.000 hektarov zemlje.

Razbijanje mrtvila

Letošnje 27. jesensko zasedanje generalne skupščine organizacije združenih narodov je lahko zelo odločilno za nadaljnje razvoje te svetovne organizacije: gre namreč za ponovni poskus, da bi razbili mrtvilo, v katerem ta mednarodna skupnost, nastala po drugi svetovni vojni z željami miru in varne, enakopravne prihodnosti človeštva, tiči že nekaj let.

Dvomi o tem, zakaj svetovna organizacija sploh obstaja, zakaj požira tolikšne vsote denarja, ne da bi odpravila najnevarnejša krizna žarišča po svetu, se pogosto pojavljajo. Toda že samo dejstvo, da organizacija je, da se nenehno širi, da njena dejavnost sega v vse več kotičkov sveta, dokazuje, da se človeštvu potreba. Najprej že zgolj kot skupen želja in upov, da je z mednarodnim dogovarjanjem vendarle moč preprečiti najhujše, potem pa tudi — in tega ne smemo pozabiti — kot mednarodni solidarnostni organ, ki je doslej vsaj za silo zakrpal najrazličnejše tegobe človeštva.

Svetovna organizacija namreč ni le najvišji mednarodni politični forum, kjer se na govorniškem odru preizkušajo v retoričnih sposobnostih predstavniki posameznih držav, niti ne orjaški arhiv, ki skladišči številne sprejete, pa redkokdaj uresničene resolucije in deklaracije, ampak tudi najširša humanitarna organizacija, ki je s svojimi specializiranimi institucijami posvela v najbolj skrite in najbolj zapostavljene konce sveta. Takšen je na primer sklad Združenih narodov za begunce, ki je doslej že nudil najpotrebnejšo pomoč milijonom brezdomnih in brezpravnih ljudi v Afriki in Aziji; takšna je mednarodna zdravstvena organizacija, ki je pomagala zatirati kužne in nevarne bolezni

na raznih zemeljskih poldnevnikih, ustvarjala v nerazvitih državah zasilno zdravstveno službo, skrbela za zdravstveno in higiensko vzgojo ljudi; takšna je mednarodna kmetijska organizacija, ki skrbi za posodobljenje kmetijstva v manj razvitih državah, za ustvarjanje večjih pridelkov, za boj proti lakoti; takšna je posebna ustanova OZN za delavska vprašanja, pa za vprašanja varstva človekovega okolja itd.

Precej pomembnih institucij ima svetovna organizacija tudi na političnem področju. Takšen je na primer odbor OZN za dekolonizacijo, ki je ravno letos obiskal tista ozemlja v portugalskih afriških kolonijah, ki jih imajo v svoji rokah tamkajšnja osvobodilna gibanja; takšno je mednarodno sodišče v Haagu, ki mu je uspelo zrešiti že številne mednarodne pravne spore; takšna je ženevska konferenca o razorožitvi, ki je sprejela že pomembne sklepe o prepovedi širjenja jedrskega orožja in izvajanju jedrskih poskusov v ozračju.

Seveda pa sta tako haško sodišče kot ženevska konferenca že pogosto zašla v slepo ulico, ki je odraz nekaterih zacementiranih odnosov v vsej svetovni organizaciji. Gre v prvi vrsti za odnos velikih sil do svetovne organizacije, njihovo prizadevanje, da bi prek tega mednarodnega foruma vsilile svoja stališča in uveljavile svoj vpliv.

Razbijanje mrtvila, v katerem tiči Organizacija združenih narodov, se mora potemtakem začeti prav tu — v spreminjanju vloge in pomena velikih sil v svetovni organizaciji, v prizadevanjih, da bi razširili dejavnost OZN tudi na tista področja, ki so jih doslej ljubosumno varovali tisti, ki so si v mednarodnih odnosih priborili privilegirano mesto zaradi svoje vojaške, gospodarske in politične moči. Skratka — da bi svetovna organizacija postala to, za kar je bila zamišljena: skupnost enakopravnih, medsebojno se spoštujejočih držav, ki zmorejo z dogovarjanjem najti pot k mirnejši in varnejši prihodnosti človeštva.

Generalni sekretar OZN dr. Kurt Waldheim si za to prizadeva že od tedaj, ko je z novim letom nasledil U Tanta.

Pomoč v prizadevanjih, da bi vrnil OZN ugled in veljavo, so mu tedaj obljubile tudi velike sile. Po tistem je obiskal številne države, se pogovarjal s številnimi državniki sprožil nekaj pomembnih mednarodnih pobud. Ves čas pa si je prizadeval, da bi dejavnost svetovne organizacije čim bolj odtrgal vplivu velikih sil in si zato ni pomišljal od časa do časa izreči kakšno ostro kritiko na njihov račun — s čemer si je kajpada nakopal zamero in si deloma še otežil svoj položaj.

Toda večina članstva svetovne organizacije že davno ne sodi več v zacementirane okvire velikih sil in njihov glas je v svetovni organizaciji čedalje bolj čutiti. To so predvsem majhne in srednje države, pogosto nerazvite, pogosto z dokaj malo državniško zgodovino, zvečine članice neuvrščene skupnosti. Dr. Kurt Waldheim je spoznal, ja lahko nanje docela računa v svojem prizadevanju po razbijanju mrtvila v OZN. To so mu obljubili tudi v naši državi, kjer je bil nedavno na obisku. Ob tej priložnosti je dejal, da dolgoletno zavlada hudi svetovnih kriz kaže na to, da na mnogih področjih velesile ne morejo same urediti vseh težav in da je zato potrebno večje sodelovanje majhnih in srednjih držav.

Toda vpliv in vloga velikih v svetovni organizaciji se še zdalec nista zmanjšala. Morda so se nekoliko samo spreminile njihove medsebojne diplomatske igre. LR Kitajska, ki je lani naposled postala enakopravna članica svetovne skupnosti in v varnostnem svetu zamenjala Čangkajškov nacionalistični Taiwan, je v tem času že pokazala, da so bile njene poprej javno razglašene obljube o tem, da se ne bo obnašala kot velika sila, prejkone izrečene v prazno. Doslej je že uporabila tisti atribut, ki ji daje oznako velike sile: med glasovanjem v varnostnem svetu se je namreč že zatekla k vetu, ki ga imajo pravico uporabiti le velike sile (ZDA, SZ, Francija, Velika Britanija, Kitajska). Ta veto na sklepe večine članic varnostnega sveta še vedno ohranja izjemen položaj velikih sil v svetovni organizaciji, saj lahko s njim zavrejo izvajanje tistih sklepov večine, ki jim niso po godu oziroma se ne skladajo z njihovimi stališči. LR Kitajska je tako uporabila veto pri glasovanju o sprejemu lanj rojene nove azijske države Bangladeša, kasneje pa še po izraelskem divjaškem bombardiranju palestinskih begunskih taborišč v Siriji in Libanonu. Tako eno kot drugo vprašanje ostaja za zdaj še odprto pred svetovno organizacijo — kakor številna druga: ni še na primer odločitve o tem, kakšna bo usoda petih sirskih oficirjev, ki jih je med spomladanskim vdorom v južni Libanon ugrabil Izrael; ni odločitve o prihodnosti Namibije, jugozahodne Afrike, ki si jo prilašča Južnoafriška unija; ni odločitve o preostalih kolonialnih ozemljih po svetu, kjer se je domače prebivalstvo zateklo k orožju, da bi si samo izborilo svobodo.

Nerešenih vprašanj pa je še več. Dr. Kurt Waldheim hoče, da bi prav vsa, ki terjajo mednarodno skupnost, prišla pod okrilje OZN. To zahteva tudi za indokitajsko področje oziroma za vojno v Vietnamu, Kambodži in Laosu; to zahteva tudi za bližnjevzhodno prizorišče oziroma za izraelsko-arabski spor in vprašanje palestinskih beguncev.

Kaj lahko v tem pogledu stori svetovna organizacija? Se bo 27. zasedanje generalne skupščine OZN, od katerega so si mnogi toliko obetali, znova končalo s sprejemanjem številnih resolucij — ki bodo naposled ostale le mrtve črke na papirju? Ali pa bo človeštvo spoznalo, da je mednarodna organizacija zanj velika priložnost, da si vendarle začrta varno in mirno prihodnost — in da te priložnosti nikakor ni sme zamuditi. Druge priložnosti namreč ni.

KOMENTATOR

SLOVESNA SEJA OB 25-LETNICI ZZB NOVJ

Zvezni odbor ZZB NOV bo imel 4. oktobra slovesno sejo ob 25-letnici delovanja organizacije. Referat o delu in delovanju Zveze borcev Jugoslavije bo prebral predsednik organizacije Marijan Cvetković. Na tej seji bodo sprejeli tudi sklep o ustanovitvi posebne »plake ZZB NOV Jugoslavije«, ki jo bodo v prihodnje podeljevali za poseben prispevek v razvoju te organizacije.

Poleg 105 članov zveznega odbora ZZB NOV se bodo slovesne seje udeležili tudi najvišji državni in družbeno-politični voditelji naše države.

Merila naj bodo stvarna in človeška

Ta predlog pravi, da imajo pravico do varstvenega dodatka kmetje borci v primeru, če oni sami in njihovi družinski člani nimajo tolikšnih dohodkov, ki bi presegli naslednje zneske: dohodki od kmetijskih dejavnosti znesek 300 din mesečno na družinskega člana in drugi redni dohodki znesek 375 din mesečno na družinskega člana. V točki IV. pa piše: »Za redne dohodke od kmetijske dejavnosti se STEJE KATASTRSKI DOHODEK IZ PREJŠNJEGA LETA — POVEČAN ŠTIRIKRAT. Če je na kmetiji več kmetov-borcev s pravico do starostne ali družinske pokojnine... se VZAME KATASTRSKI DOHODEK — POVEČAN DVAKRAT. V NEPOVEČANEM ZNESKU SE VZAME KATASTRSKI DOHODEK TAKRAT, če je kmet-borec nepokreten in stalno rabi tujo pomoč, če boluje za aktivno tuberkulozo ali če je samohranilec...« Prej smo ugotovili, da je katastrski dohodek le računsko določena boniteta zemljišča, koliko dohodka naj bi dajala, ali ga da in koliko ali pa ga sploh ne da, o tem se nihče ne sprašuje. V vseh razpravah o socialnem razlikovanju smo ugotavljali, da je treba pri ugotavljanju socialne ogroženosti upoštevati samo dejanske dohodke. To je bilo večkrat posebej poudarjeno tudi na regionalnih posvetih za pripravo meril, s katerimi naj bi ugotavljali socialno ogroženost kmetov-borcev. Z mehaničnim prevzemanjem meril za invalidski dodatek pa ta načela niso bila upoštevana. Če bi omenjeni predlog obveljal, bi na podeželju nastale velike politične težave. Zgodilo bi se namreč, da bi mnogi kmetje-borci z novim letom dobili mnogo manj kmečke pokojnine in varstvenega dodatka, kot zdaj dobivajo priznavalnine, ali pa bi se celo zgodilo, da varstvenega dodatka sploh ne bi dobili. O tem nekaj dokazov.

DOKAZI, DA PREDLOG NI PRIMEREN ZA RAZPRAVO

Poglejmo najprej, kakšno je stanje v krajevni skupnosti Dobrovo v Goriških Brdih!

V združenju borcev NOV Dobrovo je 35 upravičencev do kmečke pokojnine in varstvenega dodatka. Od teh 35 zdaj eden prejema priznavalnost v znesku 200 dinarjev, eden v znesku 250 dinarjev, vsi drugi pa v znesku 400 dinarjev mesečno. Če pa bi obveljal že omenjeni predlog, potem bi dobivali le po 110 dinarjev varstvenega dodatka, nekateri pa do varstvenega dodatka sploh ne bi imeli pravice. Ivan Zaletelj, predsednik združenja borcev v Dobrovu, je odločno zavrnil katastrski dohodek kot merilo za ugotavljanje socialne ogroženosti in za podeljevanje varstvenega dodatka kmetom-borcem. Enako stališče zavzema tudi Jelko Kodrmac, sekretar zveze komunistov v Dobrovu.

»Poglejte,« je dejal Ivan Zaletelj. »Vinograde v naši in sosednjih vaseh je že dve leti zapored stolkla toča, katastrski dohodek pa se zaradi tega ni nič zmanjšal. Ali pa vzemimo Miha Blažiča iz Noznega, ki je star več kot 80 let in živi z ženo, ki je tudi nesposobna za pridobitno delo, in s snahovdovo, ki je zaposlena, a ima dva majhna otroka! Blažič ima visok katastrski dohodek; če pri odmeri pravice do varstvenega dodatka upoštevamo tudi snaho z skrbjenima otrokoma, moramo upoštevati tudi njen dohodek. Tako Blažič v nobenem primeru ne bi imel pravice do varstvenega dodatka po tem predlogu... Pa pogledajte dalje! Tu blizu je družina treh slaboumnih ljudi. Eden izmed njih je bil borec, pa še kakšen hraber borec! Ker so pač bolni, zemljo slabo obdelujejo in njihovi dejanski dohodki ne dosega predpisane (katastrskega), še več, ne dosega niti izdatkov za dvomesečno preživljanje. Po tem predlogu bi ta kmet-borec imel pravico le do 110 dinarjev varstvenega dodatka. Ta zakon bo v škodo kmetom-borcem, namesto da bi jim pomagal. Zato se bom jaz temu predlogu uprl...«

Resne pomisleke zoper ugotavljanje socialne ogroženosti kmetov borcev na podlagi katastrskega dohodka so izrekli tudi Silvo Gianfrate, Franc Kravanja in Franc Skok iz Tolmina. Najodločneje pa takim merilom nasprotujejo v občini Ljubljana Moste-Polje. Franc Lambergar, tajnik občinskega odbora ZZZ NOV Ljubljana Moste-Polje, je povedal, da nasprotujejo tudi predlogu meril, ki so jih izdelali v občini Ljubljana Vič-Rudnik za ljubljanski okolici.

»Za podeljevanje varstvenega dodatka kmetom-borcem,« je dejal Franc Lambergar, »sta lahko samo dva merila: prvič, da je bil kmet zares borec, in drugič, da je dopolnil šestdeseto leto. Mi tukaj smo enotni in bomo kmetom-borcem iz naše občine, ki jih je 20, zagotovili popolni varstveni dodatek brez razlike in ne glede na to, kaj bodo storili po drugih občinah. Denar za to bomo zagotovili iz lastnih virov. Vemo, kam nas lahko pripelje, če bomo kmete-borce pošiljali okoli zdravnikov, da jim izstavijo potrdilo o delanemožnosti, in podobno. Pristojni naj bi se raje vprašali, koliko stanje predlagano samotano ugotavljanje pravi-

ce do varstvenega dodatka, ki bi se spreverilo v birokratsko in ne v človeško ravnanje...«

Albina Černe, referent za zadeve borcev NOV in invalidov, je povedala, da bi od 20 kmetov-borcev v občini Ljubljana Moste-Polje po predlogu, ki ga je izdelala komisija za socialna in zdravstvena vprašanja borcev NOV republiškega odbora, imela pravico do varstvenega dodatka samo dva, pa še ta le delni varstveni dodatek.

»Popolnoma napačno je,« je spet povzel Lambergar, »da se pri kmetih borcih ugotavlja socialna ogroženost, ker se s tem dela razlika glede na tiste borce, ki prejemale ali pa bodo prejemale pokojnino iz delavskega zavarovanja. Borci imajo za svojo udeležbo v revoluciji pač nekatere pravice, ki jih drugi državljani nimajo, ker si jih niso zaslužili. Tako na primer Zakon o davkih občanov v 62. členu (Uradni list SRS 7/72 z dne 17. 2. 1972) določa, da imajo kmetje-borci naslednje popuste pri obdavčitvi: spomeničarji in španski borci 50 odstotkov, borci NOV pred 9. septembrom oziroma 13. oktobrom 1943 skupaj 30 odstotkov, borci NOV do 1. januarja 1945 po 20 odstotkov ter borci po 1. januarju 1945 in borci za severno mejo 10 odstotkov popusta. Zakaj smo tukaj vsem kmetom-borcem priznali popust pri obdavčitvi ne glede na socialno ogroženost? Važno je samo, kaj je kateri storil za revolucijo. Če ima na primer spomeničar odmerjenega milijon davka, plača samo pol milijona, tu pri varstvenem dodatku pa se tako natežamo, da bi le iznašli kak izmišljen razlog za odtegnitev te pravice...«

Toliko o mnenjih zdolaj. Tovariši Slavko Kovačič pa mi je povedal tudi to, da zadnje čase pri ugotavljanju pravice do invalidskega dodatka praktično več ne uporabljajo za merilo katastrskega, ampak samo dejansko doseženi dohodek.

KJE SO VZROKI ZA NERAZUMEVANJE KMETOV-BORCEV?

Kakor izhaja iz informacije o področnih posvetovanjih s predsedniki občinskih odborov ZZZ, predsedniki skupščinskih komisij za reševanje zadev borcev NOV, referenti občinskih skupščin za zadeve borcev in s predstavniki skupnosti zdravstvenega zavarovanja, so se tudi le-ti na majskih posvetih izrekli za to, naj se pri ugotavljanju socialne ogroženosti in priznavanju pravice do varstvenega dodatka upoštevajo samo dejanski dohodki kmeta-borca. Vendar pa v nekaterih področnih predlogih že zasledimo kot merilo katastrski dohodek. To pomeni, da so nekateri že takrat sugerirali uporabo meril, ki veljajo za priznavanje pravice do invalidskega dodatka. Kje so vzroki za tako ravnanje?

Temeljni vzrok je zakoreninjeno dogmatsko pojmovanje kmeta iz časov stalništva pa tudi nepoznavanje dejanskih razmer, ki danes vladajo na našem kmetijskem podeželju. Samo zaradi tega je lahko že v zakonu prišlo do takih salomonskih formulacij, ki dopuščajo razna natezanja v škodo kmetom-borcem. So pa tu še nekateri vzroki gnotne narave. Ti zadnji so poglavitna ovira, ki nekatere občinske skupščine silijo,

Davčne olajšave za kmete borce

Posamezni kmetje borci nas v pisnih sprašujejo, kaj je z davčnimi olajšavami za kmete borce oziroma kakšne so. Da ne bi odgovarjali vsakemu posamezniku in da bi hkrati obvestili vse prizadete, priobčujemo celotni 62. člen Zakona o davkih občanov, ki je izšel v 7. številki Uradnega lista SR Slovenije 17. II. 1972. Ta člen se glasi:

»Kmetom-borcem narodnoosvobodilne vojne se pri odmeri davka iz kmetijstva priznajo naslednje olajšave: 1. kmetom-imetnikom »Partizanske spomenice 1941« se odmerjeni davek zniža za 50 odstotkov;

2. kmetom-borcem, ki so bili udeleženci narodnoosvobodilne vojne, pa imajo čas udeležbe ali čas aktivnega in organiziranega dela v narodnoosvobodilnem boju priznan v dvojnem trajanju s pričetkom pred 9. septembrom 1943 oziroma 13. oktobrom 1943 do 15. maja 1945, se odmerjeni davek zniža za 30 odstotkov;

3. kmetom-borcem, ki so bili udeleženci narodnoosvobodilne vojne, pa imajo čas udeležbe ali čas aktivnega organiziranega dela v narodnoosvobodilnem boju priznan v dvojnem trajanju s pričetkom pred 1. januarjem 1945, se odmerjeni davek zniža za 20 odstotkov;

4. kmetom-borcem, ki so bili udeleženci narodnoosvobodilne vojne, pa imajo čas udeležbe ali čas aktivnega organiziranega dela v narodnoosvobodilnem boju priznan v dvojnem trajanju od 1. januarja 1945, se odmerjeni davek zniža za 10 odstotkov.

S kmeti-imetniki »Partizanske spomenice 1941« iz 1. točke prejšnjega od-

da merila za pravico do varstvenega dodatka zaostrujejo. Zakon o starostnem zavarovanju kmetov v 56. členu pod točko 2 pravi, da SR Slovenija krije polovico izdatkov iz naslova varstvenega dodatka, priznanega kmetom-borcem, ki prebivajo na njenem območju. Vemo, da je gospodarska moč občin različna, pa tudi število borcev ni enako. Največ kmetov-borcev imajo v občini Nova Gorica 394. Sledijo občine Sežana, Tolmin, Ilirska Bistrica, Črnomelj in Metlika, vse te občine pa so bolj ali manj nerazvite. Se pravi, da nimajo pogojev za priznavanje pravice do varstvenega dodatka po merilih, ki jih uporabljajo v razvitih občinah in v občinah z manjšim številom kmetov-borcev.

Značilna je izjava, ki sem jo dobil v Tolminu. Rekli so mi, da še niso izoblikovali dokončnih meril za ugotavljanje pravice do varstvenega dodatka, ker še ne vedo, koliko denarja bodo lahko zagotovili v ta namen.

»Menimo, da je razmerje: polovico občina in polovico republika krivično. Prevladalo naj bi vsaj razmerje: 75 odstotkov republika, 25 odstotkov občina, kot to velja pri priznavalninah. Občina je že tako preveč obremenjena s kritjem stroškov starostnega zavarovanja za tiste kmete, ki so tako socialno ogroženi, da prispevka sploh plačati ne bodo mogli. Naši kmetje-borci bodo imeli torej manj varstvenega dodatka, čeprav so se prav tako bojevali za skupno stvar kot borci razvitejših občin,« je zlovoljno ugotovil Silvo Gianfrate.

Da gre za dogmatska stališča in za nepoznavanje socialne problematike na kmetijskem podeželju, potrjuje zelo značilen stavek iz obrazložitve omenjenega predloga: »Spričo visokih življenjskih stroškov delavcev, ki morajo kupovati osnovne življenjske potrebščine na trgu, smatramo, DA JE ŽIVLJENJE NA KMETIH CENEJE...« Bodi-mo vendar pošteni in priznajmo, da je kmetova prednost pred delavcem samo v tem, DA ŽIVI NA ČISTEM ZRAKU, zakaj za tistega, ki mora vse kupiti, ni nič cenejše na kmetih v primerjavi z mesti — vse pa morajo kupiti tisti kmetje, ki so za pridobitno delo nezmožni in torej ne morejo obdelovati svojih kmetij. Res je, da za delo zmožni na kmetih ceneje pridejo do hranil, ki jih sami pridelajo, res pa je tudi, da morajo zvečine svoje pridelave prodajati mnogo izpod dejanske cene, saj je med pridelovalci in potrošniki kar preveč posrednikov — ti poberejo smetano na račun pridelovalca in potrošnika. Če pa je življenje na kmetih vendarle kakorkoli cenejše od življenja v mestih, je ta razlika zaobsežena že v različni pokojnine (z varstvenim dodatkom) za kmeta-borca v primerjavi s pokojnino, ki jo je borec NOV dobil po predpisih iz delavskega zavarovanja. Ta razlika znaša od 800 do 900 dinarjev tudi v primeru, če bi kmet-borec dobil polni varstveni dodatek, zato ni prav, da mu že samo zaradi njegovega stanu skušamo z različni nestvarnimi računskimi operacijami zmanjšati še tako minimalne pokojninske prejemke.

Zapisali smo že, da je katastrski dohodek le zamišljeni oziroma predpisani doho-

dek, ki naj bi ga zemljišče dajalo. Zapišemo lahko še tudi to, da katastrskega dohodka velika večina slovenskih kmetij ne dosega, ker na kmetijah zvečine gospodarijo ostareli kmetje, mladi ljudje pa so ušli v mesta in si našli najrazličnejše zaposlitve. Zemlja nima za kmetijske namene praktično nobene vrednosti več, vrednost imajo samo zidljiva zemljišča. Kmet zemlje za kmetijske namene ne more prodati, če pa jo da v najem, ne dobi niti toliko najemnine, da bi z njo plačal davke. Za delanemožnega kmeta ne daje zemlja nobenih koristi in je torej neutemeljeno jemati katastrski dohodek kot merilo za priznanje pravice do varstvenega dodatka. V omenjenem predlogu pa piše celo, da je treba katastrski dohodek pomnožiti štirikrat itd. Le, ne vem, zakaj? To je čisti nesmisel, ki pa kmete-borce lahko hudo prizadene.

KAKŠNA NAJ BODO MERILA?

V mnogih občinah so višinski kmetje oproščeni plačevanja davkov. Ko sem v občini Ljubljana Moste-Polje vprašal, od katere nadmorske višine smatrajo kmete za višinske, so mi rekli, da take meje ni in da to velja za vse kmete, ki imajo zemljišča v strmih in višjih legah. V predlogih za ugotavljanje socialne ogroženosti kmetov-borcev, izdelanih po posameznih področjih, je samo občina Ravne na Koroškem upoštevala to načelo, rekoč, da se kmete četrtga bonitetnega razreda jemlje, kakor da nimajo nobenih dohodkov. Menim, da bi morala naša prizadevanja kreniti v to smer. Sam bi merila za priznanje pravice do varstvenega dodatka sestavil takole:

1. Socialno ogroženi brez razlike so tisti kmetje-borci, ki živijo v nerazvitih (zaostalih) občinah in predelih, kakršni so: Brkini, Pivsko, Postojnsko, Kras in Slovenska Istra, Trnovska in Banjska planota, Kambreško in obrobje Brd, Tolminsko z Bovecem in Kobaridom, Cerkljansko, Dolomiti, škofjeloški hribi, Jelovica in Bohinj, Logaška, Rakitniška in Bloška planota, Loski potok, dolina Kolpe, Kočevska, Suha krajina, Bela krajina z Gorjanci, dolensko in obsavsko hribovje, Moravsko in revirji vse do Mozirskih planin, Graška gora, Paški Kozjak, Konjska gora, Pohorje, koroški hribi, Kozjak, Slovenske gorice, Prekmurje, Haloze in Kozjansko.

2. Socialno ogroženi so tudi tisti kmetje-borci, ki imajo kmetije na strmih in hribovitih legah, razen če poleg kmetije nimajo tudi gostilne, in tisti kmetje po dolinah in ravninah, ki svojih kmetij niso preusmerili v kmetijsko gospodarstvo usmerjenega tipa, si uredili večje, hmeljske nasade, vinograde in druge plantaže (dohodek iz takih tržnih kmetij je mogoče natančno ugotoviti) in če tako preusmerjene kmetije niso dopolnili z uslugami iz kmečega turizma. Izjema so tudi kmetje z najmanj 5 hektari zemlje iz prvega bonitetnega razreda, ki imajo svoja posestva manj kot 15 kilometrov iz Ljubljane, Kranja, Celja in Maribora.

3. Akutno socialno ogroženi so tisti kmetje-borci, ne glede na lego in količino zemlje, ki so bolni ali stari več kot 60 let in ki živijo sami ali v skupnem gospodinjstvu z osebam, stariimi več kot 65 let, kronično bolnimi ali umsko prizadetimi, kratka nesposobnimi za pridobitno delo, ali pa skupaj z nepreskrbljenimi otroki. Ti so poleg priznavalnine ali kmečke pokojnine in polnega varstvenega dodatka upravičeni tudi do občasne družbene socialne pomoči.

4. Občasno socialno pomoč se upokojenemu kmetu-borcju lahko podeli tudi ob požaru na kmetiji, poplavi, suši, potresu, toči in drugih naravnih ujmah.

Za priznavanje pravice do varstvenega dodatka kmetom-borcem moramo uveljaviti taka merila, ki bodo na eni strani stvarna in človeška, na drugi pa preprosta, da bo ugotavljanje potekalo hitro in poceni. Zgoraj predlagana merila vsekakor ustrezajo tem načelom, po posameznih občinah pa jih bo mogoče še bolj konkretizirati. Sicer pa s tem sestavkom razpravo o merilih za ugotavljanje pravice do varstvenega dodatka kmetom-borcem šele začnemo. Vabimo vse, ki razmere v kmetijstvu poznajo ali ki želijo prispevati glas za pravično rešitev problema, da tudi sami predlagajo dopolnitve ali morebitna drugačna merila!

ljubljska banka

pravi naslov
za denarne zadeve

VELENJE

PODELILI BODO DOMICIL 3. BATALJONU 3. BRIGADE VDV

Skupščina občine Velenje je sklenila podeliti domicil 3. bataljona 3. brigade VDV —Štajerske. V ta namen bo slovesnost na proslavi velenjskega občinskega praznika v Lokovici. Na proslavo bi radi povabili vse bivše borce 3. bataljona 3. brigade to jih vabijo ob tej priložnosti — objava VDV, nimajo pa vseh njihovih naslovov. Zaveleja kot vabilo. Sporočajo, da bo zbirališče 8. oktobra ob osmih pred spomenikom na Trgu svobode v Soštanju. Ob devetih bo žalna slovesnost pred spomenikom talcev na Cesti talcev v Soštanju. Nato bo odhod na Lokovico. Ob desetih bo na Lokovici slovesna razglasitev domicila bataljonu. Nato bo proslava občinskega praznika in po slovesnosti tovariško srečanje borcev ter drugih občanov.

Zaželeno je, da se borci udeležijo slovesnosti v uniformah in z odlikovanji.

ILIRSKA BISTRICA

TEKMOVANJE TABORNI- KOV V MNOGOBOJU

Tudi letos kakor vsako leto doslej je bilo tu republiško tekmovanje tabornikov v mnogoboju. Tekmovalne ekipe so se začele zbirati 16. t. m., v soboto. Tekmovanje je trajalo v soboto in nedeljo v športnem parku Nade Žagar. Tekmovalo je enajst ekip. Izostala je prekmurska ekipa.

V tekmovalne stroke so bile uvrščene tudi: postavljanje šotora, signalizacija in orientacija. Vreme ni dopuščalo nepretrganega tekmovanja, zato so bili tudi izidi slabši. Tekmovalcev je bilo 60. Razdeljeni so bili v štiri razrede: izvidniki od 13. do 15. leta, dalje izvidniki od 16 do 20. leta, de-

klice od 13. do 15. leta in dekleta v starosti od 16 do 20 let.

V razredu izvidnikov do petnajstega leta je bila prva bistriška ekipa, druga je bila ekipa iz Kranja in tretja ptujska. V razredu starejših izvidnikov je dosegla prvo mesto ekipa Ilirske Bistrice, druga je bila ptujska in tretja ajdovska. Med deklicami je bila prva ilirsko-bistriška ekipa in druga ptujska. V razredu starejših deklet je bila prva ptujska ekipa, druga pa ljubljanska (Šiška). Razmeroma najuspešnejši so bili tekmovalci iz Ilirske Bistrice.

Pokrovitelj tekmovanja je bilo podjetje Ilirija iz Il. Bistrice. Prispevalo je praktične nagrade, ki jih je zmagovalnim ekipam izročil delegat izvršnega odbora Zveze izvidnikov Slovenije Tonček Juriševič. Prireditelj tekmovanja »odred snežinskih ruševcev« zasluzi priznanje za dobro opravljeno nalogo. PETER NIKOLIĆ

SLOVENJ GRADEC

LEPA PROSLAVA V SELAH

V nedeljo, 24. septembra, so v občini Slovenj Gradec proslavili 30. obletnico ustanovitve slovenskih partizanskih brigad in 25. obletnico ustanovitve organizacije ZB NOV Jugoslavije. Tega dne so pripravili v dopoldanskih urah v Selah pri kmetu ZAGERŠNIKU partizanski zbor. Srečanja so se poleg borcev in aktivistov udeležili še mladina in prebivalci občine Slovenj Gradec. Na mestu, kjer so padli štirje borci vzhodnokoroškega odreda, so odkrili spominsko ploščo. Poleg tega so na zboru razvili prapor občinskega odbora ZB NOV Slovenj Gradec. Pripravili so tudi pester kulturni program. Izvajali so ga pevski zbor iz SEL, delavska godba na pihala, šolska mladina iz Sel in taborniki severnega kurirja Slovenj Gradec. Slavnostni govor je imel inž. PAVEL ZAVCAR-MATJAZ, eden izmed prvih organizatorjev in voditelj odpora na Koroškem. Govornik je navzočim predložil, v kako težkih razmerah se je tod razvijalo narodnoosvobodilno gibanje. Orisal je tudi, kako hrabri so bili prebivalci Koroške, ki so podpirali NOB ali sodelovali z njo. Njegovemu izvajanju se je pridružil tamkajšnji domačin OTO SEKAVC-NIK, ki je med drugim opozoril, da si moramo danes resno prizadevati, kako bi čim boljše uresničevali vse komponente splošnega ljudskega odpora.

Po končani slovesnosti so pripravili prireditelji še tovariško srečanje. Med borci in aktivisti je bilo tudi veliko mladine.

Dan pred zborom je pod pokroviteljstvom občinskega odbora ZB NOV Slovenj Gradec tekmovala tamkajšnja mladina v športnih disciplinah za pokal Pohorje 72. Tekmovali so tudi taborniki, ki so se potegovali za Šavčev memorial.

Organizatorji so slavnost temeljito pripravili; Med drugim so organizirali prevoz, tako da bi se slovesnosti lahko udeležilo čimveč ljudi.

DRAGO MIKLAVEC

LOM POD STORŽIČEM

SREČANJE S PIONIRJI

Dne 15. t.m. so obiskali pionirje v Lomu pod Storžičem številni gostje od vseh strani. V planinskem domu so proslavili 80-letnico tovariša Tita, 30-letnico ustanovitve slovenskih partizanskih brigad in še 30-letnico ustanovitve prve kurirske postaje na Slovenskem — TV 1 v Iškem Vintgarju.

SLOVESNOST NA RABU

V nedeljo, 24. septembra, so na Rabu slovesno odprli novo asfaltirano cesto od mesta Rab do Kamporja — kraja, blizu katerega je bilo znano koncentracijsko taborišče. Od te ceste so speljali tudi kakih sto metrov odcepa prav tako asfaltirane ceste do pokopališča, na katerem je pokopanih nad štiri tisoč naših ljudi, ki so pomrli v tem taborišču. Cesto so zgradili s sredstvi občine in s samopriskevkom prebivalcev krajevnega skupnosti Kampor.

Po slavnostni otvoritvi ceste je bila na pokopališču žalna komemoracija v počastitev spomina tam pokopanih žrtev fašizma. Med venci položenimi k spomeniku je bil tudi venec republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Med številnimi gosti na teh slovesnostih je bil tudi predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf, ki je nato govoril na velikem zborovanju udeležencev, s katerim so zaključili slovesnost.

brest cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

Pionirji G—34 — Lom so nastopili pred spomenikom padlim borcem pod Storžičem.

Iz planinskega doma smo odšli skupno na gozdno jaso k spomeniku padlim. Spomenik je izdelan iz žive skale. Pionirji so okrasili spomenik s planinskim cvetjem.

Ob njem so med slovesnostjo vihrali prapori družbenopolitičnih organizacij in okoličice. Med temi prapori je bil prelep pionirski prapor z napisi osmih pokroviteljev pionirskega odreda G 34 Lom: Državne založbe Slovenije. Udeležence je pozdravil v imenu ke, Tobaka, IMKO, Elektrotehne iz Ljubljane, GG Kranj in partizanskih kurirjev Slovenije. Udeležence je pozdravil v imenu pionirskega odreda šolski upravitelj, nato sta govorila predsednik tržiške občinske skupščine in predsednik občinskega odbora ZZB NOV Tržič. Iz Maribora je prinesel pozdrave mariborskih pionirjev in pionirskih organizacij po vsem Štajerskem Miklavc. Potem so pionirji deklamirali pesmi in zapeli. Končno je udeležence pozdravil Franci Fojkar v imenu odbora partizanskih kurirjev Slovenije. Opisal je, kako se je razvijalo kurirstvo od ustanovitve pr-

ve kurirske postaje do komande relejnih postaj Slovenije. Junija 1944 je bila ustanovljena na področju Loma postaja G 34. To je bila izredno pomembna zveza.

Centralni odbor kurirjev-vezistov si je zastavil nalogo, da bo obujal tradicije NOB in jih prenašal na mladi rod. Zato organizira pokroviteljstvo nad pionirskimi odredi v raznih krajih. Pododbor za Gorenjsko pa je prevzel pokroviteljstvo nad pionirskim odredom v Lomu 7. maja 1966. K sodelovanju so povabili našeta podjetja, ki so postala stalni pokrovitelji. Odkar sodelujejo, so šoli v Lomu podarila pionirski prapor, opremila so šolsko telovadnico, jim podarila magnetofon, gramofon, prispevala so za televizijski pretvornik itd. Letos so pionirje obdarili še s številnimi koristnimi darili. — Pionirji so se pokroviteljem zahvalili tako, da so jim podelili posebne zahvalne listine.

Po slovesnosti so se pionirji in gostje spet zbrali v planinskem domu. Obujali so spomine na slavne dni osvobodilnega boja in oglašala se je lepa partizanska pesem.

imeli smo ljudi

Janez Kodra-Grega

Letos avgusta smo se za vedno poslovili od njega, tovariša Grege, ki se je rodil 1915. leta v Crnem vrhu. V mladosti je trdo delal na gorski kmetiji. Njegova hiša ob robu gozda je že v začetku vojne nudila zatočišče prvim aktivistom in tudi on se je takoj vključil v partizansko gibanje. Ko so njegove sestre 2. 8. 1943 Nemci izselili, je sam vstopil v Kamniški bataljon in kmalu postal terenski politični delavec pri Okrožnem komiteju KP, kjer je bil vse do osvoboditve. Za svoje delo je prejel tri zaslužena odlikovanja. Po osvoboditvi je spet kot kmet preobračal zemljo na svoji kmetiji. Kmalu po poroki mu je žena zapustila tri nedoletne otroke, kar mu je najbolj črpalo življenje. Marljiv je bil v družbenopolitičnih organizacijah, bil je odbornik ZB NOV Tuhin in član Lovske družine. Ob odprtem grobu sta se mu za njegovo delo zahvalila tajnik tov. Dore Drogenik ter najstarejši član Lovske družine Matvez Kadunc, nakar se je lovski rog poslovil od njega. — Borci od blizu in daleč smo se poslovili od njega in ohranili ga bomo v najlepšem spominu.

Franc Koder

Umrl je nenadno 13. avgusta na Jesenicah; zadela ga je srčna kap. — Rodil se je leta 1914 v Nemškem Rutu na Tolminskem. Pred vojno je trpel pod fašističnim nasiljem na Primorskem. Kot zaveden Slovenec tudi ni mogel dobiti zaposlitve. Zato je odšel čez mejo in si poiskal delo med stavbnimi delavci. Svojo zavednost je pokazal tudi med osvo-

bodilnim bojem. Vneto je podpiral osvobodilno gibanje, leta 1944 pa se je uvrstil med borce. Bil je v Vojkovi brigadi in postal vodnik vezistov. Po vojni je delal v jesenški železarni. Za hrabrost med vojno je bil odlikovan. Njegova smrt je hudo razžalostila njegove soborce, prijatelje in svojece.

Franc Božičnik- Gašper

Dne 3. septembra smo na zadnji poti na kopriški pokopališče spremili Franc Božičnika-Gašperja. Izgubili smo zvestega člana, bo.ca in aktivista, enega prvih aktivistov OF na Velikem kamnu pri Senovem. — Božičnik je sodeloval s prvimi borci in aktivisti že leta 1941. Njegov dom je bil zatočišče aktivistom in borcem. Tam je bila ves čas med vojno kurirska jarka. Božičnik se je leta 1944 pridružil borcem kozjanskega odreda. Postal je kurir na postaji OV-1 s sedežem na Bohorju. — Bil je razen pošte tudi zavitek za partizansko tehniko in bolnišnico. Ko smo ga občudovali, da je toliko nosil, je pripomnil, da res ni bilo lahko nositi, a da je tvegal življenje razveseliti s kašnim priboljškom. — Po vojni do prezgodnje smrti — bilo mu je 63 let — je bil zglede družbenopolitični delavec. Nekaj let je bil predsednik krajevnega ljudskega odbora Veliki kamen. Vneto je delal v združenju borcev, v občinskih organih SZDL, v gasilskem društvu kot njegov dolgoletni predsednik itd.

Tonka Hafner- Ahčinova

Za vedno smo se poslovili od Tonke Hafner-Ahčinove; nad leto dni jo je mučila neozdravljiva bolezen. Bilo ji je 57 let. — Tonka je začela delovati kot aktivistka OF v Ljubljani kmalu po okupaciji leta 1941. Delovala je na terenu Prule, pri rajonskem odboru Center in na tedanji banski upravi. Junija 1944 je odšla k partizanom. Bila je na bazi 20 na Rogu in pri glavnem štabu NOV Slovenije. Za svojo dejavnost je bila odlikovana z medaljo za hrabrost, z medaljo za zasluge za narod in z redom bratstva in enotnosti. — Po osvoboditvi je delala pri republiških upravnih organih, na terenu pa do boleznih kot odbornica ZB NOV Majde Vrhovnikove, Gradisce, pri SZDL in pri krajevnih skupnosti Gradisce (Ljubljana). Vsi, ki so delali z njo, so jo spoštovali in jo imeli radi. Nikdar se ni branila še tako težke naloge. Bila je zgled borke-komunistke.

OSEBNA TEHTNICA

NEVA

ŽE KILOGRAM OD-
VEČNE TEŽE LAHKO
SKAZI VAŠO LINIJO!

Tehnika NEVA diktira

tri prednosti:

— VITKO LINIJO

— ZDRAVJE

— ZADOVOLJSTVO

LIBELA-CELJE

KAKO IZBOLJŠATI POKOJNINSKO ZAVAROVANJE

Kot posameznik seveda ne morem neposredno odločati pri sprejemanju in spreminjanju zakonov. Rad bi pa nekaj pripomnil o napovedanih spremembah pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Menim tudi, da bi časopisje moralo imeti stalne predale za pripombe in predloge bralcev, ki imajo za to vso pravico; zlasti bi nam naj bilo omogočeno, da posežemo v razpravo, ko gre dejansko za našo kožo (v tem primeru predvsem za staroupokojence). Prav tako bi ne bilo napačno, če bi kakšna založba izdala knjižico z zakonskim osnutkom o pokojninskem zavarovanju.

Dosežanje invalidsko in pokojninsko zavarovanje je povzročalo škodljive družbene, politične posledice. Nešteto upokojenec je po upokojitvi ostalo na svojih delovnih mestih, kjer so delali, dokler so bili v rednem delovnem razmerju, ali pa so si poiskali zaposlitev drugje, ne da bi zaradi tega prejeli kaj manjšo pokojnino. To, so pa večinoma upokojenci z velikimi pokojninami.

Strinjam se, da potrebujemo strokovnjake, zlasti takšne z dolгими delovnimi izkušnjami. Toda delati bi lahko priložnostno honorarno ali pogodbeno.

Posledice neprimerne zakonske pokojninske ureditve so naslednje:

Mnogi mladi absolventi raznih šol vseh stopenj ne dobijo dolgo službe, ker zanje primerna delovna mesta zasedajo upokojenec. Stevilni nezaposleni izšolani ljudje odhajajo v tujino. Tam pa živijo večkrat v neugodnem političnem okolju, pod pritiskom sovražnikov naše družbene ureditve. Oslabljen je tudi obrambna moč naše države, ker domovino zapuščajo za obrambo najspodobnejši, mlajši ljudje.

Delo je ustavna pravica vsakega občana in nihče bi je ne smel nikomur kratiti. Ni pa ustavno, da kdo prejema pokojnino in še plačo. Zato mislim, da bi bila najpravičnejša ureditev takšna: Brž ko bi kdo izpolnil pogoje za upokožitev, bi ga naj upokožili. Če bi pa dobil novo delovno mesto,

kjer bi prejemal večje osebne dohodke od pokojnine, pa bi naj sicer delal, a pokojnina bi morala medtem mirovati. Za vsa delovna leta med upokožitvijo bi naj pokojnina narasla le za 2 do 5 odstotkov na leto. Če bi se pa zaposleni že rad upokožil in bi hotel potem še delati, bi mu pokojnino morali primerno zmanjšati glede na poprečne osebne dohodke v republiki.

Proti odtegovanju pokojnine bodo posamezniki z velikimi osebnimi dohodki in pokojninami, ljudje, ki imajo zveze, da lahko dobijo dobro ponovno zaposlitev. Velikega pomena za številne staroupokojence, ki živijo ob bori osebne ali družinske pokojnine, pa bi bilo, če bi jim družba pomagala z dokladami, ki bi jih prejeli iz posebnih skladov, v katere bi se stekali odtegljaji od pokojnin ljudi z velikimi dohodki.

Ne strinjam se s tistimi, ki se ogrevajo za ponovno uvedbo pokojninskih razredov, ker bi to škodljivo vplivalo, tako da bi se zmanjšala storilnost ljudi v delovnem razmerju. Pač pa bi bilo prav, da bi pri določanju pokojnine upoštevali razen starostne in delovne dobe še šolsko izobrazbo. S tem bi spodbujali ljudi, da bi izpopolnjevali svojo strokovno izobrazbo, kar bi bilo velikega pomena dandanes med naglim razvojem tehnike in tehnologije.

VELIMIR PANIČ

ŠE ENO MNENJE

Ker nisem strokovnjak za pravne zadeve, verjetno ne bodo te moje pripombe k zakonu o pokojninskem zavarovanju postavljene tako, kot bi pač morale biti. Toda kot trenutno neprizadet pri vsej tej zadevi, ki jo obravnava osnutek zakona, se le sprašujem: kdo ima pravico rezati moj hlebec težko prigranega kruha, ki sem si ga vso delovno dobo skupaj mesil? Ta hlebec težko prigranega kruha, ki sem si ga plačal, pomešan z znojem in krvo (borci NOB)! In kdo ima pravico deliti mi ga sedaj na polovico, četrtino ipd? Kje so tukaj pravne (da drugih ne omenjam) norme. Verjetno ne bo o teh zadevah razpravljala nobena ustanova za človeške pravice (seveda

da če bo osnutek postal zakon). Priporočljivo pa bi le bilo, da bi, še preden bo osnutek postal zakon, o tej zadevi razpravljalo ustavno sodišče.

Ko sem bral osnutek zakona, sem se vprašal: ali ni sramota za nas naslednike naših očetov in mater, da jim ne moremo pustiti tistega, kar je njihovo? Strinjam se, da je treba te stvari modernizirati, ne strinjam pa se, da jih moderniziramo na škodo zavarovancev. Na prste ene roke bi verjetno lahko našli tiste upokojenke, ki se z dodatnim zaslužkom ali zaposlitvijo bogatijo. Ne vidimo pa tistih premnogih, ki na račun poštenega dela drugih (in tudi upokojenec) protipravno bogatijo. Le-te naj družba primerno obdavi, pa bomo imeli vsi večji hlebec kruha!

Predlagajo, naj bi se upokojenec, ki ima poleg pokojnine še dodaten zaslužek, od pokojnine odštelo toliko in toliko. Če le malo pogledamo v razne samoupravne akte delovnih organizacij, ugotovimo, da le-te same odločajo koga bodo ali ne bodo sprejele na delo. Če je produktivnost dela upokojenca zadovoljiva, ga obdržijo v nasprotnem primeru pa ga lahko zamenjajo s produktivnejšim. Pustimo torej delovnim organizacijam, naj same odločajo o teh zadevah. Upokojenecem pa pustimo, naj sami delijo svoj hlebec kruha, kot njim to ustreza. Tudi oni nas bodo kmalu zapustili, in če bomo imeli srečo, bomo tudi mi kmalu prišli na njihova mesta...

A. AMBROŽ

ODGOVOR NA DOPIS LJUBICE STUDEN

V zvezi s člankom tovarišice Ljubice Studen, ki je bil objavljen dne 14. 9. 1972 v rubriki »Utrinki in odmevi« želimo bralcem pojasniti nekatere njene ugotovitve.

Prepričani smo, da bi članek dosegel svoj dober namen, če bi ga ne preveč izrazili iz besednjaka iz časa najbolj okrutne dobe, ko je divjal fašizem nad nami. Uporabljeni izrazi kot na primer — »smo se pričeli zbirati«, »stlačiti v mrzle celice«, »bledi obraz«, »ne preglasno govorjenje pred tujci«, »v volnene čunje zavita«, »zviljal se je od bolečin«, »vtakniti v neko luknjo pa dajo članku tendencioznost priokus, ki ga oddaljuje od njegovega dobrega namena in od meril objektivnosti.

Ni točna ugotovitev, da so se začeli zbirati borci invalidi v Rogaški Slatini 9. julija. Ko prejmemo ustrezno dokumentacijo, jih po ustaljenem vrstnem redu vabimo na zdravljenje, in to že od januarja vse do danes. Nastanitev nudimo domala v vseh hotelih, v času po 15. oktobru pa vse do pričetka

meseca maja pa izključno le v hotelih, ki veljajo pri nas za najboljše.

Ne more ustrežati beseda o »stlačenju«, saj je znano, da nastanitev največ po dve osebi v eni sobi. Vsaka soba pa ima topli in hladni vodo. Vse sobe ustrezajo dimenzijam, določenim za hotelske sobe. Sobe v Strossmajerjevem domu pa so celo močno predimenzionirane (4,5 x 5,4 m) in zagotovo niso v ničemer podobne celicam.

Mislimo, da je še najbolj neumestna kritika na to, da v glavnem poletnem mesecu (9. julija) nismo ogrevali sob. Ogrevali jih tudi nismo v hotelih, ki sicer imajo kurilne naprave. Sobe na jugovzhodni strani so res obrnjene proti gozdu. Vendar je vmes zelena livada, vsaj 200 metrov, tako da gozd v nobenem primeru ne onemogoča direktnega vpliva sonca v sobah vsaj do 12. ure.

Nimamo komentarja na »tovariše z bledimi obrazci«, ki so v gručah drug drugega svarili, naj ne govorijo glasno pred tujci. Zdraviliški red prepušča le kritikanje, petje itd., to pa vsem obiskovalcem.

»V čunje zaviti tovariš« že več let ni tudi v naših lokalih. Vsi lahko z zadovoljstvom ugotavljamo, da se naša kultura oblačenja v ničemer ne razlikuje od toliko opevane tiste iz zahoda.

Odločno odklanjamo očitek, da bolnemu spomeničarju (pa tudi drugim občanom) ne bi nudili zdraviliške pomoči vsled formalne pomanjkljivosti v zdravstveni knjižici. Seveda, če so pri nas na zdravljenju. Če pa nimajo svojstva zdraviliškega pacienta, jih napotimo v krajevno zdravstveno ambulanto.

Očitek glede protežiranja tujcev v zdraviliških ambulantah ne vzdrži podrobnejše analize (tudi nam očita obratno). Vsakemu bolniku se določi lečeči zdravnik in točen čas sprejema in ordinacije je v sprejemni pisarni. Zdravnik nima prav nobene vpliva na izbiro pacientov, prej obratno. Ordinira več zdravnikov v enem turnusu. Dopusčamo možnost napačnega sklepanja, češ prišel je kasneje, pa je navzlic temu prej sprejet k zdravniku. Ne. Pri tem ni odločujoč čas čakanja v čakalnici, temveč edino le čas, ki je pacientom določen že v poprej omenjeni sprejemni pisarni. Dokaze o drugačni domnevi bi s prizadetimi vedno radi obravnavali.

Trditve da si je tovarišica v zdravilišču nakopala bolezen, pa tukajšnja njena zdravnica ne sprejema. Kot se to v zdravniški praksi čisto dogaja, je tudi njej odsvetovala pri vmesnem pregledu opravljanje vseh prvotno določenih j kopeli. Vzrok za svoje odločitve tudi sicer ne želi javno komentirati. Iz pacientine kartotke lahko objavimo le, da je bilo njeno stanje ob odhodu dobro in zdravstveno zadovoljivo izboljšano. Letošnje deževno vreme pa je nudilo nič koliko prilik in možnosti za prehlade.

Dalč smo od poskusa naše ocene samozadovoljstva, da smo vse storiili in vse zadovoljili. Tega ne bo moč ustreči vsem, še posebej, ker želi večina na zdravljenje v poletnih mesecih, ker bi želeli imeti vsak svojo sobo, vse sobe bi naj bile enako dobro opremljene, da bi... in še več drugih človeških in tudi povsem razumljivih želja.

UPRAVA ZDRAVILIŠČA
ROGAŠKA SLATINA

Ivan Jelčič

Dne 8. septembra smo spremili na zadnji poti na pokopališče na Tabor pri Erzelju 76-letnega uglednega kmeta, pošteniaka, Ivana Jelčiča. — Jelčič je bil globoko narodno zaveden mož, kar je bilo velikega pomena zlasti na Primorskem. V tem duhu je tudi vzgojil svojih devet otrok. — Med narodnoosvobodilno vojno je bila Jelčičeva družina žrtev okupatorja; izgnali so jo iz Erzelja. Ko se je vrnila v domači kraj, je našla izropan dom. Jelčič je bil med vojno član gospodarske komisije narodnoosvobodilnega odbora, po vojni pa je prav tako opravljal razne gospodarske funkcije.

Lojze Komjanc

Pokopali smo ga na pokopališču v Pevni pri Novi Gorici. — Lojze Komjanc se je rodil leta 1899 v Gorici. — Po koncu prve svetovne vojne se je leta 1918 vrnil v domovino iz Ukrajine. Ustavil se je v Ljubljani in se pridružil prostovoljcem slovenskega planinskega polka. Udeležil se je bojev za našo severno mejo pri Velikovem, Grebinju, Lipi in Sp. Dravogradu. Domov, v Gorico, se je vrnil leta 1920. — Ze leta 1941 se je pridružil osvobodilnemu gibanju. Pozneje je sodeloval kot aktivist v okolici Renč pri Gorici, potem pa je bil premeščen v Gorico kot intendant IX. korpusa. Avgusta 1944 so ga prijeli esesovci in ga odgnali v zloglasne tržaške zapore. Novembra 1944 so ga obsodili na smrt, pozneje pa je bil pomiloščen ter kaznovan na 10 let težke ječe. Marca 1945 je med letalskim napadom na Gorico izgubil ženo in sina, hčerka pa je bila tako hudo ranjena, da je ostala za vedno invalidna. Domov se je vrnil bolan, a z novo voljo je začel obnavljati dom na razvalinah. Bil je tudi marljiv politični delavec. V Gorici je ustanovil »demokratsko fronto gorških Slovencev«.

Marija Črnagoj

Nedavno se je za vedno poslovila od nas partizanska mama Marija Črnagoj iz Gradenca nad Zužemberkom. Njeno ple-

menito srce se je ustavilo v 79. letu. — Črnagojeva mama se je s svojim možem že leta 1941 pridružila osvobodilnemu gibanju. Otroke je vzgojila v udeležence narodnoosvobodilnega boja. Okupator je Črnagojeva zakonca zaprl in mučil; mož je bil interniran. Vsa Črnagojeva družina je sodelovala v NOB. Starejši hčerki, Marija in Anica, sta bili terenci, skojevki že od leta 1942. Aktivist je bil tudi sin Ivan, od leta 1943 pa je bil v vrstah borcev. Leta 1945 so belogardiisti zverinsko umorili Marico. Črnagojeva mama je tudi ta udarec junaško pretrpela in poslej še z večjo vnemo pomagala partizanom. — Tudi po vojni se je uvrstila med zaslužne graditelje socializma.

Franca Jakopič — Čudnova mama

Pokopali smo jo 27. avgusta na gorjanskem pokopališču. — Čudnova mama, roj. Skumavec, se je rodila leta 1901 na Zg. Lazih nad Gorjami. Dekliška leta je preživela pri starših na kmetiji, omožila pa se je na sosedovo, Čudnovo kmetijo. — Spričo lege vasi ob vnožju gozdov so se na Čudnovi kmetiji začeli že leta 1941 oglašati partizani. Ze tedaj so Čudnovi začeli znatno podpirati borec in tako so nadaljevali vsa leta. Vsi družinski člani so bili na strani osvobodilnega gibanja. Kdo bi vedel, koliko kruha je spekla dobra Čudnova mama in kolikokrat je nahranila številne borec, ki so prihajali večkrat lačni, premočeni in premrazeni! Naj ji bo za vse to še enkrat hvala!

Silva Golja-Tamara

Znova je z drevesa svobode odletel še ne jesensko orumenel list. Zemlja je na toliminskem pokopališču zakrila še ne 50-letno aktivistko NOB — Silvo Golja-Tamara iz Zatočmina.

Hčerka delavca je že kot otrok spoznala krivice in zatiranja, zato se je že kot mladinka leta 1942 pridružila narodnoosvobodilnemu upor. Leta 1943 je postala članica SKOJ, naslednje leto pa je bila izvoljena za članico okrajnega komiteja SKOJ za Tolminsko. Bila je tudi tajnica

krajevnega odbora OF, prvi voljeni tajnik KNOO v Zatočminu, in vse do leta 1946 sekretarka celice KP v Zatočminu. V njeni hiši je bila kurirska javka, sama je organizirala in sprejemala v SKOJ mladino, skrbelo je za bogato kulturno življenje. Z eno besedo: bila je gonilna sila vseh organizacij na vasi.

Leta 1947 jo je zelo prizadela smrt staršev. Potem se je zaposlila in bila nekaj časa administratorka na okrajnem komiteju v Tolminu, nato pa je vse do upokožitve lani delala v čevljarškem podjetju »Jelene« v Tolminu.

Ziviljenjska pot pokojne Silve-Tamare je bila posuta s trnjem razočaranja in včasih strahu pred prihodnostjo. Sreča ji ni privoščila dobrot. Zato je tudi prežgoda prenehala biti njeno pošteno srce.

Naj ji bo lahka svobodna toliminska zemlja na pokopališču ob Soči — »mrtnim živo šumljajoči«.

Frančiška Borštnar-Krištof

K večnemu počitku smo jo položili 11. septembra. — Frančiška Borštnarjeva se je rodila pred petinšestdesetimi leti. Mlada je izgubila moža, tako da je morala sama skrbeti za tri otroke. Pozneje se je drugič omožila in otroci so dobili očeta. Vendar je kmalu nato izbruhnila vojna; moža so vpoklicali in ostal je na bojišču. — Frančiška, ki je sama okusila toliko trpljenja, je zato še bolj čutila z ljudmi. Kot članica OF je pomagala prav vsem, kolikor je največ mogla. Bila je zgladna mati in zavedna slovenska žena. — Po osvoboditvi je vneto sodelovala v množičnih organizacijah na terenu, med njimi tudi v združenju borcev. — Naj ji bo lahka slovenska zemlja!

Vinko Strgar

Boštetovega očeta, Vinka Strgarja z Gorjuš, se živo spominjam iz vojnih časov, ko mi je pomagal, da sem se po begu iz zapora v Avstriji pridružil partizanom na Gorjušah. Boštetova gorska kmetija je bila tedaj pravi partizanski prehodni dom. Bil je odprt mnogim borcem. Boštetov oče je bil plemenit mož s široko splošno izobrazbo. Ob trdem delu na mali kmetiji sta z ženo vzgojila pet zavednih sinov in hčer. Boštetov oče je bil v najboljšem pomenu besede napreden slovenski kmet. Bil je strasten lovec, a velik prijatelj narave. S hvalečnostjo se ga bomo spominjali mnogi, ki so bili med vojno, številni prijatelji pa bodo zelo pogrešali njegovo vedrino in tople, kleno besede. Naj se poslovim po domače: Naj ti bo zemlja lahka! — Matjaž

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnice in plastificirnice
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

BORCI V SEDRAŽU SO RAZVILI PRAPOR

Združenje borcev NOV Sedraž nad Laškim je 17. t. m. slovesno razvilo svoj prapor. Proslave se je udeležila množica ljudi iz bližnje okolice. Sosednja združenja borcev so poslala svoja zastopstva s prapori.

Prireditve je bila še toliko lepša, ker je na njo prihitela partizanska patrulja iz Hrastnika. Prav tako iz Hrastnika je pri slovesnosti sodeloval prvski zbor Svobode.

Udeležence je pozdravil predsednik ZB NOV Sedraž Franc Seme. Franjo Diacci pa je v svojem govoru opisal kratko krajevno zgodovino osvobodilnega gibanja, požrtvovalnost aktivistov in poudaril, da je kraj dal mnogo žrtve, ki so padle kot borci ali talci, ali pa so pomrle po taboriščih. Udeležence je pozdravil tudi predsednik občinskega odbora ZB NOV Hrastnik, Maks Jakopič-Jure. Poudaril je velik pomen tovarštva dandanes, kakršno je vladalo med partizani med vojno.

Marjan Zor, sekretar pivovarne Laško, je v imenu pokrovitelja razvil prapor in ga izročil praporščaku. Karel Golob, eden izmed botrov, se je zahvalil funkcionarjem ZB NOV Sedraž za požrtvovalnost ter prizadevanje, da so zbrali denar za prapor.

Pevski zbor iz Hrastnika je zapel nekaj borbenih pesmi. Učenke domače šole pa so lepo deklamirale pesmi o našem boju.

Po slovesnosti je bilo v zadržnem domu tovariško srečanje.

LOJZE LEŠNIK

Nagradna križanka ŽITO 39

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	VELIK METEOR	PREDINDO- EVROPSKA PLEMENA	IGRALEC BJELIČ	OKLEPNO VOZILO	EKBERG	RADO DOLHAR	ODLOK	IRHOVINA						
MEŠANCI, KRIŽANCI														
ZIMZELEN GRM														
GADOLINIJ						KAREL HOJNIK OBOD OKOLI SLIKE								
▷								KUPUJTE IZDELKE „ŽITA“						
▷														
RISAL: J.K.	POROČEVALE	IZOBČITEV	PAVŠER FRANCI KOPEN	▽	▽	NEM. FILM. IGRALKA NEMSKI FILOZOF	SKANDINAV. M. IME IZDELEK „ŽITA“	RAZLIČNI ČRKI	▽	▽	DALMATIN. VINO	MESTO V BOKI KOTORSKI	LETOVIŠČE V SVICI	
PRIRODA						DINAR	VIROVITICA TELESNA POŠKODBA	NESKRAJŠANA STRUNA						
ST. GRŠKI KIPAR						FINSKO JEZERO HERCE- GOVEC		DELAMARIS. JUHA	UMETNIŠKI SLOG					
TUJA PEVKA (CATERINA)							ANDREJ ZADNIK	DEL DINARJA SPREMLJEV. OGNJA			OTOK PRI SPLITU ANTON OCVIRK			
IVAN TAVČAR			ROMAN CEDILNIK AVST. TISK. AGENCIJA			ZLAHTNI PLIN IZDELEK „ŽITA“			IT. RADIO IN TELEVIZIJA		IZRASTEK NA GLAVI DEL GORENJI KMEČKE HIŠE			
ARMSTRONG						PREVOZNA SREDSTVA KRAJ PRI BLEDU			TRNOVA POT LISTNATO DREVO					
EL. MERSKE ENOTE						JORDANSKA LUKA	MILANO PREDLOG		MEDMET KONCERTNA DVORANA		NATRIJ	NEMŠKO MESTO	SLOVAN	VZKLIK
EGIPČANSKI BOG SONCA						POLITIK CERIČ		TRENJE DEL ZVEZKA			ZNOTRAJ (latinsko)			

IZDELEK „ŽITA“	▷	KRAJ PRI OPATIJI	KOKOŠJI MEDMET	OBRADOVIČ	SPANSKO Ž. IME	SKOTITEV	POLT	FRAN- ČISKAN AM. FILMSKI IGRALEC	DEL TELESA PLATINA	SLOVENSKI ŠPORTNI DELAVEC (JANEZ)	PRODNIK	SARAJEVO	DRŽIČ	ŠTEVNIK	MOSTAR OTOK V M. SUNDSKEM OTOCJU	BAJKA MAKARSKA	IZDELEK „ŽITA“ METER	OGLJIKOV VODIK	TORINO

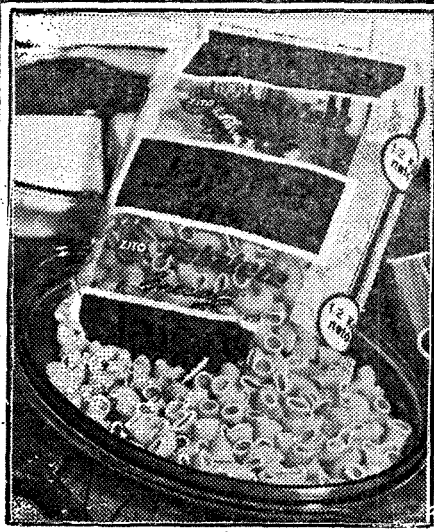

Nagradni kupon 39

Priimek in ime _____

poklic _____

točen naslov _____

DELKOV TEGA PODJETJA. UGANITE JIH! KRIŽANKO REŠITE DO 9. OKTOBRA, KO BOMO VSE PRISPELE REŠITVE PREGLEDALI IN IZZREBALI PET NAGRAD V SKUPNI VREDNOSTI 250 DINARJEV, KI JIH POKLANJA KOMBINAT »ŽITO« IZ LJUBLJANE.

Imena petih nagrajencev bomo objavili v 42. številki, ki izide 12. oktobra.

Ne pozabite na ovojnico napisati »križanka štev. 39«.

Uredništvo in uprava

Razpis nagradne križanke

Živilski kombinat »Žito« iz Ljubljane, gigant v prehrabeni industriji na Slovenskem, se vam tokrat predstavlja prvič — upajmo pa, da ne zadnjič. Kdo ga ne pozna, saj skrbi s svojo široko dejavnostjo in proizvodnjo za vsakdanji kruh, pa tudi otroci vedo zanj, saj so bonboni »Žita« tako sladki! Pravijo, da tudi zdravju koristijo nekateri izdelki kandiatorske industrije...

V to križanko smo vpleli nekaj značilnih iz-

delkov tega podjetja. Uganite jih! Križanko rešite do 9. oktobra, ko bomo vse prispele rešitve pregledali in izžrebali pet nagrad v skupni vrednosti 250 dinarjev, ki jih poklanja kombinat »Žito« iz Ljubljane.

Imena petih nagrajencev bomo objavili v 42. številki, ki izide 12. oktobra.

Ne pozabite na ovojnico napisati »križanka štev. 39«.

Uredništvo in uprava

Štefanija Ravnikar Podbevšek:

Sveti Urh

Sleheri ponatis ali druga izdaja katerekoli knjige pomeni uspeh tako za slovenskega avtorja kot tudi za založbo, ki je delo izdala. In če gre pri tem še za dokumentarno zgodovinski zapis, je uspeh tem večji in samo kaže, kako veliko je med našimi bralci zanimanje za tovrstno kvalitetno literaturo. Vse to velja tudi za ponovni natis kronike dogodkov iz narodnoosvobodilne vojne »Sv. Urh« izpod peresa Štefanije Ravnikarjeve-Podbevškove.

KNJIGA ZA MILIJON

V Zagrebu pripravljajo »knjigo za milijon« (starih dinarjev). Ta edicija, ki bi jo težko imenovali knjigo, bo izšla v počastitev štiristoletnice kmečkih uporov. Tiskana bo v posebni opremi in tehniki, vsebovala pa bo »Balade Petrice Kerempuha« Miroslava Križke, dvaj-

Detalj grafike Ivana Lovrenčiča iz bibliofilne izdaje »Krvave kronike glase«.

set originalnih grafik, več drugih knjig in tekstov. Grafične liste o kmečkih uporih so med drugim prispevali tudi Janez Bernik, Riko Debeljak in Marijan Detoni. Odbor za proslavo 400-letnice kmečkih uporov je sklenil prvi primer knjižne edicije »Krvave kronike glase« — nosila bo številko ena — pokloniti predsedniku republike.

beležke

FILM PO ROMANU SOLZENICINA

Pred desetimi leti je v moskovskem časniku »Novi svet« izhajala novela »En dan Ivana Denisoviča«, takrat še neznanega pisca Aleksandra Solženicina. Pred kratkim so začeli v Angliji in ZDA predvajati film po tem delu, v oktobru pa obljublja premiero tudi v nekaj pariških kinematografih.

Film »En dan« so posneli na Norveškem, z angleškimi igralci; tehnični svetovalec pa je bil nekdanji zapornik v zloglasnih stalinskih taboriščih.

RADGONA BO UREDILA SPOMENIKE

Gornjeradgonski občinski odbor ZZB NOV bo do praznovanja občinskega praznika, petnajstega oktobra, uredil okolje vseh spomenikov NOB in spominska obeležja. Na vseh spomenikih bodo napisali zopet lepi in vidni.

»BITKA NA NERETVI« TUDI NA TELEVIZIJI

Veljko Bulajić se bo s filmom »Bitka na Neretvi« predstavil tudi televizijskim gledalcem. Gre za serijo petih nadaljevanj, napravljenih iz neizkoriščenega gradiva znanega celovečernega filma »Bitka na Neretvi«. Če bo potrebno, bodo posneli še dodatne scene. Slišati je, da je Veljko Bulajić od zagrebške televizijske hiše zahteval, da televizijsko »Neretvo« pripravi — Ivan Hetrih, avtor uspele televizijske nadaljevalke »Kam gredo divje svinje«.

Ko je Sv. Urh 1966. leta izšel prvič pri zavodu Borec, je bil v razmeroma visoki nakladi 7000 izvodov že po treh mesecih razprodan. Tako se je založba čisto upravičeno odločila, da zdaj izda že drugo, malce razširjeno in dopolnjeno izdajo te knjige, ki sodi gotovo med najpretnostnejše dokumente o zločinstvu in povampirjenosti belogardizma pri nas, ki si je prav pri Sv. Urhu nad Ljubljano našel svoje gnezdo za morilsko početje.

Ze ob izidu prve izdaje, pred šestimi leti, je kritika ugotovila, da je avtorica zbrala v svojem delu dragoceno gradivo in spomine prič, da je torej rešila material, ki bi bil sicer za vselej izgubljen. Poklicni zgodovinarji tega ne bi mogli nikoli pozneje storiti. Kajti dejstvo je, da so tako domači kot tuji sovražniki skrbno pazili, da ne bi v svojih arhivih puščali kakšnih dokumentov o »črni roki«. Zgodovino »črne roke«, prevladujoče organizacije na Sv. Urhu, bi bilo torej težko zgodovinsko raziskovati, če nam ne bi Podbevškova ohranila v svojem delu toliko dragocene gradiva, da je z njim zares olajšala delo zgodovinarjem. Le-ti bodo lahko prav na podlagi njene knjige znanstveno in objektivno ocenjevali enega največjih madežev na našem narodnem telesu — madež, ki mu preprosto pravimo Sv. Urh.

Tudi zdaj, ob ponovnem prebiranju Sv. Urha lahko ugotavljamo, da je Podbevškova znala svojo kroniko pisati v nekem smislu literarno in dramatično, kar daje takšnemu besedilu še poseben mlik in čar.

Ze ob izidu pred šestimi leti je Josip Vidmar zapisal o tej knjigi: »Knjigo Štefanije Podbevškove »Sveti Urh« sem pregledal, in to kljub temu da mi je množica grozovitosti, popisanih v nji, vzbujala gnus, sram in obup, ki lahko človeka privedejo do poslednje groze. Delo je kronika dogodkov na tem pošastnem morišču. O njeni zgodovinski vrednosti ne bom razpravljal. Kot taka mi je knjiga vzbudila razmišljanje o moralni podobi poglavitnega akterja v krvavem dogajanju, o katerem govorim. Za to je v nji gradiva v izobilju.« Tem Vidmarjevim zapisanim besedam tudi zdaj, ob drugi izdaji, nimamo kaj dodati.

Drugo izdajo »Svetega Urha« Štefanije Ravnikarjeve-Podbevškove je tako kot prvo izdal zavod »Borec« v Ljubljani.

DUŠAN ZELJEZNOV

STANO-VANJSKO PODJETJE IDRIJA

pozdravlja in čestita mlademu rodu, ki bo bival in iskal učenost v novi šoli v Cerknem, šoli spomeniku NOB. Pridružujemo se vsem tistim, ki so nesebično darovali finančna sredstva, čas in napor, da je zrasla v partizanskem Cerknem tako lepa šola.

Konec minulega tedna je bilo v Trebnjem četrto srečanje mladih dopisnikov, ki so ga v okviru jugoslovanskih pionirskih iger pripravili odbor pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije, uredništva mladinskih časopisov in revij — med njimi tudi »TV 15« — mladinsko uredništvo RTV Ljubljana, založba Mladinska knjiga in občinska zveza prijateljev mladine Trebnje pod pokroviteljstvom predsednika občinske skupščine Trebnje Cirila Pevca. Srečanja in hkrati petinosemdesetletnice tamkajšnjega rojaka pesnika Pavla Golie ter razglasitve najboljših priljubljenega dela med mladimi bralci se je udeležilo tudi štirinajst sodelavk »TV 15 za mladino«: JANA KUNST iz Trebe, ALENKA TRONTELJ iz Grosuplja, MAJDA SLAMBERGER iz Poljčana, MARINKA ZORMAN iz Doba, BOJANA ROMIH iz Bistrice ob Sotli, LUČKA LESNIK iz Maribora, NUSKA LAVRIH iz Podroja, IRENA KOPČAVER iz Ljubljane, VESNA VREŠ iz Slovenske Bistrice, SLAVICA DRAGOS iz Idrije, ILONKA CELHAR iz Prestranka, NATASA KAJIN iz Podklanca, TATJANA JERMOL iz Mosta na Soči in LOJZKA KOROSEC iz Spodnje Brežnice. Drugače pa so se naše sodelavke v Trebnjem počutile »kot že dolgo nek«. In prav je tako, saj je bilo vabilo na četrto srečanje mladih dopisnikov nagrada za njihovo požrtvovalno in dobro opravljeno delo.

Na fotografiji: v spomin še posnetek z urednico mladinske strani »TV 15«.

Kdo je resnični avtor

Ena izmed najbolj znanih srbskih partizanskih pesmi, ki jo pojejo po napevu, značilnem za srbske narodne pesmi, je pesem, ki se začneja z besedami:

»Sa Ovčara i Kablara
čobanica progovara...«

Kot za mnoge partizanske pesmi, ki so dejansko ponarodele, dolgo časa niso vedeli, kdo je prvi zapel besedilo ali napev, oziroma ju zapisal. Predlanskim pa je Milan Pantelić, ravnatelj osnovne šole v Kotraču pri Čačku, zavodu za zaščito avtorskih pravic izročil zahtevo, naj avtorske pravice priznajo njegovega pokojnemu očetu Momiru. Kot dokaz, da je on resnično avtor besedila in pesmi, je priložil članek Milana Đokovića iz leta 1969. V njem ta piše o Momiru Panteliću kot avtorju. Pri tem je pa potrebno poudariti, da pri Milanu Panteliću ni šlo za poskus pridobiti si kake gnotne koristi, ampak samo za priznanje umrlemu očetu. Vsi dohodki od pesmi, če bi priznali Panteliću avtorstvo, ne bi bili povprečno letno večji od 60 dinarjev.

Zavod za zaščito avtorskih pravic se je obrnil na docenta akademije za glasbo Dragoslava Devića. Ta je lani predlagal, naj bi Panteliću priznali samo avtorstvo besedila, ne pa napeva, ker je ta preveč podoben drugim narodnim napevom. Tudi inštitut za glasbo je bil enakega mnenja. Pantelić se je nato pritožil zoper tako, po njegovem mnenju polovično rešitev pri Zvezi skladateljev.

Obvestilo, da so Panteliću priznali avtorstvo, pa je spodbudilo kmetico Rakinjo Rajačić iz vasi Dučalovići, staro 54 let, da se je pritožila Zvezi skladateljev. Izpovedala je, kako so jo tovarišice nekako leta 1941 zaprosile, naj jim zapoje pesem, ki bo opevala njihov kraj

in dogodke ob tem času. Veljala je namreč za nekakšno pesnico. Ko je napisala besedilo, ki ni bilo ravno tako kot je besedilo sedanje pesmi. Leta 1944, v pričakovanju osvoboditve, je namreč stih »da sam tica golubica, da odletim

PRIZNANJE »KURIRČKU«

Minuli ponedeljek so v prostorih kluba poslancev v Ljubljani izročili petim mladinskim uredništvom nagrade ob trideseti obletnici pionirske organizacije. Nagrade za dosedanje vzgojno delo, ki so jih prejeli »Pionir«, »Pionirski list«, »Cibank«, »KURIRČEK« in uredništvo otroških mladinskih oddaj ljubljanskega radia, je predstavnikom uredništev izročila predsednica Zveze prijateljev mladine Slovenije Stanka Sagadin.

na Ljubici...« zamenjala s stih: »druže Tito bela lica, kad češ doči do Uzičak«. Prvotno besedilo je nekoč prebrala pokojnemu Momiru Panteliću in ta ga je pohvalil. Zvezi skladateljev je Rajačićeva tudi izročila dve pismeni izjavi, v katerih piše, da je za časa Uziške republike napisala Rajačićeva besedilo omenjene pesmi na predlog obeh podpisnic.

POTUJOČA KNJIGARNA

torek, 3. oktobra 1972 VELIKA POLANA
sreda, 4. oktobra 1972 LENDAVA
četrtek, 5. oktobra 1972 DOBROVNIK
petek, 6. oktobra 1972 TURNISCE
sobota, 7. oktobra 1972 ČRESNOVCI — SR. BISTRICA

NAŠE GESLO: Dobra knjiga v vsako vaš! KNJIZNI HRAM NA KOLESIH razstavlja, prodaja, sprejema naročila in prednaročila za knjige, revije in časopise VSEH SLOVENSKEH ZALOŽB.

DELOVANJE »PARTIZANSKE KNJIGE«: razstave in sejni naprednih slovenskih knjig, ustanavljanje in oživljanje kjižnih servisov po Sloveniji, tržna raziskava knjižničarstva literarno-glasbene prireditve in pogovori z literati, ohranjanje revolucionarnih tradicij, distribucija naprednega mladinskega tiska, skrb za prebujanje kulturnih potreb in vzbujanje zanimanja za kulturno dejavnost.

»bien-être«
eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASNIK - DIPARCO PARIS

DELAVNICE ZA TANKE NA KUBI

Pred kratkim so v predmestjih Havane izročili svojemu namenu velike delavnice za vzdrževanje in popravilo tankov, ki so stale 12.000.000 dolarjev. Delavnice so zgradili s pomočjo sovjetskih strokovnjakov in jih opremili z napravami, ki so jih opremlili iz Sovjetske zveze. Znano je, da imajo kubanske oborožene sile samo sovjetsko orožje.

OD PILOTA DO POVELJNIKA LETALSTVA

Po neuspešnem napadu na letalo, v katerem se je maroški kralj Hasan vračal iz Francije v domovino, je izgubil svoj položaj med drugimi tudi komandant maroške vojne mornarice. Ni znano, zakaj je padel v nemilost. Po drugi strani pa je maroški kralj imenoval za novega poveljnika vojnega letalstva majorja Mohameda Kabadža, ki je med napadom pilotiral njegov boeing. Prejšnji komandant vojnega letalstva pa je postal član kraljevega vojaškega kabineta.

MEDDRŽAVNI SPOR ZARADI LETALA

Med Švico in Francijo je prišlo do pravega spora samo zato, ker so se Švicarji, ki so za svojo vojsko iskali novo letalo, odločili za ameriški corsair A-7G, ne pa za francoski mirage. Švicarski vojaški strokovnjaki so tri leta preučevali razna sodobna letala in iskali tisto, ki bi švicarskih razmeram še najbolj ustrezalo. Pred kratkim so ugotovili, da je to ameriški lovski bombnik corsair A-7G.

Francozi pa so se zaradi take švicarske odločitve čutili prizadeti in so ostro odgovorili. Vmešala se je celo francoska vlada in švicarskemu ambasadorju v Parizu sporočila, da švicarski strokovnjaki francoskega letala niso pravilno ocenili. Švicarski obrambni minister je nato v memorandumu, ki ga je izročil francoskemu ambasadorju v Bernu, zavrnil francoske trditve. Francozi so pritiskali tudi na švicarskega ministra za zunanje zadeve, češ da bi bilo evropsko letalo pri uresničevanju načrtov o integriranju evropske varnosti ustreznejše od ameriškega.

Sklep švicarske vlade je napadel tudi lastnik tovarne Dassault, ki izdeluje letala mirage. Dejal je, da so švicarji slabi Evropejci in da so ga polomili, ker bodo kupili slabša in dražja letala. Švicarji so odgovorili, da to ni res. Ameriška letala so sicer res nekoliko dražja od francoskih, toda zato so rezervni deli za ta letala in razni vzdrževalni stroški precej nižji.

Švica bo nabavila 60 letal tipa corsair, zanje pa bo plačala milijardo in 400 milijonov švicarskih frankov.

ITALIJANSKO OROŽJE ZA LIBIJO

Zvedelo se je, da je Italija prodala in dobavila Libiji 113 oklepnih transporterjev. To je šele prva pošiljka, ki ji bodo sledile še druge. Nekateri od teh transporterjev so amfibijski.

Transporterji so tipa M-113, težki po 30 ton in ameriški izdelek. Italijanska vojska jih je uporabljala več let, sedaj pa so jih z dovoljenjem vlade prodali Libiji. Preden so jih poslali čez morje, so jih pregledali, popravili in prebarvali. Transporterje te vrste uporablja tudi ameriška vojska v Vietnamu. Vojaški strokovnjaki zatrjujejo, da transporterjev M-113 ni moč primerjati s tanki tipa chieftain, ki bi jih morala Velika Britanija dobaviti Libiji že leta 1969, vendar je po spremembi režima v Libiji pošiljko zadržala.

Italijansko ministrstvo za zunanje zadeve je uradno potrdilo, da Italija oskrbuje Libijo z vojaško opremo »razne vrste, predvsem pa s transportnimi vozili«. Predstavnik obrambnega ministrstva pa je pojasnil, da skuša Italija s temi dobavami ohraniti italijanske interese po prihodu na oblast vojaškega režima v Libiji, ko so od tam prejeli približno 30.000 italijanskih naseljencev in zaplenili njihovo premoženje.

VAJA »PŠATA 1972«

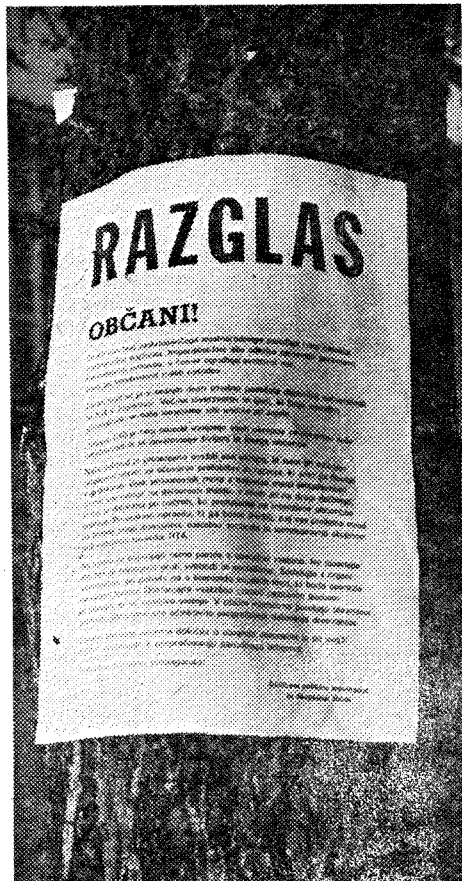
Boj s časom

V petek in soboto je na območju občine Domžale potekala dokaj nenavadna vaja. Običajnega streljanja in grmenja zares ni bilo veliko in bi marsikak opazovalec utegnil podvomiti o uspehu, ki so ga na »Pšati 72« dosegli domala vsi dejavniki teritorialne obrambe. Seveda, dvomji so neupravičeni in neutemeljeni, ker je domžalska vaja

legram Izvršnega sveta Slovenije. Župan se ni obotavljal, temveč je takoj sklical vse svoje pomočnike, jih seznanil z najnovejšim položajem — z nevarnostjo agresije — in se je tako občinski mehanizem povsem nepričakovano znašel pred težko in odgovorno nalogo: v najkrajšem času, skupno s krajevnimi skupnostmi Mengeš in Trzin, ustvariti ustrezne okoliščine za brezhibno delo občinske uprave, za mobilizacijo in obrambo pred agresorjem. Z drugimi besedami, ponoči zapustiti tople pisarne in delo nadaljevati nekje na vojni lokaciji.

Čas je hitro bežal in se je bližala noč, polna negotovosti. Že v prvih večernih urah so se v okolici pojavili sovražnikovi diverzanti. Odkrila jih je skupina meneskih mladincev, ki je budno in nenehno opazovala vsa dogajanja v mestu in okolici. Tudi organi milice so takoj ukrepali. Ujeli so nekaj diverzantov, ki so na zaslišanju izjavili, da agresor pripravlja zračni desant nekje v bližini Mengša. To je bil še en signal več, torej pobuda za pospeševanje boja s časom, kajti cizračje je že »dihal« po mobilizaciji.

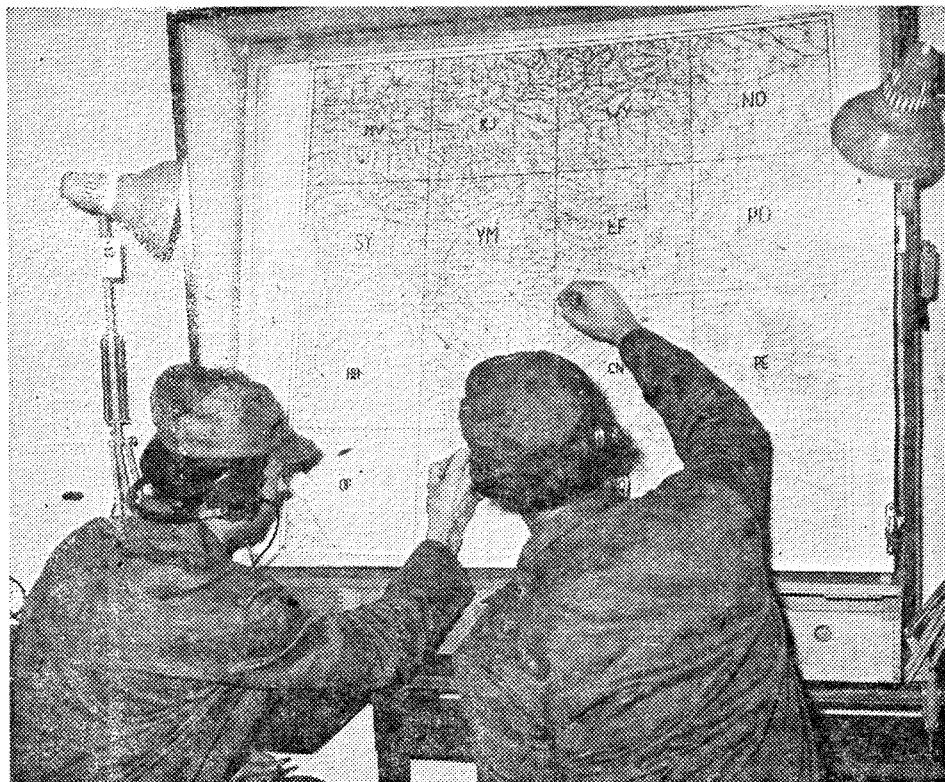
V morju zavozlanih nalog so občinski upravi izdatno pomagale družbenopolitične organizacije: ZK, SZDL, ZRVS, ZMS, ZB.

Ko je center za informacije zvedel za nevarnost agresije, je z razglasom takoj opozoril prebivalstvo domžalske občine.

kljub nekaterim spodrslijem v celoti uspešna. S prizadevnostjo vseh udeležencev je bila vojna naloga pravočasno, pa tudi celo predčasno opravljena. Občina je namreč potrdila svoje obrambne vrednote in se je, podirajoč že obstoječe norme, kar hitro pripravila za prehod iz mirnodobnega v vojno stanje. Tako so premagali čas, ki je pomemben sestavni del vsake vojne, zlasti sodobne. Prebivalci Domžal, Mengša in Trzina niso nič tvegali, še manj pa so si želeli kakršnihkoli presenečenj. Zavedali so se, da se vojne našega časa začnejo brez napovedi, kar za nepripravljene pomeni hud udarec. O tem je govoril tudi domžalski župan Albin Klemenc, rezervni major, ki je med drugim dejal: »Priprave za splošni ljudski odpor bi prav gotovo ostale brez prave vrednosti, če ljudje svojega znanja in stopnje izurjenosti ne bi vsaj občasno preverjali v praksi, to je na terenu, kjer se bomo jutri borili in branili. Kajti obrambne priprave se vedno bolj vraščajo v delovne organizacije, so del njihovega vsakdanjega življenja, kar vsekakor krepi občutek varnosti.«

Vaja se je začela v petek, v prvih popoldanskih urah, ko je komandir postaje milice izročil predsedniku občine zaupni te-

S pomočjo najsodobnejših radijskih in drugih zvez je center za zveze in obveščanje lahko poveljstvu vaje vsak trenutek postregel s podatki, ki so pomembni za organizacijo obrambe.

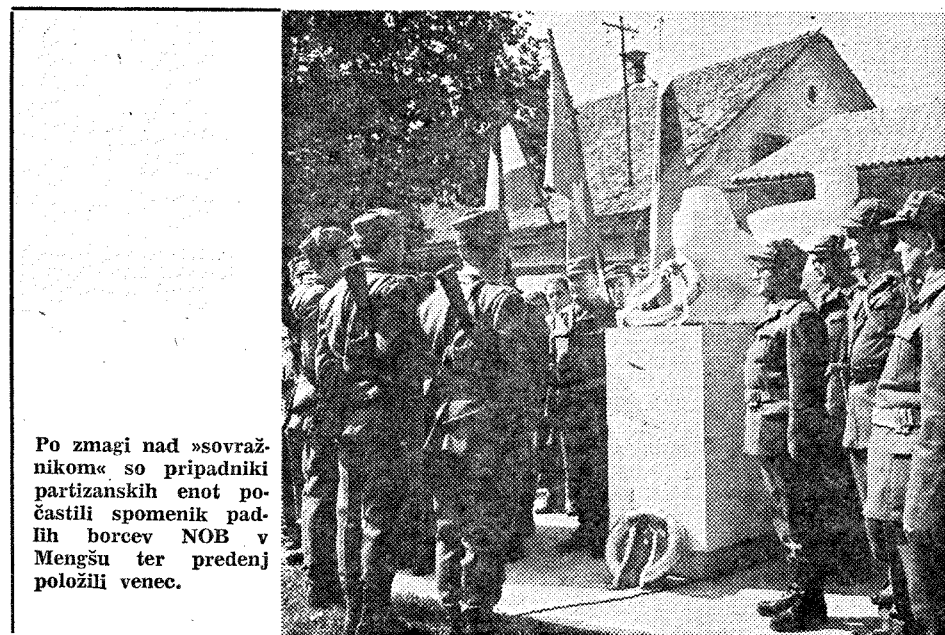
Takoj so izdale razglas, s katerim so opozorili prebivalstvo na nevarnost vojne. Komite ZK se je na razširjeni seji — trajala je le 15 minut — seznanil s trenutnim političnim vzdušjem na terenu. Med drugim je ugotovil, da sovražnik že skuša rušiti bratstvo in enotnost, uporabljajoč v ta namen tudi podatke o socialnem razlikovanju.

lahko le zadovoljni. Morala je nepremagljivo orožje našega človeka. Je tudi garancija, da se bo vsak sovražnik, ki bi si upal ogrožati našo svobodo, vrnil poražen in premagan z našega področja.

BESEDILO B. JAKOVljevič
SLIKE S. KRŠEVAN

V ilegalni tiskarni so tiskali razglas, letake ter dve številki »Občinskega poročevalca«.

Po zmagi nad »sovražnikom« so pripadniki partizanskih enot počastili spomenik padlih borcev NOB v Mengšu ter preden položili venec.

Izkušnje iz NOB in sodobna saniteta

V Bosanskem Petrovcu, prav v tisti dvorani, kjer je bil med vojno leta 1942 edinstven prvi kongres partizanskih zdravnikov Jugoslavije, je bil te dni, od 21. do 23. t.m., simpozij posvečen tej tridesetletnici. Simpozij so pripravili Znanstveno društvo za zgodovino zdravstvene kulture Jugoslavije, Zveza zdravniških društev, Zveza združenih borcev NOV Jugoslavije, sanitetna uprava zveznega sekretariata za narodno obrambo, zvezni sekretariat za delo in socialno politiko, Rdeči križ in občinska skupščina občine Bosanski Petrovec.

Simpozij je imel širši, večstranski pomen, tako da je presegel okvir znanstvenega zborovanja. Opozoril je ne le na I. kongres partizanskih zdravnikov, manifestacijo, kakršne so pač izredno redke med vojno, saj so tedaj zdravniki zborovali v osrčju okupirane Evrope, v obdobju, ko je bila nacistična Nemčija na višku svoje moči, poudaril je tudi pomembnost partizanske zdravstvene službe, ki je nastajala v najtežavnejših vojni razmerah in se je med vojno razvila v zelo dobro urejeno in učinkovito vojaško saniteto.

Na dnevnem redu simpozija je bilo okrog petdeset znanstvenih razprav uglednih zdravnikov in medicinskih delavcev. Poglavitna tema je bila: »Sanitetna služba v Bo-

sanski krajini med narodnoosvobodilno vojno»; uvodno poročilo je imel general-major prof. dr. Djordje Dragić, nakar se je zvrstilo dvanajst referatov. Namen je bil, da bi iz časovne oddaljenosti obravnavali ter pojasnili tako zdravstvene razmere tistega vojnega časa kakor tudi velike sanitetne uspešno opravljene naloge v najtežavnejših razmerah ko je primanjkovalo strokovnih zdravstvenih moči in sanitetnih potrebščin.

Drug pomemben predmet znanstvenega zborovanja je bila obravnava zdravstvenega varstva med vseljudsko obrambno vojno in naših izkušenj iz narodnoosvobodilne vojne. Uvodno poročilo je imel gen. polkovnik dr. Ivo Kralj, nakar je sledilo trinajst razprav drugih referentov.

Na dnevnem redu so bile razen tega še poljubne teme — kar dvaindvajset jih je bilo. Obravnavale so prav tako sanitetno službo med vojno in izkušnje partizanske sanitete, ki bi bile koristne med sodobno vseljudsko obrambno vojno.

Prvega kongresa partizanskih zdravnikov leta 1942 se je udeležilo 53 zdravstvenih delavcev; šestnajst jih je padlo ali umrlo. Na simpozij so povabili štiriindvajset partizanskih zdravnikov, trinajstim pa niso mogli poslati vabil, ker niso vedeli, kje živijo.

Nove vrste bomb

Ameriško letalstvo je uporabilo v Vietnamu nove vrste iz daljave vodenih bomb, ki zadevajo zelo natančno in povzročajo veliko razdejanje.

Ena takšnih novih vrst letalskih bomb se imenuje »stekleno oko«. Težka je okrog 1350 kg. Uporablja jo predvsem mornariško letalstvo. S temi bombami je mogoče bombardirati z višine 9000 m. Bomba je opremljena s televizijsko kamero in z oddajnikom. Medtem ko pada na zemljo, letalska posadka lahko spremlja njen padec na televizijskem zaslonu, zato pa tudi lahko uravnava njeno pot, če se to pokaže potrebno. Te vrste bombe so zlasti primerne za bombardiranje manjših tarč, n.p. mostov, elektrarn, poveljniških utrd, komunikacijskih središč, protiletalskih strelšč itd.

Drugo novo vrsto bomb imenujejo »samotar«. Te bombe so opremljene z elektronskimi optičnimi napravami za krmiljenje proti tarči. Padec in udarec bombe pospešijo z dodatnimi raketami. Zato bomba prodre globlje. Te bombe uporabljajo za napade na večje, stalne obrate ali naprave in za utrdbe na planem.

Za bombardiranje z bombami, ki jih krmilijo z laserjem, sta potrebni dve letali. Letalo, ki usmerja, krmili bombo, kroži nad tarčo in usmerja kot svinčnik tenek snop laserskih žarkov na tarčo. Drugo letalo — bombnik ali lovsko — vrže bombo na izbrano področje. V glavi bombe je vstavljena infrardeča prenosna naprava, ki usmerja bombo proti tarči, zaznamovani z laserskimi žarki.

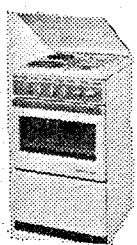
gorenje

JE NAŠLO POT DO LJUDI,
LJUDJE SO NAŠLI SREČO.

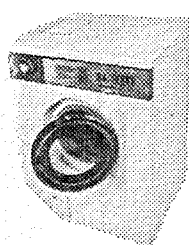
Iz velikih proizvodnih hal Gorenja prihajajo vedno novi stroji, čedalje bolj izpopolnjeni. Tehnika gre tudi na tem področju svojo pot.

Pri vseh gospodinskih aparatih Gorenja velja skupno pravilo: lepota, kakovost, ekonomičnost...

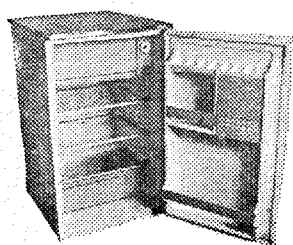
Delo s stroji Gorenja je pesem. To je lepa in prikladna pesem, ki osvaja čedalje več srč, čedalje več gospodinjstev pri nas in v tujini.

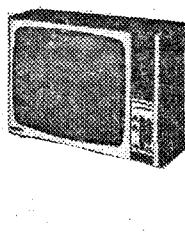
Štedilnik GORENJE
tip EP 546
Cena 1337 din

Pralni stroj GORENJE
tip 664 BIO - S
Cena 3341 din

Hladilnik GORENJE tip H 715, 135 lit.
Cena 1276 din

TV - Gorenje avtomatic 900
Cena 3780 din

LEPOTA * KVALITETA * EKONOMIČNOST * ZADOVOLJSTVO

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH TOVARN IN KONSIGNACIJE

tehno union

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 5

telefon: h. c. 320-855

VAM NUDI IZ SVOJEGA PROGRAMA:

— OPREMO KUHINJ

— CENTRALNE KURJAVE
IN OSTALIH APARATOV ZA GOSPODINJSTVO.

OBIŠČITE NAS IN ZAHTEVAJTE PONUDBE IN PROSPEKTE

Dr. Teodor Tominšek

KOČEVSKI PROCES

(Nadaljevanje)

Kar se tiče obtoženčevega zagovora, da je bila »slovenska legija« ilegalna organizacija, je predvsem poudariti dejstvo, ki ga obtoženec sam priznava, tj. da so jedro že opisane italijanske formacije MVAC tvorili prav člani »slovenske legije« in da je vse akcije, ki jih je izvršila MVAC proti slovenskemu narodu, zlasti proti pristašem Osvobodilne fronte in njenim borcem, zasnovalo v pretežni meri vodstvo te legije; vsekakor se nobena akcija ni izvršila brez njene privolitve. To pomeni, da se je to sodelovanje v tej italijanski vojaški formaciji vršilo po nalogu vodstva »slovenske legije«, katere organizator je bil obtoženec. Iz tega sledi, da je glavni delež pri izdajalskem sodelovanju z okupatorjem v okviru MVAC imela ravno ta »slovenska slovenska legija«, da so torej ta legija, predvsem pa njeno vodstvo in organizatorji, odgovorni za vsa izdajalska početja in vsa grozodejstva, ki jih je MVAC izvršila. Od vse hinavske zatrjevanje »ilegalnosti« preostane potemtakem samo to, da je svoje sodelovanje z okupatorsko oblastjo krila pred široko slovensko javnostjo in da je v odnosu do ostale, strankarsko drugače pobarvane izdajalske bratovščine zasledovala še svoje posebno ozke osebne in strankarske cilje. Obtoženi Malovrh je to strankarsko stremeljenje v okviru skupne izdajalske akcije najlepše opisal sam s temi besedami: »Jaz sem imel samo eno nalogo: opozoriti pristaše SLS (bivše slovenske ljudske stranke), da naj vztrajajo v vrstah SLS, ker je vodstvo hotelo obdržati svoj politični aparat tudi pod okupatorjem. Ti pristaši so bili tisti del bivše SLS, ki je bil vključen pozneje v JRZ in politični aparat je bil isti.« Tako torej izgleda vsa »ilegalnost«, na katero se obtoženec sklicuje.

S tem pa je tudi dovolj jasno dokazan izdajalski značaj »slovenske legije« obenem tudi izdajalski značaj delovanja obtoženega Malovrha. Po njegovem lastnem priznanju je vzdrževal zvezo med vodstvom »slovenske legije« in njenimi pristaši na deželi ter prinašal podeželjskim formacijam direktive. Sam pravi, da ni imel direktne zveze s mostvom, temveč da je bil referent za organizacijo in da se je kot tak obračal s svojimi nasveti samo do komandnega kadra. Člani »vaskih straž« oz. pozneje MVAC formacij, ki so bili v pretežni večini pristaši oz. pripadniki »slovenske legije« so torej stali pod njegovim vplivom oz. pod njegovim vodstvom. Važnost njegove vloge se izraža tudi v dejstvu, da zaradi opravljanja svojih obširnih poslov je v označeni smeri imel v Ljubljani svojo propagandno informativno pisarno, kar pomeni, da so se vse organizacijske niti med podeželjem in vodstvom stekale v njegovih rokah.

Kakšno je bilo njegovo »ilegalno« delovanje v četniških tolpah majorja Novaka, je razvidno deloma iz tega, kar je sam povedal. Tako pravi, da je na Novakovo prošnjo prevzel mesto kurata pri njegovih četnikih z nalogo, da omogoči četnikom prost prehod mimo »vaskih straž«, da je te ne bi smatrale za partizane in jih ne bi napadle. Nadalje priznava, da je bila njegova navzočnost potrebna v propagandne svrhe, »da bi ljudstvo videlo, da sodelujejo četniki z duhovščino in da so ljudski pokreti«.

Iz tega je razvidno že uvodoma ugotovljeno dejstvo, da je bila med obema izdajalskima formacijama bele in plave garde ozka zveza v smeri skupnega sodelovanja z okupatorjem proti narodno osvobodilnemu gibanju, da so pa to sodelovanje skušali pred javnostjo in pred ljudstvom prikriti in dati četniškemu gibanju videz ilegalnosti. Že preveč kompromitirani voditelji bele garde so skušali na ta način rešiti svoje vsled očitnega sodelovanja z Italijani omajane pozicije in se s prehodom v »ilegalno« plavo gardo rehabilitirati. Zato so z vsemi sredstvi podpirali ta »ilegalni« četniški pokret, pri tem pa skušali zavarovati svoje strankarske politične pozicije in obdržati vodstvo še nadalje v svojih rokah, to pa na škodo Novakove strankarske grupe, v kateri so prevladovali tkzv. napredni (antiklerikalni) krogi. Zaradi takih strankarskih trenj, in sicer zgolj zaradi njih, je prišlo od časa do časa do mesebojnih sporov, ki so se pa vselej kmalu izgladili vsled naraščajoče nevarnosti, ki je grozila vsej izdajalski bratovščini od vedno močnejšega gibanja OF in njenega ugleda pri zaveznikih. Obtoženemu Malovrhu je bila zaupana delikatna vloga izglajevanja nasprotstev med obema izdajalskima skupinama, istočasno pa varovati in utrjevati pozicije klerikalnega vodstva med četniki. Zato je pomagal četnikom na opisani način — kakor sam priznava — čuvati videz ilegalnosti ter stvar tako urediti, da četnikov Italijani in belogardisti ne bi motili v njihovem ilegalnem udejstvovanju. Po njegovi zasluzi so se potem četniške tolpe neovirano kretale po podeželju mimo belogardističnih in italijanskih postojank, od katerih so uživali vso podporo ter varale ljudstvo, kakor da so neka »ilegalna«

formacija. Tako pravi Malovrh sam, da je omogočil prehod četnikov mimo »vaskih straž« na ta način, da je v naprej obveščal župnike in potem dobil kurirje, ki so vodili četnike mimo italijanskih in belogardističnih postojank, od katerih so četniki dobivali hrano.

Na podlagi vsega povedanega zaključuje sodišče, da je obtoženi kaplan Malovrh igral ne samo pri belih, ampak tudi pri plavih eno izmed najvažnejših vlog. Istočasno se mora ta vloga konkretizirati kot ena najbolj hinavskih in podlih. Navzven se je kazal kot »ilegalec« pri belih in podpiral tudi ilegalni videz plavih, dejansko pa je bil eden najaktivnejših in najbolj zagrizenih organizatorjev in priganjačev, tako pri belih kakor pozneje pri plavi gardi na deželi. Zato ga zadene polna odgovornost za vse zločinsko početje obeh navedenih izdajalskih formacij.

Poleg opisane splošne vodilne vloge, ki jo je vršil obtoženi Malovrh kot eksponent klerikalnega krila bele garde, je še posebej omeniti njegovo udeležbo pri pohodu Novakove četniške tolpe po Dolenjskem, ki se je vršil v času od 15. 3. do srede aprila 1943 (izpovedbe Stanovnika Jožeta, Širaja Alojza in Jesenovca Gabrijela). Po izpovedbah navedenih oseb v zvezi z obtoženčevim lastnim priznanjem, se je ta pohod vršil v navzočnosti in ob dejanskem vodstvu majorja Novaka, dočim je bil formalno komandant te tolpe obtoženi Sterniša. Pohod se je začel v Kraljevem grabnu in šel čez Zaplaz, Trebelno, Lakenško dolino, Klevevž, Trško gor, Hmeljnik, Mečnaja, Podlipoglav in od tod nazaj preko Ljubljaničice, Dravelj, Polhovca Gradca in Gmajne v Kraljevi graben. Obtoženi Malovrh se je udeležil tega pohoda kot kurat do St. Jerneja, odkoder se je vrnil v Ljubljano. Sam priznava, da je bilo na tem pohodu več partizanov in drugih pristašev OF ubitih. Privabljali so jih večinoma na ta način, da so se četniki izdajali za partizane in nosili partizanske čepice. Tako so četniki nad Trebelnem ustrelili dva aktivista Osvobodilne fronte, od katerih je bil eden 18-letni Nahtigal. Po Malovrhovem priznanju je pri Čatežu na ta način nasledel nek aktivist OF, ki je skušal pobegniti in bil na begu ustreljen. Ravno tako je bil zaveden v zmoto neki Pungerčan iz Trebelnega. Njegov slučaj je bil po izpovedbah obtoženega Jesenovca Gabrijela sledeč: Četniki so v župnišču nastopili kot partizani. Hlapec jim je, misleč da so res partizani, povedal, da je Pungerčan glavni aktivist Osvobodilne fronte in kje se nahaja. Širaj in Stanovnik sta šla ponj. Pungerčan je res prišel, misleč, da ima opraviti s partizani. Šele ko je zagledal pri Jesencu četniško čepico, je spoznal prevaro in skušal pobegniti. Na begu so ga četniki ustrelili. Na podoben način je padlo na tem pohodu 6 oseb (izpovedbe Jesenovca), med njimi v Čužni vasi partizan Dergan, v Klevevžu pa partizana Ivan in Kocjančič (izpovedba Stanovnika Jožeta).

Po izpovedbah soobtoženega Jesenovca je Malovrh na začetku pohoda zahteval, da se vsakega partizana pobije. Malovrh sam priznava, da je v skladu z majorjem Novakom zavzel stališče, da je treba manjše odrede partizanov tapadati ter da je od Trebelnega naprej četniška izvidnica streljala na vsakega partizana, ki ga je videla.

Iz tega sledi, da so se vsa opisana zločinstva, ki jih je izvršila ta zločinska tolpa, izvršila ne samo pod obtoženčevim duhovnim vodstvom, ampak celo na njegovo izrecno zahtevo. Zato ga tudi iz tega vidika zadene polna odgovornost za vsa njegova dejanja.

Obtoženec se je svojega izdajalskega in zločinskega početja dobro zavedal, ko sam priznava, da je vedel za sodelovanje tako bele kakor plave garde z okupatorjem. Sicer pa se iz celega ugotovljenega dejanskega stanja jasno vidi, da je ne samo vedel za to sodelovanje, temveč ga je tudi podpiral in organiziral. Njegovo izgovarjanje na »ilegalnost« in zbiranje ljudi za »redno jugoslovansko vojsko« se je po opisanem izkazalo le kot hinavska pretveza, da prikrije ozke strankarske cilje klerikalnega dela reakcionarne protinarodne in protiljudske klike, katere eksponent je bil in v interesu katere je zašel na pot najnižkotnejšega narodnega izdajalca in zločinca. Ti nizkotni cilji so mu bili več, kakor lasten narod, več kakor vera in cerkev. Samo zaradi njih je oskrnil svoj duhovniški položaj in zlorabil verska čustva našega naroda. Pod težo neizpodbitnih dokazov, ki jih je doprinesla od njega in njegovih pajdašev toliko oblatena Osvobodilna fronta ter njena junaška in resnično narodna vojska, zlasti ko so se ob zlomu Italije razblinile vse laži in klevete, ki so jih obtoženec in njegovi sodelavci tako vneto razširjali in ko se je pred očmi najširše javnosti popolnoma razkrinkalo izdajalsko in zločinsko početje bele in plave garde ter njenih voditeljev z jugoslovansko ubežno vlado vred, je obtoženec vrgel hinavsko krinko s sebe ter podal že uvodoma navedeno priznanje, s katerim ožigova delovanje svojih izdajalskih voditeljev ter izreka svojo lastno obsodbo.

(Nadaljevanje prihodnjico)

PRED TRIDESETIMI LETI SO ITALIJANI USTRELILI PET UJETIH PARTIZANK

Zločin na Blatniku pri Črnomlju

Komanda italijanske okupacijske vojske v Sloveniji se je kmalu po končani roški ofenzivi pričela, da namen ofenzive, to je uničenje narodno osvobodilnega gibanja v ljubljanski pokrajini, ni bil dosežen, razen da je okupacijska vojska v več krajih omogočila nastanek bele garde. Nove partizanske brigade so se v tistem jesenskem času lotile predvsem uničevanja teh okupatorskih sodelavcev. Italijanska komanda pa je takrat formirala večje gibljive enote, ki so nenadoma vdrale v kraje, kjer niso imele svojih postojank. Take enote so vpadle predvsem v Belo krajino, jo prekrizirale ter hkrati ropale in izvajale strahovito nasilje nad civilnim prebivalstvom in slučajno ujetimi partizani oz. aktivisti OF.

Tako so Italijani z nenadnim vdorom iz Koprivnika pri Kočevju proti Beli krajini zadnje dni septembra 1942 spotoma napadli civilno taborišče v Miklarjih. V njem so bile predvsem partizanske družine z otroki, ki so bile zbežale iz Črnomlja in drugih izpostavljenih krajev. Pod točo krogel so se ljudje razbežali, vse njihovo borno imetje z živino vred pa je postalo plen italijanske soldateske. Naslednji dan sta dve močni pehotni enoti vdrla iz kočevske smeri v Poljansko dolino. Ena od teh enot se je utaborila v vasi Dolenja Podgora, druga pa v Predgradu. Tu so ostali dva dni in dve noči, dovolj časa, da so izropali, kar jim se je zdelo vredno. Po dveh dneh sta se obe koloni usmerili proti koti 864, to je na Debeli vrh, od tam pa proti jugu do vasi Zapudje pri Dragatušu in dalje proti Vinici v Beli krajini. Terena, koder sta šli čez hribe, nista preiskovali, razen kolikor so ga zaščitnice na obeh straneh kolone, od katerih je vsaka imela več kot sto mul.

Vdor tudi iz Črnomlja in Semiča

Podoben izpad so napravile sovražne enote tudi iz Semiča in Črnomlja, in sicer 30. septembra zjutraj. Usmerile so se proti Stražnjemu vrhu in Maverlinu. Potek tega vdora in početje okupatorske vojske od Stražnjega vrha do Sečjega sela pri Vinici opisujem po spominu Franca Banovca, upokojenega avtomehnika, doma iz Ješelnika pri Črnomlju, ki živi sedaj v Novem mestu. Ta je eden od preživelih ujetnikov na tem fašističnem pohodu. Takole se spominja:

»Natanko vem, da je bilo 30. septembra 1942, saj imam 1. oktobra rojstni dan. Tisto noč — od 30. septembra na prvi oktober — sem zvezan skupaj z drugimi z žico misli, kako bom umrl ravno na svoj dvajseti rojstni dan. No, pa nisem...»

Tiste dni je bila trgatev. Pridelek je bil dober, ljudi za delo ni bilo. Kdor je utegnil, je pomagal, tako tudi mi te-

renci; menda so na Stražnjem vrhu pomagale pri trgatvi tudi partizanke. Nekdo je zjutraj povedal, da je v Črnomlju veliko italijanskih vojakov. Zato smo se »sterenci« poskrili, ker pa je bilo slisati streljanje samo neke daleč, smo šli spet na delo. Nosili smo grozdje v brentah. Na mah smo bili obkoljeni od Italijanov, ki so prišli v našo vas Jelševce zgoraj od Stražnjega vrha. Na umik ni bilo niti misliti. Moške so nas takoj zgnali skupaj in zvezali. Vojaki pa so s seboj gnali tudi šest partizank. Spominjam se, da so bile dve ali tri med njimi mokre skoraj do vratu od vinskega tropa. Skupaj z ujetimi partizankami so nas gnali skozi vas Jelševce, spotoma pa so vojaki ropali. Nas moških je bilo vsaj sedem. Kolikor vem, je razen mene živ še moj sosed Jože Brunskole, ki moje navedbe lahko potrdi.

Sprevod smrti

Okupatorska vojska se je utaborila v vasi Blatnik ob cesti Dobljice — Črnomelj. Partizanke so zaprli v klet, nas moške pa so imeli zunaj na prostem do mraka. Iz kleti, kjer so bile zaprte partizanke, so prihajali kriki in vriski. Pred mrakom so jih prignali ven, nato je oficir prebral eni od njih smrtno obsodbo. Vem samo, da je bila pred odhodom v partizane tajnica pri notarju v Črnomlju. (Gre za Marijo Luzar iz Novoga mesta, kot sem ugotovil pozneje op. pisca.) Takrat je nekdo povedal, da je oficirja usekala po obrazu in zavpila »Smrt fašizmu!« Oficir je jahal na konju, za njim so šli vojaki s krampi in lopatami, nas pa so skupno s partizankami gnali proti potočku Dobljica, na rob gozdička. Tam so Luzarjevo potegnili iz vrste in jo pred našimi očmi ustrelili. Druge partizanke — bile so še štiri, ker so eno od ujetih, ki je bila v krilu (Tončka Kuzma) izpustili — so zaprli nazaj v klet, nas pa v bližnji hlev.

Zjutraj so nas spet zgnali skupaj. Iz Črnomlja so se pripeljali oficirji. Ko so vzpostavili radijsko zvezo z drugimi enotami, so vse štiri partizanke zvezane pririnjili na prosto in sprevoz je spet krenil po isti poti kot zvečer, na morišče. Zaropotala je strojnica in vsi štiri partizanke so omahnile. Štiri mlada dekleta, ena med njimi ni imela morda niti 15 let... Toliko vem, da sta bili dve iz Starega trga ob Kolpi, dve pa nekeje od Metlike ali iz Metlike. Kaj so doživele zadnjo noč, pa si lahko samo predstavljam, pa še to ne...

»Bil je moj dvajseti rojstni dan...«

Nas moške so seve zvezane spet gnali nazaj. Oficir nam je zabičal, da bo vsak, če bi poskusil bežati, deležen usode pravkar ubitih partizank. Potem so nas ves dan vodili s seboj, očitno za

Katica Fabijan, ena izmed ustreljenih deklet

zaščito pred partizanskim napadom. Kolona je šla po vaseh do Bojancev. Spotoma so ropali in kradli ter lovili moške, kolikor se jim niso pravočasno umaknili. Pozno popoldne je kolona prekorajčila pri vasi Hrast cesto Črnomelj-Vinica in se proti večeru utaborila pri Sečjem selu pri Vinici. Tu so nas sedem moških, razvrščenih v vrsti, privezali okoli nekega drevesa v bližini šotorov, ki so jih postavili vojaki za prenočevanje. Še pred nočjo nam je oficir v slabi slovenščini prebral smrtno obsodbo, utemeljeno s tem, da smo sodelavci partizanov, za take pa je samo smrtna kazen. Privezani v krogu okoli drevesa smo čakali na izvršitev smrtnih obsodb. Nerač se spominjam te noči, ko sem pričakoval konec življenja prav na svoj dvajseti rojstni dan...

Zob za zob...

Seveda nismo spali, niti minute. Čudno se nam pa je zdelo, da je ponoči, verjetno že po polnoči nastal v taboru nekakšen ropot. Ko se je megla nekoliko dvignila, šotorov nismo več videli. Hkrati pa je pričelo okoli nas pokati in zatem smo zaslišali vpitje: »Jurij, juriš! Še je bil mrak, ko se je ob nas pojavila skupina vojakov. Ker so imeli italijanske uniforme, nismo vedeli, kdo so, dokler nismo zaslišali hrvaške govornice. Bili so hrvaški partizani, ki so ponoči napadli italijanski tabor, pregnali Italijane, jih precej ujeli, nas pa rešili...»

Imena hrvaške partizanske enote, ki nam je zadnji trenutek rešila življenje, se ne spominjam. Ko so nas razvezali in smo jim povedali, kaj smo doživeli, so nam dali jesti, zatem pa smo šli z njimi proti Dragatušu. S seboj so vodili tudi večjo skupino ujetih fašistov. Ustavili smo se v vasi Zapudje. Od tam so nas napotili domov z nasvetom, naj se varujemo sovražnih zased. Ujeti fašisti pa so dobili plačilo za svoje zločine v Beli krajini...

Tako se spominja dogodka pred tridesetimi leti Franc Banovec, ki je bil pozneje do konca vojne borec v raznih partizanskih enotah in večkrat ranjen, nazadnje hudo — pri mostu čez Kolpo pri Metliki, 10. maja 1944, od izstrelka tanka, od česar so mu ostale posledice.

Smrt petih partizank na Blatniku pri Dobljicah je eden od temnih zločinov, ki jih je okupator zagrešil na območju Bele krajine. Aktiviste na terenu nas je zlasti pretresla smrt dveh sester Fabijanovih iz Starega trga. Njun oče, čevljarški mojster v Starem trgu, je moral že oktobr 1941 v zapore in pozneje v konfinacijo. Očetov bratranec Lojze Fabijan je bil komandir prve belokranjske čete in je padel na Lazah konec novembra 1941. Njun stric, materin brat Viktor Majerle, je bil med prvimi organizatorji upora proti okupatorju v Poljanski dolini in od spomladi 1942 tudi partizan. Nečakinji Katica in Francka sta bili brez matere. Nista mogli prenašati fašističnega nasilja v postojanki Stari trg in sta se pridružili stricu Vik-

torju v belokranjski četi ter postali partizanki. Starejša, Katica, je dober mesec pred smrtjo dopolnila 16 let, sestra Francka pa še ni imela niti 15 let. Katica je bila namreč rojena 20. avgusta 1926, Francka pa 7. novembra 1927. Od ostalih dveh, ki sta bili z njima ustreljeni, je zagotovo bila ena Zinka Majzelj iz Metlike. Za peto ustreljeno nimam podatkov. Verjetno to ve šesta med njimi, omenjena še živeča Tončka Kuzma, ki bojda živi v Ljubljani.

Točno je tudi to, da so bile dve ali tri ujele partizanke, ko so jih prignali v dolino, mokre od vinskega tropa, kot pravi Banovec. Neposredno po zločinu in še tudi po vojni se je govorilo, da so se utopile v tropu. S pripovedovanjem tovariša Banovca in še nekaterih je ta trditev ovržena. Banovec se namreč točno spominja, da so povedale ujele partizanke, da so bile nenadoma obkoljene. V stiski so ene od njih skočile v kadi, napolnjene s strtim grozdom, in se tako skrile. Verjetno bi se bile s tem tudi rešile, toda fašisti so zidanco zažgali. Reševale so se pred ognjem in padle v roke fašistom, ki so se še zadrževali v bližini... Sicer pa so vse pet ustreljenih partizank po vojni prekopali in prenesli na črnomaljsko pokopališče v Vojni vasi.

PETER ROMANIČ

ZASLUŽEN OSEMDESET-LETNIK

Prav je, da se spomnimo osemdesetletnice, ki jo je praznoval 21. t. m. Franc Brnot-Filip. Vse življenje je preživel kot delovni človek, ki se ne ustraši nobenih težav.

Pred vojno je preživel družino kot pek. Takoj po okupaciji se je pridružil osvobodilnemu gibanju ter začel delovati v OF na območju Kamniške Bistrice. Julija 1942 ga je gestapo zaprl za mesec dni. Nas jubilat je stopil v partizanske vrste novembra 1943 kot član kamniškega okrožnega odbora OF. Maja 1944 so ga poslali na pokrajinski odbor OF za Gorenjsko. Nato je bil načelnik gospodarske komisije do osvoboditve. Pri partizanih so bili tudi njegova žena, hčerka Jelka in sin, ki je padel leta 1944.

Brnot se je kot upokojenec ves posvetil delu v vseh družbenopolitičnih organizacijah v Stranjah. Vrsto let je tudi zelo uspešno vodil turistično društvo Kamniška

Bistrica. Za svojo dejavnost je prejel več odlikovanj in priznanj.

Zelo je delaven tudi v občinskem odboru ZBZ NOV Kamnik. Odbor mu želi mnogo zdravih let, da bi jih srečno preživel v novem domu na Vrhovljah!

REŠITEV KRIŽANKE

VODORAVNO: Slokan, telega, Atanas, navitek, Lek, Jaroviti, zi, te, Zaka, ps, Delnice, mrak, ratar, eon, gred, Tomo, orada, Grk, uta, Ilir, karavla, ap, mirakel, animist, rogač, pasat, va, si, karo, Noe, Eva, avto, artist, nen, ral, sari, Ilica, arest, ez, tat, Tisa, Andi, seja, fakir, Ela, Vis, arena, luna, lak za lase, šut, Lit, Jožica, Ami, at.

Nagrade v vrednosti po 250 din — izdelke tovarne »Colora« iz Medvoda prejmejo: MAVRIČ Milka Pod Taborom 11 — 66210 Sežana; BIZJAK Jože, Tržaška 10/A — 66230 Postojna; BREGAR Janez, Gallusovo nabr. 2 — 61310 Ribnica (na Dol.); PROSEN Boris, Majaronova 8 — 61000 Ljubljana in OPEKA Franc, Trška gora 16 — 68222 Otočec ob Krki. Tovarne »Colora« iz Medvoda bo nagrajenec nagrade sama razposlala po pošti. UREDNIŠTVO IN UPRAVA

fotografija z vprašajem

Tudi ta nepojasnjena Jakčeva fotografija prikazuje borce neke operativne enote, verjetno brigade, ker so borci zelo dobro oboroženi. Zanima nas, v katerem kraju je bila posneta, katero enoto predstavlja; radi bi zvedeli tudi za imena in primke ali vsaj partizanska imena borcev, ki jih boste prepoznali.

Srečanje pod Pohorjem

Nekdanji aktivisti mariborskega okrožja so se v nedeljo, 24. septembra, srečali v Framu pod Pohorjem. V ta kraj, ki je znan kot eden izmed zelo pomembnih žarišč odpora v severnovzhodnem delu Štajerske, je tega dne prišlo veliko ljudi iz raznih krajev Slovenije. Kot nekoč — ne glede na vremenske razmere — so se tudi tokrat zbrali v lepem številu aktivisti, ki so bili v zaledju neizčrpen vir pomoči našim borcem, tako pri pošiljanju novih prostovoljcev v enote in pri zbiranju materialnih sredstev kakor tudi pri vzpostavljanju nove, ljudske oblasti in ustanavljanju organizacij. Prišla sta tudi SERGEJ KRAIGHER, predsednik Skupščine SRS, ki je bil med vojno in po osvoboditvi sekretar mariborskega okrožja, in VIKTOR STOPAR, zastopnik RO ZB NOV.

Po internacionali je prisotne pozdravil TONE ULRICH-KRISTL, predsednik pravičljivega odbora. Najprej se je spomnil aktivistov OF in njihovih sodelavcev, ki so na območju mariborskega okrožja v letih 1941—1945, premagujoč vse težave in napore, vztrajno pletli mrežo upora proti okupatorju in domačim izdajalcem tako na vasi kakor v mestu, nato pa borcem operativnih enot, ki so se bojevale na območju severovzhodne Slovenije.

Že ob prvih dneh okupacije je bila spodnja Štajerska predvidena za priključitev k tretjemu rajhu. Zaradi tega je nemški okupator v tej deželi izvajal strahovit teror, da bi tako, že v kali zatrl sleherni misel na upor. Takrat so padale glave partijskih delavcev, skojevcev in drugih. Kljub pošastnemu načrtu nemškega okupatorja in nečloveškemu nasilju so vendarle zmogle ideje o združitvi slovenskega naroda v Osvobodilni fronti. Organizatorji odpora v zaledju so bili na najbolj izpostavljenih strazarskih mestih.

Tovariš KRISTL je opozoril, da je bila

ISKRENA HVALA!

Ob prerani izgubi mojega moža Ceneta Počervina, se iskreno zahvaljujemo dr. Trobčevi, Zori Zupančevi in Sonji Brezovec za požrtvovalno pomoč ob težki bolezni mame in očeta.

Zahvalo smo dolžni ZB NOV »Nove Jarše« in »Zelena jama«, tovarišu Klančarju za besede o slovesu, stanovalcem Kvedrove 15, ki ste mu darovali cvetje, prijateljem in znancem za izraze sočustvovanja in spremstvo na njegovi zadnji poti.

Vsem skupaj iskrena hvala.

Počervinovi

Razkrinkana ustaška drhal

Dandanes se po svetu resneje zanimajo za podtalne ustaške organizacije ali vsaj ne morejo več tajiti, da v posameznih deželah ni organiziranega, podtalnega, hudodelskega početja ustašev in da jih niso bolj ali manj, vsaj posredno, če že ne neposredno podpirali. Pri nas, v Jugoslaviji, ustašev pač ni treba še posebej razkrinkavati — dovolj so se razkrinkali med vojno kot najostudnejši hudodelci, krvniki, ki so celo prekosili najhujše rablje v vsej zgodovini, gestapovce, esesovce kot njihovi hlapci in najboljši učenci. Ustaško znamenje U pri nas pomeni začetenico besede — ubijalci.

Marsikje na svetu pa kljub vsemu dandanes očitno ne morejo ali nočejo razumeti, kdo so pravzaprav bili ustaši in da so povojne »hrvatske« ilegalne ali podtalne organizacije le krinka povojnega ustaštva, oživljanje najbolj črne ideologije, ki jo je svet spoznal kot nacizem (hitlerizem) in fašizem. Nedavno se je spet potrdilo, da na švedskem delujejo ustaške organizacije, ki so jih oblasti dopuščale, ker je pač dežela »demokracija«. Letos so v Avstriji uradno zaničali, da bi tam delovali ustaši in da bi jim kdo dovoljeval vaditi se ubijalske obrti, vojaškega in sobotaškega delovanja. Prav tako letos pa so imeli tudi v Avstraliji priložnost poročati o ustaški drhali, ki je prišla oborožena z najnovejšim orožjem v našo državo, da bi posejala največje gorje. Toda doletelo jo je, kar je za nas v Jugoslaviji, ki je nastala prav v boju proti najbolj črnemu nazadnjaštvu, popolnoma samo po sebi umevno.

O podtalnih ustaških organizacijah pa bo svet najbrž prav kmalu zvedel še marsikaj za mnoge presenetljivega. Tako je zagrebški dnevnik »Vjesnik« začel objavljati prispevke o ustaših v tujini svojega posebnega dopisnika Dj. Ličine, najprej iz Avstralije. Iz prvega prispevka pomemno naslednje zanimivosti:

Stanovanje št. 203 v enem izmed številnih nebotičnikov v zahodnem delu Melbournea pod stalnim policijskim nadzorstvom. Policisti se zanimajo za slehernega človeka, ki bi hotel vstopiti v tisto stanovanje.

Varnostne ukrepe so poosttrili letos 7. aprila, neposredno po močni eksploziji tempirane bombe (peklenškega stroja), ki jo je atentator nastavljal na hodniku pred vrata stanovanja. Bomba je eksplodirala 6. aprila zvečer in popolnoma razdejala stanovanje št. 203.

To je stanovanje kapitana Marijana Jurjevića. Bomba je bila namenjena prav njemu, a Jurjević je ostal živ le po srečnem naključju. Deset minut pred eksplozijo je pospremil svoje goste iz stanovanja. Medtem ko ga ni bilo doma, se je pritihtapil atentator do njegovega stanovanja in nastavljal bombo pred vrata. Najbrž je vedel, da se bo Jurjević kmalu vrnil, zato je naravnal uro peklenškega stroja, tako, da bi bomba eksplodirala čez krajši čas. Toda Jurjević se je dlje zamudil v mestu in tako ostal živ.

To je bil eden zadnjih Jurjevićevih pripetljajev iz odprtega in nenehnega boja med njim in ustaškimi organizacijami. Jurjević si že več let prizadeva razkrinkati in razbiti te organizacije.

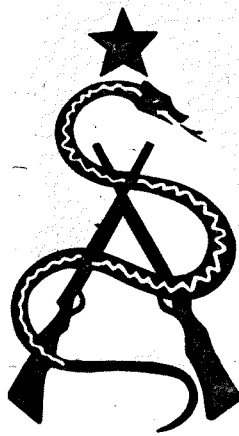
Kdo je pravzaprav Marijan Jurjević? O njem v Avstraliji trdijo, da je eden najboljših poznavalcev organizacije skrajnežev izmed hrvatskih emigrantov ter hkrati njen najodločnejši sovražnik. Jurjević se je rodil leta 1917 na Korčuli. Med drugo svetovno vojno je bil obveščevalni oficir. Po vojni je nekaj časa živel v Kairu. Pozneje se je preselil v Avstralijo in postal pristaniški kapitan. Prevzel je avstralsko državljanstvo in se stalno naselil v Melbourneu.

»Moja smrt je bila napovedana,« je pripovedoval Jurjević dopisniku. Nekaj dni pred eksplozijo mu je nekdo telefonsko ter mu zagrozil, naj si dobro zapomni, da bo z njim kmalu konec. Vselej doslej se mu je posrečilo uiti smrti, a tokrat se jim ne bo več izmuznil. Jurjević se je zavedal, da je bila grožnja resna.

Dopisnik ga je vprašal: »Pred desetimi leti ni nihče nič vedel o vas; zdaj pa ne mine skoraj teden dni, da bi ne nastopili spet na televiziji in ne zagrozili ustašam s skrivnimi dokumenti. Kakšni so pravzaprav ti dokumenti, ki nanje opozarjate tudi avstralsko policijo?«

»To so dokumenti o teroristični dejavnosti ustašev na peti celini, o njihovem urjenju, izsiljevanjih, grožnjah in

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

NOB

dr. Jože Potrata

Rojen je bil 19. novembra 1900 v Trstu. Promoviral je v Padovi leta 1927. Pred italijanskimi fašisti, ki so ga nenehno preganjali, se je umaknil v Jugoslavijo. Zaposlil se je v Grižah pri Celju kot zdravnik Bratovske skladnice rudarjev v Zabukovici. Takoj po vdoru okupatorja se je vključil v narodnoosvobodilno gibanje; zdravil je ilegalce in partizane. Nemci so ga novembra leta 1941 aretirali in zaprli v celjskem Starem piskru. Kot talca so ga ustrelili v Mariboru aprila 1942. Njegova žena pa je umrla v nacističnem taborišču v Auschwitzu.

Zatem je STOJAN POŽAR, predsednik občine Maribor, izročil domicilno listino. Pri tem je poudaril, naj bo podeljeni domicil priznanje in vzpodbuda pri poglobljanju idej narodnoosvobodilne borbe in uporaba njihovih kvalitet v današnji družbi. Domicilno listino je sprejel JOŽE GRČAR-METOD, predsednik odbora aktivistov mariborskega okrožja, ki se je v imenu preživelih aktivistov prisrčno zahvalil, poudarjajoč, da bo to nova vzpodbuda pri uresničevanju temeljnih ciljev današnje družbe in negovanju moralnih vrednot narodnoosvobodilne vojne.

Srečanje, ki so ga pripravili odbor aktivistov, krajevne organizacije v Framu in družbenopolitične organizacije Maribora v

okviru krajevnega praznika Fram, bo prisotnim ostalo v neizbrisnem spominu. Z njim je bila izkazana pozornost ljudem, ki so opravili med vojno ogromno delo, ki je včasih terjalo prav toliko poguma kot kakšno veliko dejanje v borbi. Preživeli aktivisti ne bodo pozabili, kakšne oblike mučenja je uporabljal nemški okupator in da je smrt včasih pomenila edino rešitev.

Ob tem srečanju so pionirji osnovne šole Fram izdali posebno številko svojega glasila Zlati studenec.

Ob srečanju aktivistov mariborskega okrožja v Framu smo se spomnili tudi nedavno umrlega in zaslužnega revolucionarja FRANCA ZALAZNIKA-LEONA.

D. MIKLAVEC

hudodelstvih,« je odgovoril Jurjević. »Policija bi se rada dokopala do teh dokumentov. Toda jaz vztrajam: dokumente bom objavil, ko pride za to čas!«

»Ali se vam ne zdi, da je za to zdaj najugodnejši trenutek? Ustaški teroristi so hoteli z orožjem povzročiti zmedo v Jugoslaviji. To se mi zdi početje, ki zasluži hiter in odločen udarec,« je pripomnil dopisnik.

»Avstralska javnost se zadnje čase ukvarja z volitvami. Menim, da bi moja končna beseda imela pri tem slab učinek. Vendar bom stvari postavil na svoje mesto.«

»Kaj vas je spodbudilo, da ste začeli nastopati proti organizaciji hrvatskih skrajnežev?«

»Z ustaši sem se prvič spopadel leta 1962. Seznanil sem se s pošteniimi Hrvatoma, ki so ga skrajneži, hrvatski emigranti, člani neke podtalne organizacije, zahrbtno napadli na ulici in ga do krvi pretepli. Ranjenega fanta sem odvedel domov in ga preoblekel, nato sva se pogovorila. Povedal je, da je bil tudi sam član tiste organizacije. Vtaknili so ga vanjo s silo. Hotel se je umakniti in pošteno živeti. Zagrozili so mu s smrtjo, če bi izstopil. Tako se je začelo. Zavedel sem se, da bodo ustaši uresničili svojo nakano. Zarotil sem se, da bom fanta rešil in da se bom sam spoprijel z organizacijo. Začel sem zbirati dokumente, ki so govorili o dejavnosti ustašev. Ta dejavnost je bila v Avstriji tako razpredena, da sem bil zaprepačen, ko sem to ugotovil. Prilžiho tedaj se je odpravila v Jugoslavijo skupina, ki jo je vodil Ilija Tolić. Ko sem slišal, da so zagrizenci prisegli v cerkvi pred duhovnikom Kasićem, sem prav dobro vedel, kakšni fanatiki so to.«

»Kasić je torej poznal teroriste, ki so leta 1963 odšli iz Avstralije v Jugoslavijo?«

»Vsekakor! Podatke imam, da so nekateri člani najnovejše skupine, ki je bila uničena pri Bugojnu, prisegli v Kasićevi cerkvi v Melbourneu. Ilijo Glavaša in brata Andrića ter še nekatere druge so videli, da so se družili s Kasićem.«

»Kaj pa vi, kapitan, ali ste imeli priložnost seznaniti se s katerim izmed članov te skupine?«

»Dobro sem poznal brata Andrića. Ambroz me je leta 1964 hotel ubiti v Geelongu — vrgele je vame bombo. Obsojen je bil pogojno. Tedaj je bil ustaški polkovnik. Tudi

Nadaljevanje na 12. strani

INSTANT NAPITKI

- čaj
- limonada
- kakao
- mešanica za belo kavo

DELAMARIS IZOLA

diferencirana
uporabnost
baterij

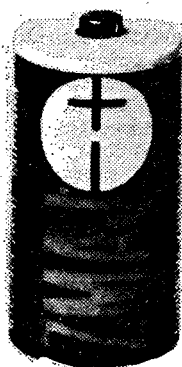
ZMAJ

vam omogoča
optimalno
izkoriščanje energije

super
zlata — za zahtevne aparate

extra
srebrna — za navadne aparate

normal
— črna — za razsvetljavo

**Ko začenja šola,
poletje odhaja,
in obleči se je treba
za jesenske dni**

MODNE NOVOSTI ZA JESEN
V METRAŽI, KONFEKCIJI,
PLETENINAH IN OBUTVI
ZA VSO DRUŽINO

V ENI HIŠI
ŽE NAPRODAJ
pri

nama
Ljubljana - Kočevje -
Škofja Loka - Velenje

PROMETNA DEJAVNOST: mestni promet v Ljubljani in na Jesenicah. Medkrajevni potniški promet v Sloveniji in drugih republikah. Tovorni promet s tovornjaki in specialnimi vozili v tu- in inozemskem prometu. Poslovalnice so v Celju, Mariboru, Kopru, Radencih, Trbovljah, Zagrebu in Beogradu.

HOTELSKA DEJAVNOST: Bled — GOLF hotel, PARK hotel, Gozd Martuljek — hotel ŠPIK, Velika planina — hotel SIMNOVEC, Ljubljana — pension VIATOR, Kottje — hotel RIMSKI VRELEC, Prevalje — pension POLJANA, Črna — hotel PLANINKA, Metlika — hotel BELA KRAJINA, Semič — hotel SMUK, Črnomelj — hotel LAHINJA, restavracija GRAD.

VIATOR ima sistem žičnic na Veliki planini, na Španovem vrhu in v Gozdu Martuljku

**PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA**

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

Nadaljevanje z 11. strani

o Adolfu imam nekaj podatkov. Delal je v Fordovi tovarni v Melbourneu. Tam je tudi izpopolnil svoj izum — eksplozivno knjigo. To je dejansko bomba, kamuflirana v knjigi. Ukvarjal se je tudi z eksplozivnimi svinčniki. Eden izmed takšnih svinčnikov bi me skoraj spravil na oni svet. Ilija Glavaš pa je delal v neki bolnišnici za duševno zastarele otroke v Melbourneu. Ko je lani odšel v Evropo, je bil ustaški general. Vojaški čini so med ustaško emigracijo ena največjih vab zaletelih zmedencev. Mnogo fantov se je tako ujele na limanice — pristopili so v ustaške organizacije, kar pa so končno pač plačali z glavo.

Dopsinik »Vjesnika« je izvedel od kapitana Marijana Jurjevića v Melbourneu še naslednje podatke o delovanju podtalnih ustaških organizacij po svetu. Vprašal je Jurjevića:

»Emigrantski skrajneži so zadnje čase nenavadno delovni. Ali menite, da so njihove vrste obnovili novi, mladi ljudje?»

»Seveda, toda to število je nepomembno. Emigracija je postala močna in dejavna zaradi svojega zaledja. Avstralske oblasti namreč dopuščajo njeno početje. Jaz najbolje poznam ustaško emigracijo. Ta se je v Sydneyu, Melbourneu in Canberri tako povampirila, da se človek spriči nje ne more več čutiti varnega. Zavedati se moramo: tu so legalni tabori za ustaško urjenje. Podatek imam, da večina ustaških teroristov gre skozi roke emigranta Šefka Alisa: ta je njihov glavni učitelj. To je dober poznavalec gverilkega vojskovanja. Vodil je skupino komandov na Bližnjem vzhodu. Zdaj živi v Melbourneu in trenira teroriste za njihovo početje v Jugoslaviji. Podatek imam, da so blizu Sydneya kupili zemljišče za svoje vaje. Tudi v Queenslandu imajo terene za urjenje. Pred dvema dnevnoma sem zvedel, da sta v nekem hotelu v Brisbanu eksplodirali bombi. Policija je takoj ukrepala. Osumila je nekega Jugoslavana. Ni ga našla v hotelu, marveč nekje v predmestju. Toda ne živega — le zmrcvarjeno truplo. Preiskava je ugotovila, da je tega človeka, ki mu je bilo od 30 do 40 let, povozil tovornjak.»

Dopsinik je vprašal: »Odkar je bil ubit Jago Despot, se širijo po Avstraliji govorice, da izginja čedalje več Jugoslovancev, a policija nikdar ne najde nobenega trupla. Ali je to res?»

»Res je! Jugoslavoani zares skrivnostno izginjajo. Mi-

slim, da gre za skrivne naročene umore, za čemer se skrivajo emigrantski skrajneži. Despot so umorili hkrati z nekim avstralskim državljanom. Truplo so našli v kadi. Na dan, ko so ga umorili, sem še govoril z njim. Pravzaprav mi je telefoniral. Vpraševal me je, kakšen naslov imam. Opozoril me je, da ima neke podatke, ki bi me utegnili zanimati. Dal sem mu naslov in čakal, da bi se sešla. Toda Despot je bil že tisto noč umorjen. Kdo ve, kakšno skrivnost je odnesel v grob! Na to vprašanje poskušam odgovoriti že štiri leta. Mnogi Jugoslavoani umirajo na snežnikih v Wolongongu — v kakšnih okoliščinah, to je še zmeraj zelo pogosto nepojasnjena skrivnost. Emigrantski skrajneži so se nekoč divje sprli na nekem stavbišču v Coomi pri Canberri. Ubit je bil eden izmed Jugoslovancev, ki pa se ni udeležil pretepa — bil je le opazovalec. Toda vedel je neke stvari o emigrantih, o čemer niso smeli javno govoriti. Ustrelili so ga z avtomatsko puško.»

»Omenili ste, da avstralske oblasti dopuščajo protijugoslovansko dejavnost emigrantskih skrajnežev. Kako si to pojasnjujete?»

»Odgovor je preprost: nekateri ljudje na avstralskem političnem vrhu sodelujejo z organizacijami emigrantskih skrajnežev, zlasti z ustaši, ker računajo, da jim bo to zelo koristilo pri prihodnjih volitvah. Državni tožilec Iron Greenwood se dobro zaveda, da si bo z javnimi izjavami, češ da v Avstraliji ni ustašev, zagotovil prav med ustaši nekaj tisoč glasov. Ne smemo pa tudi pozabiti nekaterih ljudi, ki se združujejo v fašistični stranki. Eden med njimi je Les Shaw, ki je letos sodeloval tudi pri protijugoslovanskih demonstracijah v Canberri.»

»Njegovo ime pogosto omenjajo v krogih ekstremne hrvatske emigracije. Te dni je celo ustanovil svoje glasilno Domobran. Kdo je pravzaprav ta človek in kakšne namene ima?»

»Les Shaw je Irec. Povezan je z irsko republikansko armado. Pravzaprav je živa zveza med hrvatskimi in irskimi teroristi. Ni izključeno, da prav on organizira urjenje ustašev na vojaških vadiščih na Irskem. Podatek imam, da je nedavno odpotovala na Irsko skupina sedmih teroristov, ki si bodo najbrž pozneje prizadevali vtihotapiti se v Jugoslavijo. Vodi jih neki duhovnik.»

»Kolikor vem je Les Shaw zagrozil tudi vam. Največ prostora v svojem Domobranu, ki izhaja v Canberri, je posvetil prav napadu na vas.»

»To je popolnoma razumljivo. Saj sem mu trn v peti, ker poznam njegova oporišča. Toda groženj se ne bojim, saj sem se že navadil nanje. Ustaši mi pogosto pišejo grožljiva pisma z mrtvaško glavo. Zadnje je prispelo pred nekaj dnevi. Prepričan sem, da me ustaši ne bodo pustili na miru, dokler me ne bodo skrajšali za glavo. Vendar se mi zdi, da se jim to ne bo posrečilo, saj se zelo varujem.»

»Resnica o hrvatskih emigrantskih skrajnežih, ki ste z njimi stalno na bojni noži bi ne bila popolna, če bi ne omenili tudi »primera Mudrovčič«. »Mudrovčič je bil član ustaške organizacije, uril se je s tremi teroristi, vi pa ste ga vzeli v varstvo. Zakaj?»

»Mislim, da je to pošten fant, ki je po nesrečnem naključju padel v ustaško organizacijo. Uril se je s tremi teroristi. Ko pa je spoznal, kaj vse se za tem skriva, je sklenil to ovaditi. Toda ni se obrnil na policijo, marveč name. Razstrelivo je prinesel k meni na dom. Rekel je, da noče biti morilec. Zdaj je pred sodiščem v Melbourneu glavna priča proti trem teroristom. Ustaši ga hočejo dobiti živega ali mrtvega. Za njegovo glavo bi dali 10 000 dolarjev. Posrečilo se mi je, da sem ga skril. Nekaj časa se je skrival v Melbourneu. Zdaj pa je pri neki avstralski družini, kakšnih dvesto kilometrov od mesta. Z njim sem v stalnem stiku. Začetek tedna se bo preselil v drugo skrišče, kjer bo najbrž ostal do nadaljevanja sodne razprave.»

»Vi, kapitan, ste nekakšen strokovnjak za jugoslovansko ekstremno emigracijo. Kaj menite o naši emigraciji nasploh?»

»V Avstraliji živi okrog 250 000 Jugoslovancev. Med njimi je 98 odstotkov poštenih. Posvečajo se svojemu delu in se ne ukvarjajo s politiko. Vendar je usodno, da niso organizirani. Prav zaradi te nepovezanosti postajajo žrtve peščice teroristov. Mnoge so z grožnjami, da jih bodo sicer ubili, vtaknili v ekstremistične organizacije, kakršne so HOP HRB, »Srbska narodna obrana«, »Albanska liga« in druge. Morda je rešitev v tem, da se Avstralija in Jugoslavija skušata sporazumeti, ko gre za iztrebljenje skupin skrajnežev na peti celini. To je bilo najbrž koristno za obe.»

Se nadaljuje

Pogled na udeležence invalidske tombole v Kopru

Cankarjevci spet v Črnomlju

Cankarjeva brigada je svojo borbeno pot začela v Beli Krajini, kjer je bila pred tridesetimi leti tudi ustanovljena. Borci 5. SNOUB so se vedno radi vračali v to pokrajino na kratek oddih ali z nalogami, da zaščitijo osvojen ozemlje pred vdorom okupatorja. Belokranjci so bili ponosni na svojo brigado in ji neomajno zaupali.

Bela Krajina, med NOB dobra partizanska mati, je v soboto, 23. septembra, priščno sprejela več sto borcev udarne brigade Ivana Cankarja. Od železniške postaje v Črnomlju, kamor je ob 10.30 uri pripeljal poseben vlak, se je množica gostov, mladincev in pionirjev z rdečimi nageljni odpravila proti spomeniku na Gričku. Na kraju, kjer je pokopanih 1500 padlih borcev iz Bele krajine, se je začela slavnostna prireditev v počastitev 30. obletnice ustanovitve brigade, ki ima svoj dom v Črnomlju.

Udeležencem sobotnega partizanskega slavlja je najprej spregovoril inž. Janžekovič. O revolucionarni poti udarne Cankarjeve brigade pa je govoril generalmajor Andrej Cetinski-Lev.

»Ustanovitev Cankarjeve brigade sovpadla s časom,« je dejal, »ko je partizanstvo preživljalo težke preizkušnje. Končana je bila roška ofenziva, po kateri je bil sovražnik prepričan, da je upor na Slovenskem uničen. Toda prav ta ofenziva nas je še bolj združila in okrepila.«

Ko je generalmajor govoril o povojni graditvi naše samoupravne socialistične Jugoslavije, je poudaril:

»S konkretnimi dokazi hočemo onemogočiti tiste, ki v zadnjem času skušajo razvrednotiti naše vojne in povojne dosežke, ki poskušajo med našo javnost vnašati nezadovoljstvo ter nam onemogočiti srečni današnji in še bogatejši jutrišnji dan. Prav

je, da tudi tokrat manifestiramo tovarištvo, skovano na bojiščih in v povojni graditvi. Ne gre le za to, da se vidimo in srečamo, pač pa, da tudi tokrat izrazimo svojo borbenost in patriotično zavest. Med nami je

Predsednik odbora Cankarjeve brigade A. Žokal — Žiži izroča spominsko sliko predsedniku občinske skupščine Črnomelj inž. Martinu Janžekoviču.

Foto: S. Teršek

tudi mladinska brigada, ki prav tako kot 5. SNOUB nosi ime slovenskega pisatelja Ivana Cankarja. Borcem je v veliko zadovoljstvo, da mladi rod vidi v revolucionarnih tradicijah del zgodovinskega, moralno političnega in etičnega kapitala. To je za nas zagotovilo, da herojska dela bogate revolucionarne tradicije ne bodo šla v pozabo...»

Med kulturnim programom je predsednik občinske skupščine Črnomelj inž. Janžekovič predal spominsko sliko predsedniku odbora Cankarjeve brigade Alojzu Žokalu — Žižiju.

Ob koncu prireditve so udeleženci praznovanja poslali predsedniku Titu pozdravni telegram z iskrenimi obljubami, da bodo zvesti načelom graditve samoupravne socialistične družbe.

S. T.

LEP USPEH INVALIDSKEGA TEDNA V KOPRU

Letos so vojaški vojni invalidi iz Kopra priredili in izvedli že svoj 17. tradicionalni invalidski teden z manifestativno tombolo ob njegovem zaključku.

Ta prireditev postaja iz leta v leto vse bolj splošno znana na tem območju in celo po vsej Primorski, pa tudi onstran meja. Letos je to prireditev obiskalo nad 15.000 ljudi.

V tem tednu so člani Združenja VVI iz Kopra obiskali starše in vdove padlih borcev in invalidov pa tudi težje invalide. V bolnišnicah na Koprskem so obiskali tudi bolne borce in invalide ter jih skromno obdarili.

Tradicionalna bogata tombola, ki so jo priredili ob zaključku invalidskega tedna je tako politično kakor tudi moralno in finančno dobro uspela. S tem je bil program invalidskega tedna v celoti uspešno izveden, kar je zelo dobra pobuda za njihovo nadaljnje delo.

I. COLJA

INVALIDSKI DODATEK BO ZNATNO ZVIŠAN

Na seji izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije, ki je bila prejšnji teden, so obravnavali tudi osnutek zakona o spremembah in dopolnitvah republiškega zakona o vojaških vojnih invalidih. Ta zakon, ki naj bi stopil v veljavo že 1. septembra letos, je izvršni svet sprejel in predlagal skupščini, naj ga sprejme po skrajšanem postopku.

Spremembe tega zakona zadevajo predvsem invalidski dodatek. Leto naj bi po določilih tega zakona bil enak znesku najnižjih pokojninskih prejemkov za tiste upravičence, ki sami in tudi njihovi družinski člani nimajo rednih dohodkov, ki bi vplivali na višino tega dodatka. Če pa upravičenec in njegovi družinski člani imajo redne dohodke, je invalidski dodatek enak razliki med delom dohodkov, ki mesečno pride na upravičenca, in mejnim zneskom najnižjih pokojninskih prejemkov, zmanjšanim za 23 odstotkov.

Cenzus za redne dohodke od kmetijske dejavnosti je določen na 310 dinarjev mesečno, cenzus za druge redne dohodke pa naj bi znašal 380 dinarjev. Za tiste upravičence invalidne, ki se sami preživljajo, in za invalide, ki bolehalo za aktivno tuberkulozo, pa je cenzus določen na 480 dinarjev mesečno.

Ker so letos v januarju ostali cenzusi neizpremenjeni in je tudi invalidski dodatek bil zvišan le za 14,8 odstotka, se je število upravičencev tega dodatka v Sloveniji znižalo od lanskih 8.105 na letošnjih 7.566. S predvidenim zvišanjem cenzusov in zvišanjem invalidskega dodatka na 680 dinarjev mesečno pa je pričakovati, da bodo tisti, ki so letos v januarju izgubili pravico do tega dodatka, leto ponovno dosegli.

V. M.

TEKMOVANJE INVALIDOV ŠPORTNIKOV S KOPRSKEGA

Invalidi športniki s Koprškega so se srečali v hotelu »Galeb« v Kopru in preizkusili svoje spretnosti v šahu, streljanju, kegljanju in balinanju. Ekipe Pirana, Izole in Kopra so med seboj tekmoval v vseh navedenih športnih panogah. Najboljša je bila ekipa »SILENT« iz Kopra, ki je zasledila dve prvi in eno drugo mesto. V kegljanju je bila ekipa iz Izole prva, prav tako pa so bili Izolčani prvi tudi v šahu. Ostala druga in tretja mesta sta si priborili ekipi Koper in Piran.

I. C.

dobro je, če veste

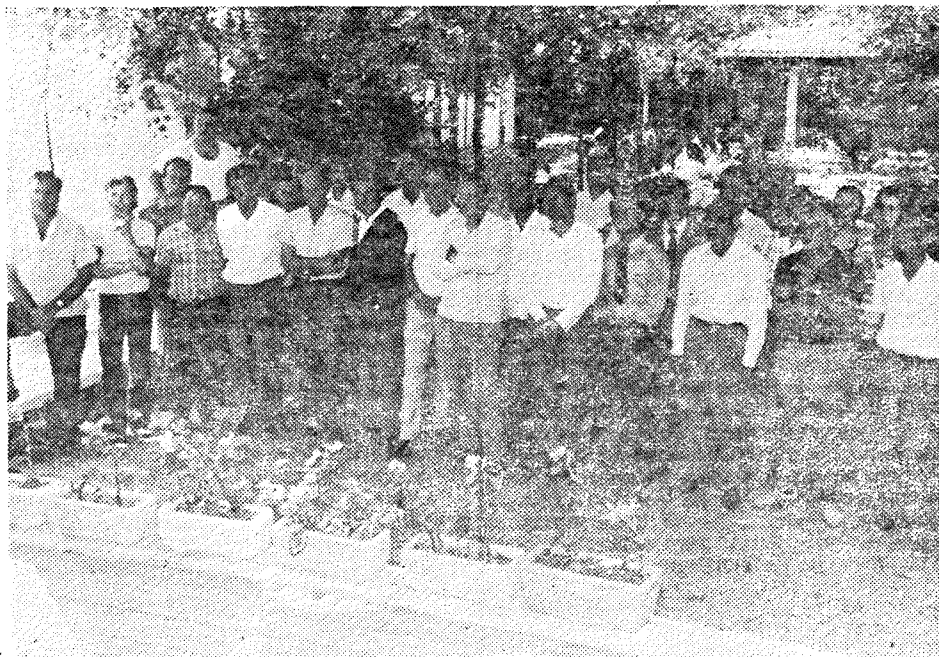
PIVO V TABLETAH bo kmalu v prodaji v Ameriki, kakor napovedujejo. Premagali so že vse težave izdelovanja. Prepričani so, da se bo nova vrsta pijače — ki se po okusu baje ne razlikuje prav nič od naravnega piva — hitro uveljavila, saj bo cenejša in vsakdo jo bo lahko imel povsod pri rokah kot npr. aspirin. Tablete bo treba le raztopiti v vodi. Izbirati pa bo mogoče tudi med tabletami, ki bodo dajale pijačo z obilo pene, ali med drugimi, za pivo brez pene. Če se bo pivo nove vrste res uveljavilo, bo nastal popoln prevrat v pivovarstvu. Nekatere prednosti bi bile izredne, predvsem, ker bi bile odpravljene vse prevozne težave, ki jih imata zdaj pivovarstvo in gostinstvo s prevažanjem piva v sodih in steklenicah. Pomembni so tudi kletarski stroški, ki zdaj zelo poražajo pivo.

SLABOKRVNOST BO MOGOČE USPEŠNO ZDRAVITI; to upanje upravičujejo uspehi dolgoletnega znanstvenega dela profesorja čikaške univerze Goldwasserja. Učenjak se je trudil petnajst let, da je izločil iz živalskih beljakovin hormon, ki je potreben v krvi za nastajanje rdečih krvničk. Znano je, da je od količine krvničk odločilno, ali je človek slabokrven ali »polnokrven«. Zdej, ko je znano, kako je mogoče pridobivati pomemben hormon, ne bo več tako težko dobiti najprimernejšega načina zdravljenja slabokrvnosti.

MESO IN MLEKO BREZ SKODLJIVIH SNOVI ZA SRCNE BOLNIKE. Dandanes zdravniki predpisujejo dieto neštetim ljudem, zlasti srčnim bolnikom; prepovedujejo jim zlasti uživati živalske maščobe in beljakovine, ki vsebujejo holesterol. Ta snov povzroča poapnenje ter zožitev žil, kar ima za marsikoga usodne posledice. Nedvomno so učenjaki v Avstraliji dognali, da je mogoče kopičenje holesterola v mesu klavnih živali in v kravjem mleku preprečiti, če živali krmimo s krmili iz določenega rastlinskega semena. To so potrdili zanesljivi znanstveni preizkusi novega krmila. Izdelovanje te vrste krmila ne bo povzročalo kakršnih posebnih težav, tako da krmilo menda tudi ne bo predrago. Tako bo že v bližnji prihodnosti mogoče dati na trg meso in mleko, primerno tudi za bolnike z najstrožjo dieto. Seveda pa se takšne novosti ne razširijo kdo ve kako hitro, tako da bomo morali še potrpeti.

PETROLEJ IZ ODPADKOV, zavrženih iz plastičnih snovi (tvoriv), so začeli pridobivati Japonci. Dandanes imajo že marsikje po svetu — tudi pri nas — sitnosti zaradi teh odpadkov, saj jih je toliko, da so smetišča zanje že premajhna. Tvoriva (plastične snovi) se večinoma zelo počasi razkrajajo zavržena na prostem in tako se jih nabira čedalje več marsikje, kjer bi si jih najmanj želeli v naravi, npr. tudi na planinskih poteh in v okolici izletniških postojank. Japonci so iznašli učinkovit in donosen način, kako je mogoče razkrajati odpadke iz tvoriv. Odpadke topijo v kotlu, v katerem doseže para 500 stopinj Celzija. Na prava je nekakšna čistilnica (rafinacija). Končni izdelek je petrolej. Pridobivajo ga skoraj v enaki teži, kolikor tehtajo odpadki.

MOST ALI PREDOR MED ANGLIJO IN FRANCIJO? Razprave med tehniki in gospodarstveniki o tem vprašanju se kljub vsemu še niso končale. Čeprav so odločilni razlogi za zgraditev predora v Rokavskem prelivu (pod morjem) na strani zagovornikov tega načrta. Stroški bi bili v vsakem primeru veliki, če bi zgradili čez preliv most ali če bi »svrtali« predor. Odloča pa predvsem korist morske plovbe. Most bi bil namreč nevaren za plovbo, zlasti za večje ladje. Predor pa bo imel tudi nekatere slabe strani, predvsem, ker je treba računati, da bi se utesnile dogajati v samem predoru ali na obali železniške nesreče, ki bi bile bolj ali manj usodne. Vendar so se odločili za predor. Francoski in angleški strokovnjaki so že izdelali proračun, kolikšno bi predor. Računi so precej natančni; vsekakor jim bodo dolgo delati največje preglavice velikanski stroški, ki jih ne zmoreta kar tako niti dve državi — 366 milijonov funtov šterlingov.

Invalidi—športniki, udeleženci tekmovanja v Kopru

ZAHVALA

Ob otvoritvi šole — spomenika NOB smo srečni in ponosni. Uspela solidarnostna akcija, velika naklonjenost, ki jo je pokazala javnost v Sloveniji in zamejstvu za to veliko pobudo, mnoga darila, ki jih je šola prejela — vse to nam dokazuje, da med nami še živi čut solidarnosti, da so še žive vrednote, ki so se izoblikovale v NOB in da partizanski kraji in ljudje niso pozabljeni.

Vsem, ki so kakorkoli prispevali, da se je ideja o šoli — spomeniku NOB uresničila, prisrčna hvala. Vsak prispevek je vgrajen v tem enkratnem spomeniku kot enakovreden člen. Šola — spomenik ni zgolj stavba, marveč močna moralna vez med vsemi, ki so jim vrednote osvobodilnega boja še vedno življenjsko vodilo.

Posebno zahvalo smo dolžni tistim, ki so za to akcijo dali pobudo in vsem, ki so tri leta neumorno in požrtvovalno delali ter dosegli, da je solidarnostna akcija dobila slovensko razsežnost.

Posebej se torej zahvaljujemo: pokroviteljskemu odboru in njegovemu požrtvovalnemu predsedniku, Primorcem dobro znanimu in priljubljenemu dr. Jožu Vilfanu, posameznikom, ki so s svojim delom neseškega tečaja, ki so bili steber in najaktivnejše jedro pri uresničevanju zamisli o šoli — spomeniku NOB in vsem članom delovnega odbora, komisijam, strokovnim sodelavcem, ustanovam, organizacijam in posameznikom, ki so svojim delom nesebično pomagali. Šolo sprejemamo kot dragoceno darilo, ki ga bomo znali ceniti.

Prebivalstvo Cerkljanske Pionirski odred »Ludvik Ličar« na osnovni šoli Cerklno
Kolektiv osnovne šole Cerklno
Skupščina občine Idrija

RAVNATELJ:
JOZE STUCIN

Izpod vešal je ušel

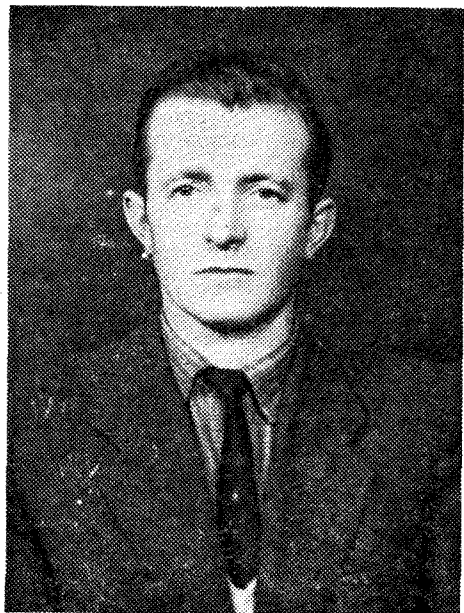
Mnogi naši ljudje so med osvobodilnim bojem doživeli prav nenavadno in skoraj neverjetno usodo. So tudi taki, ki so se ote- li smrti takorekoč na čudežen način. Pa ni šlo za čudež, šlo je le za izredno prisotnost duha in za neomajno voljo, ne predati se sovražniku. Ta uvodna označba velja še po- sebej za Ivana Ručna iz Idrskega pri Kobaridu, ki je z morišča ušel kar dvakrat.

Ivan živi preprosto in po starem, kakor je živel nekoč njegov oče, morda celo tako, kot je živel ded. Ljudje ga imajo za čudaka, pač zato, ker živi čisto sam, ker se ne oženi. A Ivan ima kljub samoti bogato življenje: mnogo bere in razmišlja in spomin na hude in junaške čase je v njegovih besedah ne- nehno živ in veličasten.

Najdete ga sredi Idrskega, tam, kjer se začne cestni odcep za Livek. Prav z druge, severne strani tega križišča je njegova hiša. Pred njo so zložena polena. Rabi jih za ogenj v ognjišču. Tam plamen v deževnih in hladnih dneh plapolja v temno napo, opoldne in ob večerih pa tudi obližuje obe- šeni lonec. Z druge strani hiše stoji voz z dvema gnojnima košema, v hlevu prežveku- jeta dve kravi in vol otepa z repom. V to hišo še ni segel napredek; vsa z njenim lastnikom vred je živa narodopisna zanim- vost.

Zrem v plamene, kakor nekoč ob parti- zanskem ognju pod Snežnikom. Tu, v tem plamenu se srečuje najin pogled, tu s pre- mišljenimi besedami iščem poti do njego- vega srca, da bi se mi odprlo in zaupalo.

»Rodil sem se 20. decembra 1925,« odvrne Ivan. »Mati mi je umrla, ko sem bil še čisto majhen. Oče pa je prav po čudnem naključju dočkal osvoboditev. Bil je 76 let star, gluhi in sedel je prav tukaj, kjer zdaj sedim jaz, ko je nemški vojak ustrelil vanj. Bilo je tisti dan, ko so Angličani in Ameri- kanci prodrli za Nadižo čez Robič proti Kobaridu. Esesovci so dobili ukaz, da morajo vas Idrsko uničiti. Nekaj hiš so požgali in enega človeka ubili, potem pa so jih od zlega dela odvrgli rafali svetlečih krogel iz angleških tankov. Hitro so pobrali šila in kopita in pobegnili. Zakaj je tisti Nemec streljal na mojega očeta, takega nenevar- nega starca. Le za las ga je zgrešil. Krogla se je ob njegovi glavi zarila v zid... Jaz pravim, da sva imela oba srečo: oče tu, do- ma, in jaz pri partizanih. Oče je potem ži- vel še osem let v svobodi. Zaradi njega in

Ivan Ručna iz Idrskega

njegove starosti sem tudi ostal doma na kmetiji, edina sestra pa se je poročila v drugo vas. Ostal sem sam in, kakor morem, se ubadam na kmetiji. Strojev nimam, še kosilnice ne. Saj senožeti imam v takih strminah, da mi tudi ne bi koristila...»

Dalje pripoveduje Ivan, da je hodil le v italijansko šolo. A Italijanov ni v Idrskem nihče maral in kako naj bi jih maral Ivan! Videl je množico vojaštva pred napadom na Jugoslavijo. Pravi, da so se kar tresli od strahu in oči so jim oteklo lebdele, kakor da hočejo skočiti iz jamic, tako so se bali. Pa tista aprilska vojna se je zanje srečno končala in spet so postali naduti.

»Partizanstvo se je tu okoli pozno raz- vilo,« nadaljuje Ivan Ručna. »Šele konec leta 1942 so se pojavili oboroženi fantje s slovensko trobojko in rdečo zvezdo. Naj- prej so šli z Idrskega k partizanom neka- teri vaščani letnikov 1922 in 1923, da so se izognili vpoklicu v italijansko vojsko. To je

bilo prve dni januarja 1943. Čez nekaj ted- nov so Italijani začeli novačiti in loviti tudi moje letnike in letnike 1924; tako sem 5. fe- bruarja 1943 odšel k partizanom tudi sam. Najprej smo taborili nad Drežnico. Tam se nas je zbralo veliko, bili pa smo večinoma brez orožja. Starejši partizani so imeli le nekaj avstrijskih, italijanskih in lovskih pušk, tisti, ki so sem prišli z Notranjskega, pa tudi mavzerice. Mislim, da je bil ko- mandant tega bataljona Cene (Anton Ba- vec). Ker ni bilo orožja, so nas poslali v brigado na Dolenjsko. Pot je bila dolga in naporna. Priključevali so se nam vedno novi tovariši. Iz goriških Brd, s Cerkljanskega, s Krasa in Vipavske doline se nas je na- bralo več kot tristo. Koncem marca ali v začetku aprila smo srečno prekoračili bivšo mejo in prišli k notranjskim partizanom. Bili smo sestradani, ježeš Madona, to je bilo gorje. Bili so tam krompirjevi olupki. In mi smo jedli kar tiste olupke. In ko so ubili kravo, smo pekli čreva. Neki koman- dant je streljal na nas, da bi nas odgnal od odpadkov...»

»Da, takrat ste bili hudo sestradani. Ba- je ste do hrane prišli šele po sedmih dneh. In kdaj ste potem spet začeli redno jesti?« »Šele potlej, ko smo prišli v Gubčevo brigado, ki je bila takrat v Beli krajini. Bili smo napol okostnjaki, kakor bi prišli iz Dachaua. Jaz sem bil razporejen v 2. četo 1. bataljona in dobil sem francosko puško. Kasneje sem dobil mavzerico. Potem sem bil nekaj časa pomočnik mitraljeza, potem pa prvi pomočnik pri lahkem minometu. Ime- li smo takega merilca, da je namesto na sovražnika spustil mino nam trem za hrbet. Še dobro, da mi ni padla na glavo...»

»In katerih večjih bojev si se udeležil?« »Veliko je bilo bojev. Najprej smo napa- dali bunkerje ob železnici pri Metliki in ru- šili progo. Potem se je začela italijanska ofenziva na Gorjance. Bojevali smo se sku- paj s 13. proletarsko (hrvaško). Potem smo šli napadati Drušče pa Mokronog, kjer smo zaplenili veliko usnja. Nenehoma smo na- padali. Potlej smo šli spet čez nemško mejo napadati skupaj s Tomšičevo. Nazajgrede so nas pričakali Italijani na Čatežu. Bilo jih je kot listja. Podnevi smo se čez progo pre- bili proti Dobrniču. Tam so nas najprej bombardirali iz letal, nato smo se morali tolči tudi s pehoto. Potem spet Toplice in Trebelno, marš brez hrane čez Brezovo re- ber proti Dvoru, kjer so nas na mostu pri- čakali Italijani, zato smo morali Krko pre- bresti. Potem boji na Kočevskem, napad na Predgrad pri Kolpi. Končno smo prišli na Tančo goro, kjer se je stradež nehal...»

»In potem smo s Korduna dobili topo- ve. Ustanovljeni sta bili prvi slovenski di- viziji, 14. in 15. Ali si šel takrat napadati Zežemberk?«

»Tako je. Takrat, ko smo Gubci dobili top, smo bili v Zapadju. Ko pa smo se pri- pravljali za napad na Žužemberk, je šla naša četa h Kolpi po nekakšno topovsko municijo. Na poti za brigado na Ajdovec se je pri vozu strlo kolo in skoraj bi bili za- mudili napad na Žužemberk. Prišli smo ravno zadnji čas. Naš komandant Maks, po- prej dolomitski partizan, je v Žužemberku padel. Potem smo avgusta napadali še Belo cerkev in Mirno peč. Tisti čas smo izgubili top. Italijanska mina je padla ravno nanj, ubila je komandirja baterije, top pa je bil neraben. Naša četa je v avgustu prešla v sestavi novoustanovljenega 4. bataljona. Po- tem sem bil v Gubčevi še do novembra, nato pa sem šel v VOS na Primorsko...»

Le malo je Ivan povedal o bojih na Pri- morskem. Takih bojev kakor z Gubčevo ni doživel več, zašel pa je v še hujše nevar- nosti. Najprej so ga Nemci leta 1944 ujeli prav blizu rojstne vasi. Pritirali so ga v Idrsko, zbornali so skupaj vaščane na sred vasi, da bi ujetnika Ivana obesili za strah drugim. Ivan pa je izbral trenutek nepaz- ljivosti in se pognal čez neko gnojišče in potem med hišami. Švab je užgal za njim z brzostrelko in Ivana trikrat zadel. Enkrat v ramo in dvakrat v nogo, a Ivan je vseeno ušel. Zdravil ga je neki drugi ranjeni parti- zan v gozdnem bunkerju. Drugič so ga Nemci in domobranci ujeli v Benečiji. Spet so mu obetali smrt. Ivan pa je izbral pri- ložnost, ko so sovražniki streljali v drugega ujetega partizana, Ivanovega tovariša. To- krat je ušel brez praske. Potem je postal politdelegat na kurirski postaji in ko sta šla zadnjo zimo s tovarišem na zvezo, se je le temu sprožila brzostrelka in Ivanu je po- trgalo kite na nogi. Tako je Ivan Ručna konec vojne dočkal v partizanski bolniš- nici ob Idriji na Kožbanskem.

»Imel sem pač srečo, tistih trenutkov z obeh morišč pa se ne spominjam rad,« je svojo pripoved končal junak iz Idrskega.

FRANCI-STRLE

Četa Varetovega bataljona je med roško ofenzivo spremljala transport ranjencev. Visoko v Rog so že prispeli s prvimi skupinami. Patrulja štirih partizanov se je vrnila k zadnjim dvanajstim ran- jencem, ki so bili skriti nad Smu- ko v neki kotanji. Majhna, nizka baraka se je skrivala na dnu kota- nje. Ranjenci so začeli prositi, naj patrulja ostane pri njih, naj ostane vsaj en dan.

Šestnajstletni Maks Burger se je sam ponudil, da ostane...

Dvanajst hudo ranjenih je ležalo v baraki. Ure, ki so jih preživljali, so bile hude. Vseposod so napa- dali italijanski vojaki. Ranjenci pa ležijo brez moči v tesnem prostoru. Čutili so vso svojo nemoč, ničesar niso mogli storiti, nikamor se niso mogli premakniti.

Edini, ki jim je bil v oporo, je bil mladi Maks. Moral jih je pre-

zovala proti gozdu. Od daleč so se slišali dolgi rafali. Kmalu sta bol- ničarja spet odšla in Maks je spet ostal sam. Utrujen od stalnega be- denja, od dnevnih patrulj in nočne kuhe, previjanja in plazenja v doli- no, šel je po vodo... Italijani pa so prihajali vsak dan bliže.

Nočni občutek varnosti je pone- haval. Čudni glasovi, ki se slišijo samo v velikem gozdu, so se spet slišali. Drgnila se je veja ob vejo, toda ljudje so mislili, da se jim bliža sovražnik. Tako napete živce je imel Maks, ko se je že spet plazil v patruljo, že deveti dan. Vsak trenutek je pričakoval, da bo naletel na Italijane. Nenadoma je zaslišal korake. Legel je in pomeril s puško. Toda bila sta dva partiza- na: zdravnik dr. Novak-Luka in bol- ničarka Vika Sluga. Kmalu za nji- ma je prišel tudi partizan Ludvik in prinesel poln nahrbtnik mesa za ranjence. Zda se je Maks oddah-

Ludvik Kukavica:

Šestnajstletni partizan pri ranjencih

obvezovati, moral jim je kuhati. Še nikoli ni obvezoval ljudi. Ranjenci so se počutili bolje, ko so bili vsa- ko noč proti jutru preobvezani. Noč je bila varna, saj jih v gostem go- zdu in trdi temi nihče ni mogel najti in napasti. Toda vsako jutro, ko se je začelo daniti, so videli pred seboj negotovost — ali bodo Italijani našli njihovo barako ali ne. Včasih je v zgodnjem jutru kje v bližini počil strel ali zdrdral ra- fal.

Vsak dan se je začel gozd pre- bujati, razni zvoki so se mešali med vejevjem. Ranjenci so v teh zvokih slišali korake prihajajočih Italijanov. Edino upanje je bil Maks...

Sam je bil in sam je moral v patruljo. Ni se zanašal na slučajno srečo, da jih ne bodo našli. Zavedal se je velike odgovornosti. Večkrat je previdno obkrožil kotanjo, vča- sih urno splezal na visoko smreko in od tam oprezal daleč naokrog, kje je sovražnik. Tako dan za dnev.

Ze tri dni je sameval pri ra- njencih. Nešteto krat se je pognal na rob kotanje... Ranjenec je za- slišal čuden šum in izrekel skrb: »Italijani hodijo okoli nas. Maks, pojdi pogledat!« Toda Italijanov ni bilo.

Tretjega dne sta se vrnila dva bolničarja, lačna in prezeblja. Gle- dala sta ranjence in zmedeno opre-

nil, čuti so se mu sprostili, ker je prišel nekdo, ki je z njegovih ramen odvezl nekaj odgovornosti. Tudi ranjenci so že precej okrevali.

Teden dni sta bila zdravnik in bolničarka pri ranjencih. Vsi sku- paj so se počutili varne, saj je ofenziva že pojenjala. Le Maks ni popolnoma verjel, da se bo vse srečno končalo.

In res!

Nekega dopoldneva je zaslišal sumljive korake. Nihče se ni dosti zmenil zanje, le Maks se je zaradi njih spet pognal na rob kotanje, mogoče že stotič. Zagledal je dve koloni Italijanov, kako obkoljuje- ta kotanjo. Očitno jih je nekdo iz- dal. To je bil lahko samo eden izmed bolničarjev, ki je šel Italija- nom pokazat bolnišnico. Maks je za hip odrevenel, nato pa stekel k baraki. V nekaj skokih je bil pri njej. Ranjenci so že toliko ozdra- veli, da jih je Maksovo sporočilo o bližajočem se sovražniku kar vrglo s pogrado. Pognali so se v nasprotni breg. Zapel je sovražni mitraljez, ranjenec s prestreljeno nogo je omahnil. Maks je skočil k njemu, pa je bilo že prepozno. Vsi drugi so se rešili. Maks je iz- polnil svojo nalogo...

berilo za mlade

S šestimi otroki v taborišče

SREČANJE S PREDALIČEVO MAMO

»Mama, kupi mi sendvič!« je zaprosil fantič. Mimogrede je s svojimi bistrimi očmi najprej ošinil mamo, potem pa prodajalko in dejal: »Ne s salamo, s šunko!«

»Samo da bo jedel, ko že tako nič ne spravim vanj.« je dejala skrbna mamica starejši tovarišici, ki je ves ta prizor opazovala s čudno resnim pogledom... Jaz pa sem pomislila na Predaličevo mamo, od katere sem se ravnokar vračala. Spomnila sem se njene izpovedi, njenih sedem lačnih otrok v internaciji.

Med vojno je šel njen najstarejši sin kot toliko drugih slovenskih fantov k partizanom. Smilil se ji je sin, partizan. Vedela je, da je hudo tam v gozdovih. Naložila si je, kar je mogla, in mu nesla na Polico. Nič hudega sluteč, se je vrnila domov, misleč na sina, kako dobro mu bodo dele nogavice in vse... Kmalu potem se je zgodilo...

Mati je držala v naročju mesec in devet dni staro Anico, pred njo je oče peljal živino, za njim pa je stopalo šest otrok. Premajhni so bili, da bi mogli doumeti krutost usode, ki jih je pahnila v daljno Italijo. Ko je namreč okupator z Grosupljega pregnal prvih šest družin, so bili Predaličevi med njimi.

Vroč poletni dan je, ko pririnem kolo po klančku in vidim, da sedi pod kozolcem drobna ženica in šiva... Šestinsedemdeset let ji je, Marija Predalič jo kličejo.

»Hudo je bilo, da se ne da povedati. Otroci so stekali in jokali. Jaz pa jim

nisem imela kaj dati. Štiriletni sinko še dobro govoriti ni znal, a mi je nekoč v joku dejal: »Mama, ti imaš kruha, pa mi ga nočeš dati!« Lahko si misliš, kako hudo mi je bilo. Premajhen je bil, da bi mu mogla razložiti, kaj je vojna. Ob pogledu na Anico sem vedno zajokala. Kaj ne bi! Komaj mesec dni in še nekaj ji je odmerilo življenje, pa nikjer mleka... Mislila sem, da bom znorela! Zjutraj smo dobili malo črne kave, opoldne in zvečer krop z nekaj makaroni... Vedno se spominjam pokojne Ruže Poličeve. Četudi sama ni jedla, mi je prinesla za otroke...

Iz Trevisa so jih preselili v Visco. Dva meseca pred vrnitvijo domov je zbolela Anica. Sobni oficir je bil dober človek. »Tudi jaz imam družino, bogve, kaj bo še z nami!« je dejal. Potem so z njegovo pomočjo Anico le spravili v bolnišnico.

Naposled je prišel čas vrnitve.

Trije otroci so morali ostati tam: Anica v bolnišnici in Pepca, da bi jo pripeljala. Osemletni Franci ni imel prav nič pri tem, a ga kljub temu niso pustili z mamo in sestrami domov. Ob prihodu ga niso vpisali in niso verjeli, da je Predaličev. Toda čez tri dni se je le srečno vrnil.

»Domov smo prišli, v hiši pa so stanovali drugi ljudje. Kar k sosedovim smo šli. Čez dva meseca je prinesla Pepca — zdaj že pokojna — Anico domov. Zjokala sem se. Sama kost in koža je bila. Še toliko huje mi je bilo, ko sem na njeni glavi opazila sledove šivov. Kaj neki so počeli z njo, sem se spraševala. Tega še danes nihče ne ve, samo glava jo vedno boli...«, je povedala Predaličeva mama.

Ženica je spet prišla v roke iglo, a ni mogla delati. »Mnogo je bilo tam mater, samo toliko otrok ni imela nobena.« je nadaljevala.

Zmračilo se je in nehala sem spraševati. Tam po klančku je prihajalo desetletno dekletce. Vnučinja Anuška. Vsak večer pride, da babica ni tako sama. »Tako ti povem,« pravi, ko se že poslavljam, »starost ni nič kaj prijetna stvar, ker prinaša osamljenost.« Odšla sem in odnesla v srcu topel spomin na srečanje s Predaličevo mamo tam na grosupeljskem hribčku.

ALENKA TRONTELJ

Samo pozdrav

OBISKALA SEM MARIJO VADNAL

Bilo je v zgodnjih popoldanskih urah, ko sem razigrana preskakovala kamenje na prašni cesti in si prepevala najljubšo melodijo. V dalji me je pozdravil visok slok zvonik, obdan z lipami, ki so se ponosno dvigale in v krošnjah skrivale marsikatero skrivnost. Okrog njih so v krogu stale raztresene hiše in z okni radovedno kukale v svet. »Pozdravljene!« bi najraje zaklicala. Bila sem srečna, saj je sonce tako prijazno grelo in v bližini sem slutila žuborenje modro zelene reke Pivke. Tako sem ob opazovanju narave prišla v Zeje.

To je vasica, ki ne šteje veliko hiš, a v njej živijo prijazni ljudje. Namenila sem se pozdraviti sestro Ivana Vadnala, ki je padel kot žrtev okupatorja na strelišču na Opčinah 14. decembra 1941.

Zavila sem na desno in obstala pred visoko hišo. Plašno sem pokukala skozi vrata, toda nikogar ni bilo doma. Spomnila sem se svojega zadnjega srečanja z Marijo Vadnal. Takrat sva ji z Borisom Krneljem ob obletnici tržaškega procesa prinesla šop rdečih nagelnov. Ona pa nama je poklonila lepa jabolka. Ne bom pozabila radosti, ki jo je takrat izžareval njen obraz, prepleten z gubami... Obrnila sem se in pred seboj zagledala skromno ženo, oblečeno v sivkasto obleko in pokrito z ruto, zavezano pod brado. Nekam drugačna se mi je zdela. Prijazno se mi je nasmehnila. »Samo pozdravit sem vas prišla,« sem ji dejala.

Veste, v življenju je morala trdo delati in mnogokrat je bila zapostavljena.

Kljub trpljenju in že prekoračenim šestdesetim letom še vedno dela v sadovnjaku, kot bi jih imela štirideset. Poslovila sem se in ji obljubila, da jo bom še obiskala. Takrat vam bom o njenem življenju povedala kaj več. Danes morda le to, da se mora Marija Vadnal hudo truditi, da si nekaj zasluži... Življenje pač ni vsem enako dodarno. Ko sem odhajala, je sonce že zahajalo in metalo svoje poslednje žarke na skrito vasico, ki je uživala svoj mir, obdana s hribovjem.

ILONKA ČELHAR

kramljanje

Spoštovana urednica!

Pišem vam zaradi prispevka »Pogumni mlinar«, ki ste ga pred kratkim objavili na mladinski strani vašega časnika. Po pripovedovanju tovarišice Severjeve ga je napisala deklica Irena Kopčaver. V njem je spregovorila o moji rojstni hiši, v kateri je živel moj oče Miha Žužič s številno družino. Dogodek ni povsem točno opisan in tudi med podatke o družini se je vrnila netočnost. Tako pri hiši ni bilo babice. Poleg mojega pokojnega očeta in matere nas je bilo še šest otrok. Jedli nismo z leseno žlico in tudi

DORE KLEMENČIČ: BOLNICA FRANJA — Posnetek naslovne strani kartice, ki sta nam jo z lepimi pozdravi iz partizanskega Cerka ob avtoritvi šole — spomenika NOB poslali Slavica Dragoš in Ilonka Čelhar.

Očetu v spomin

ODMEV NA PRISPEVEK »POGUMNI MLINAR«

Prišli so hudi časi druge svetovne vojne. Moj oče je bil eden izmed tistih, ki so vedeli, kje jim je mesto. Kmalu je postal aktivist OF. Bil je iz zavedne slovenske družine. Tudi nas otroke je učil ljubezni do domovine. Noč in dan so se vrtela kolesa našega mlina, saj smo mleti moko za partizane. Žal se je naša izdajalska roka, ki je prekinila njegovo delo, nam pa vzela nadvse skrbnega in dobrega očeta.

Zgodilo se je aprila 1943.

Ob dvanaesti uri nas je mama poklicala h kosilu. Nenađoma je zagledala tri belogardiste, ki so prihajali k mlinu. Prebledela je, saj je vedela, kaj to pomeni. Kje ima moža, so jo povprašali. Melje, jim je odgovorila. Kmalu so ga prignali v kuhinjo. Oče je rekel, da se bo preoblekel. Vstopil je v sobo in zaprl za seboj vrata. Hotel je uiti tem belogardističnim zverem. Skočil je skozi okno in se pognal v reko Lahinjo. Ko so belogardisti pogledali v sobo, ga že ni bilo več. Planili so skozi vrata in zagledali očeta sredi reke. »Če se ne vrneš, bomo postrelili vso družino in domačijo požgali!« so kričali v jezi.

Vrnil se je...

»Pustite nam očeta.« smo jokaje prosili. Belogardisti so ga neusmiljeno suvali in vpili: »Ti prekleta partizanska svinja! Smo te dobili!« Odpeljali so ga v bližino sosednje vasi Geršiče. V gozdu so ga zasiljevali in mučili. Lomili so mu prste in ga rezali z nožem. Potem so ga zaklali. Nikogar ni izdal, saj je bil ponosen in zaveden Slovenec. Ko so opravili z njim, so odšli h kmetu Šimcu po lopato. Zakopali so ga v plitvo jamo, zravnali zemljo ter prostor zakrili z vejami in listjem. Šimčeva žena Marija je videla, kako so si potem pri vodnjaku umivali krvave roke. Vedela je, da so mlinarja odpeljali, in je

takoj posumila, da so ga v gozdu umorili. Povedala je mlinarjevi sestri Bari, ki je bila poročena v tej vasi, kaj se je najbrže zgodilo z njenim bratom Mihom.

Moja mama se je naslednji dan odpravila v Metliko v belogardistično postojanko. Bele prekletnike je vprašala, kam so ji odpeljali moža. »Vrnite mi ga, živega ali mrtvega!« je kričala. Belogardisti so odgovorili, da ga niso odpeljali oni, temveč partizani. »Tisti, ki so ga odpeljali, so imeli belogardistične uniforme!« jim je odvrnila. Nato so ji zabičali, naj molči. »Če boste govorili, da smo ga mi ubili, bomo pobili še vas!« so ji zagrozili.

Tretji dan je šla moja teta Bara v gozd, da bi poiskala brata. Naletela je na sledove zasiljevanja. Odmetala je dračje in z rokami odkopavala zemljo, dokler ni prišla do trupla. Spoznala je brata... Takoj nam je prišla povedat, kaj se je zgodilo našemu očetu in kje ga je našla. Na žalost ga nismo smeli odkopati. Ni jim bilo dovolj, da so ga zverinsko umorili, niti na pokopališče ga nismo smeli prenesti...

Po tem žalostnem dogodku se je družina razkropila na vse strani. Enega brata so odpeljali v koncentracijsko taborišče Rab. Sedemnajstletni brat je bil že partizan v Cankarjevi brigadi in je leta 1944 padel star komaj osemnajst let in pol. Tretji brat je s petnajstimi leti še isti teden po uboju očeta odšel k partizanom. Četrti se je ponesrečil v mlinu leta 1942, ko se je hotel skriti Italijanom. Skočil je preblizu mlinskega kolesa, zgrabilo ga je in stisnilo. Tako sem ostala sama z mamo in najmlajšim bratom. Vsemu navkljub smo nadaljevali delo in še z večjo ljubeznijo pomagali partizanom.

TONČKA TOMIČ

Draga Milena!

Po dolgem času se spet oglašam. Tokrat vam pošiljam prispevek z naslovom »Po poteh Istrskega odreda« z majhno zamudo, ker sem čakal na fotografijo. Žal je ni sem dobil niti do danes. Verjetno vam kakšna stvar iz vsebine ne bo ugajala. Kljub temu upam, da bo ste prispevek objavili.

Pošiljam vam iskrene pozdrave!

Mihovil Crnić
Kolomban 4
66280 Ankarani

Dragi Mihovil!

Z vsebino ni nič narobe, o več kot dva meseca starih dogodkih pa skoraj ni, da bi poročali.

Lepo pozdravljen!

MILENA

o kakšnem pomanjkanju ni bilo govora, saj smo imeli mlin in kmetijo. Prispevek sem skušala z novim zapisom nekoliko dopolniti in prosim, če ga objavite.

S tovariškimi pozdravi!

Tončka Tomič
Linhartova 92
61000 Ljubljana

Spoštovana tovarišica!

Kar prav je, da je Irena napisala prispevek o pogumnem mlinarju. Tako ste nam podrobneje predstavili enega izmed mnogih žalostnih dogodkov iz vojnih dni, ki je vreden spomina. Hvala za izpoved in oprostite nama, konec koncev je bilo vse le dobronamerno.

Lepo pozdravljeni!

MILENA ŠTRAJNAR

NEVARNOST ALKOHOLIZMA

V strokovni študiji, predloženi socialno-zdravstvenemu zboru mestne skupščine Zagreba, je znanstvenik, univerzitetni profesor Vladimir Hudolin opozoril, da se je alkoholizem v Zagrebu že tako razširil, da ni več občana, ki v vsakodnevnem življenju, v svoji družini ali na delovnem mestu, nima opravka vsaj z enim primerom alkoholizma.

To najboljše ilustrira podatek, da je v Zagrebu 75.000 alkoholikov in še 80.000 takih, ki tudi radi čez mero pogledajo v kozarec.

Borba — 18. IX. 1972

»ZGUBILO« se je 389 glav ŽIVINE

Po večmesečni preiskavi je okrajno javno tožilstvo predalo okrajnemu sodišču v Požarevcu obtožnico proti Tomu Vučiću, referentu za odkup in prodajo živine v podjetju »Srbokop« iz Beograda, se sedežem v Požarevcu, zaradi grabeža in zlorabe službenega položaja, falzificiranja in prisvajanja 2.036.453 dinarjev. Skupaj s svojimi obtoženimi sodelavci je baje sestavljal izmišljene zapisnike in odkupne liste, v katere je vpisoval izmišljena imena prodajalcev, kot da je od njih prevzel živino, čeprav živine ni odkupil. Na ta način se je »zgubilo« 389 glav debele živine.

Večernje novice — 18. IX. 1972

DINARJEV NIMAJO — IZVAŽAJO DOLARJE

Ugledni zahodnonemški gospodarski tednik je prejšnji teden prinesel presenetljivo vest, da je postala Jugoslavija v poslednjem letu eden največjih uvoznikov kapitala v Zvezno republiko Nemčijo. Jugoslovanska podjetja so v Nemčiji osnovala nad 400 novih podjetij in uvozila v 12 mesecih okrog 120 milijonov dolarjev kapitala.

Točnosti teh podatkov doslej ni nihče v Jugoslaviji demantiral, nasprotno pa sta predstavništvi zvezne gospodarske zbornice v Frankfurtu in v Münchnu potrdili, da je bilo v zadnjem letu ustanovljeno v Zahodni Nemčiji precejšnje število podjetij, ki pripadajo jugoslovanskim podjetjem v domovini. Ti predstavništva sta priznali, da je bilo za novo ustanovljena podjetja v Nemčiji potrebno izvoziti 17,7 milijona dolarjev.

Dnevnik — 19. IX. 1972

VERJETNO SO ŠE NA DOPUSTU

V juliju so soglasno sprejeli pobudo zbora narodov Zvezne skupščine za spremembo ustave SFRJ. V okviru te spremembe je predvidena reforma skupščinskega in komunalnega sistema. Toda vse to je naletelo v sami skupščini na nepričakovano oviro. Po skupščinskih počitnicah so sklicali sejo odbora za družbeno-politične odnose zbora narodov da bi nadaljevali začeto razpravo o predlaganih razah skupščinskega in komunalnega sistema. Na žalost pa se jih je od 14 udeležilo seje samo pet članov, zato je predsedujoči Kiro Hadži-Vasilev moral odločiti izvedbo te soglasno sprejete pobude na boljše dni.

Ekonomska politika — 18. IX. 1972

VEČINA IN MANJŠINA

Redno se dogaja, da se v nekem podjetju ali ustanovi pojavi neki človek ali njih več, ki terorizirajo celotni kolektiv in delajo, kar hočejo. In ob tem se redno dogaja, da pri vsakih volitvah prejmejo večino glasov. Če kogarkoli iz te večine vprašate, zakaj je glasoval za nasilnike, vam bo odgovoril, da on tu ne more storiti ničesar, da so le-ti preveč močni in da je večina z njimi (ob tem pa je on sam ta večina ki je z njimi). In vsak iz te večine preganja manjšino in brez razmišljanja glasuje za to, da morajo biti borci proti nasilništvu premeščeni na najslabša delovna mesta ali pa odpušteni.

Revija »m« — 19. IX. 1972

Giap je nato naštel svojim sogovornikom tista načela, s katerimi je moč premagati vsakega nasprotnika in katera je nato zapisal v svoji zdaj že klasični knjigi »Ljudska vojna in ljudska armada«: Široka vojna, ki jo vodijo partizani in ki jim pomaga popolna politična mobilizacija množic, lahko premaga imperialistične sile in njihove marionetne vlade, ki se še naprej zatekajo k ustaljenemu načinu vojskovanja, zanašajoč se, da tisti, ki ima premoč v orožju, zmore vse.

Ni pa povedal, da se je o tem prepričal šele leta 1951, ko so ga Francozi trikrat zapored premagali. To je bil »greh njegovega napuha«. Odpovedal se je gverili in ustvaril velike in težke enote, s katerimi naj bi na odprtem bojišču vodil velike bitke. V tistem času so Latre de Tassigny poslali v Saigon z ekspedicijskim korpusom in Giap ga je po radiu izzval: »Fran-

Jana
sodoben ženski tednik

cozi postavljajo nasproti ljudski vojski velikega nasprotnika. Premagali ga bomo na njegovem lastnem terenu». Vendar pa so 18. januarja 1951 francoski mitraljezi zdesetkali pri Ving Yenu enote Vietminha, ki so šle v valovih v napad. Maja je pred Haiphongom in pri Dong Trienu Latre dosegel svojo drugo zmago; junija pa je najboljša vietnamske polke prisilil, da so se umaknili in se na vrat na nos zatekli v apnenčaste hribe, ki se dvigujejo nad Tonkinško delto.

O tem »grehu svojega napuha« je Giap dolgo razmišljal, potem pa je pripravil načrt. Tako kot Mao petindvajset let prej, se je tudi Vo Nguyen iz poraza naučil osnovne lekcije, da je »samo tedaj, če se bori vse ljudstvo in to v vsakem trenutku in na vsakem kraju v ofenzivi, moč razpršiti nasprotnikove sile in povzročiti tisto protislovje med »bitostjo« in »razbitostjo«, ki nazadnje odloči usodo neke vojne.

Potrebno je bilo, da v boju sodeluje vse ljudstvo, za kar bi ga morali politično prepričati, in da tako prevzame pobudo: nepismeni kmet bi moral znati ravnati s puško, voziti tovornjak, meriti s topom, se naučiti pravil sodobne vojne in celo vsiliti nasprotniku lasten način bojevanja. Zna ti bi moral izdelati skupno strategijo, drugačno od tiste klasične, po kateri gre vsa zasluga — ali pa vsa krivda — za vojaški položaj le enemu genialnemu poveljniku.

To niso samo besede. Prvi izredni uspeh je bil Giapov napad na planoto Thai. Francozi so po trojni zmagi v delti ustvarili utrjeno linijo, imenovano »De Lattrova linija«. Z njo naj bi preprečili, da bi eno samo zrnice riža odšlo iz ravnine proti goram, kjer je bil Vietminh. Ofenziva, ki jo je Giap vodil po hribovih po zgledu legendarnega kralja Le Loia, jih je nepričakovano zadela v hrbet. Tam gori v hribovih so bile francoske postojanke šibke, raztresene po pusti pokrajini; brez vsakih cest, daleč stran od oskrbovalnih poti in od letališč.

Giap je računal, da bo tehnološko premoč sovražnika (letala, oklepniki, metali ognja, topništvo) povsem nadomestilo tisto, kar so imeli njegovi možje: poznavanje terena, prijateljstvo s prebivalstvom, giblivo izven cest, privajenost na strogo in skromno življenje. Ta njegov račun se je izkazal za pravilnega. Francozi so v odgovor šli zasledovat tega izmikajočega se sovražnika in so zavzeli Dien Bien Fu, samotno trdnjavo na področju, ki ga je deloma nadzoroval Vietminh, ter skušali pritegniti Giapa v bitko na odprtem bojišču. »Naša naloga«, je rekel general De Castries nekega novinarju, »je prisiliti Vietnamce, da se bodo spustili z gora. Čim pa se bodo spustili, jih zgrabimo«. To je bila lepa past. Dien Bien Fu se je nahajal prek 500 kilo-

metrov stran od Vietminhovih oskrbovalnih oporišč in kdorkoli bi se mu približal po sicer redkih cestah, bi ga letalstvo uničilo; če pa bi vietnamski mravljinak pridrl s hribov navzdol proti trdnjavi, bi ga topništvo zmečkalo že prej, preden bi prišel do roba tabora.

Giap je tokrat molčal. Sprejel je izziv, čakal na pripraven trenutek in se tačas ukvarjal s taktičnimi in oskrbovalnimi težavami. Za preskrbo vojske je skrbelo 80.000 kmetov, ki so od oporišč Than Hoa in Hu Tho peš prehodili vso pot do Dien Bien Fuja. Prav tako so opremo dovažale barke po rekah in kanalih, karavane mul in konjev, kolone otrok na kolesih, katerih vsak je prevažal po 200 do 350 kilogramov. Po končani bitki so strokovnjaki izračunali, da je Giap izstrelil 130.000 strelcev, kar je 1.700 ton izstrelkov. Če prištejemo še 6.500 ton živeža in drugega materiala, potem lahko ugotovimo, da so vietnamski kmetje skozi pet mesecev oskrbovali Giapa s po 60 tonami dnevno.

Ta vojska mravelj je dan in noč prihajala in se vračala nazaj, na takšni razdalji, kot je iz Ljubljane do Beograda, ne da bi se za hip ustavila, četudi je bilo vmes nekaj težkih trenutkov. Francosko letalstvo teh oskrbovalnih poti ni moglo nikoli uničiti, tako da so enkrat celo razmišljali o tem, da bi povzročili umeten dež, ki bi poti preplaval, in so se zastran tega obrnili na Pariz po strokovnjake in potreben material.

OBVESTILO

Služba družbenega knjigovodstva nam je od 1. oktobra 1972 določila novo številko tekočega računa.

Prosimo vas, da vsa vplačila naznate od 1. oktobra 1972 na tekoči račun: 50100-678-45195

Uprava »TV 15«

**POTUJTE
IN LETUJTE
Z VAŠO**

V JESEN 72

A
alpe
adria

— 3 dni weekend izleti
BEOGRAD—DJERDAP—TURNU SEVERIN
od 29. 9. vsak petek, soboto in nedeljo

— 7 dni JASNA pod CHOPKEM ČSSR — smučanje
od 26. 11. do 2. 12.

— 5 dni KRIMML — AVSTRIJA — smučanje
od 28. 11. do 3. 12.

— 5 dni ČESKI GRADOVI — PLZENSKO PIVO — PRAGA
od 29. 9. do 3. 12.

— 4 dni BLATNO JEZERO — BUDIMPESTA
od 29. 11. do 2. 12.

— za kolektive pripravljamo posebne programe

— da se boste lažje odločili se obrnite na
TURBIRO, Masarykova 14, telef. 315-092, 313-451.

V LJUBLJANI, KRANJU, CELJU,
MARIBORU, NOVEM MESTU,
POSTOJNI, AJDOVŠČINI
IN PIRANU

